

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL PROJELER VE STK YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

İSVEÇ VE TÜRKİYE'DEKİ FARKLI STK'LARIN GÖZÜNDEN SURİYELİ
MÜLTECİ KRİZİ

SILA SEZGE ÇINAR

114706018

Yrd. Doç. Dr. VOLKAN YILMAZ

İSTANBUL

2017

İsveç ve Türkiye'deki Farklı STK'ların Gözünden Suriyeli Mülteci Krizi

İsveç ve Türkiye'deki Farklı STK'ların Gözünden Suriyeli Mülteci Krizi
The Syrian Refugee Crisis from the Perspectives of Different NGOs in Sweden
and Turkey

Sıla Sezge Çınar
114706018

Tez Danışmanı: Volkan Yılmaz (İMZASI) .....

Jüri Üyesi: Ali Alper Akyüz (İMZASI) .....

Jüri Üyesi: Nurhan Yentürk (İMZASI) .....

Varsa İkinci Tez Danışmanı: Adı Soyadı (İMZASI) .....

Tezin Onaylandığı Tarih :

12.06.2017

Toplam Sayfa Sayısı:

102 (102 k.)

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1)İsveç
- 2)Türkiye
- 3)Suriyeli mülteci krizi
- 4)STK'lar
- 5)Göç politikası rejimleri

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1)Sweden
- 2)Turkey
- 3)Syrian refugee crisis
- 4)NGOs
- 5)Immigration policy regimes

Önsöz

Öncelikle tez çalışmalarım için beni her daim cesaretlendiren ve destekleyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Volkan Yılmaz'a en içten teşekkürlerimi iletmekle başlamak isterim. Yol göstericiliği ve titizlikle verdiği düzeltmeler olmasaydı, bu tezi asla bitiremezdim. Çalışmalarımın bir kısmını yürüttüğüm İsveç'te, beni her zaman destekleyen ve pek çok konuda bana ilham veren Yrd. Doç. Dr. Jonathan Hall'a da özel bir teşekkür borçluyum. Kendisi tez danışmanlığımı yapmayı kabul etmeseydi; bu tezi yazmamın imkânı yoktu. Ayrıca tez jürimde yer alarak beni onurlandıran, Yrd. Doç. Dr. Ali Akper Akyüz'e ve Prof. Dr. Nurhan Yentürk'e de çok teşekkür etmek istiyorum.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki görevinden hukuksuzca ihraç edilen canım dostum ve hocam Zeynep Kıvılcım; en karanlık günlerde bile dimdik ayakta durma cesareti ve her zaman hissettirdiği dayanışma ruhu ile daima yolumu aydınlattı. Akademiye olan inancımı devam ettirmemi sağlayan bu güzel insana, özellikle teşekkür etmek istiyorum. Bilgi Üniversitesi'ndeki sevgili danışmanım Burcu Oy'a, henüz çalışmalarına başlamadan evvel bana gösterdiği nezaketi ve desteği için çok teşekkür ediyorum. Boğaziçi Üniversitesi'nden sevgili dostum Talât Karataş'a bu tez için bana sunduğu destekleri ve daima yol gösteren tevazusu için çok teşekkür ediyorum. Yaşadığı göç deneyimi ile Suriye savaşının en acı yüzünü görmemi sağlayan, sevgili dostum Aras Almaree'ye de en özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Sevgili kız kardeşim Gözde Özlem Çınar'ın çalışmalarım boyunca, en çok yorulduğum anlarda sunduğu kıymetli desteğini ve yol göstericiliğini özellikle belirtmek isterim. Sevgili annem Havva Çınar ve babam Ali Rıza Çınar'ın sevgisi, desteği ve şefkati bu süreçte beni her zaman mutlu ve umutlu hissettirdi. Sevgili çocukluk dostum Sena Didem Ünal ile bu süreçte aynı şehirlerde yan yana olamasak da, en zor anlarımda bana olan sevgisi ve inancı beni her zaman güçlü kıldı. Son olarak, İsveç'teki araştırmalarım için beni kabul eden Uppsala Üniversitesi'ne de teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: İsveç ve Türkiye'nin Suriye Krizi Sonrası Değişen Göç Politikası Rejimleri.....	12
1.1 STK'ların Farklı Göç Rejimlerindeki Rollerini.....	19
İKİNCİ BÖLÜM: İsveç'teki Sivil Toplum Kuruluşlarının Gözünden Suriyeli Mülteci Krizi.....	23
2.1 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Statü Sorunu.....	27
2.2 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Barınma Sorunu.....	31
2.3 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Eğitime Erişim Sorunu.....	34
2.4 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Çalışma Hakları Sorunu.....	36
2.5 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunu.....	39
2.6 İsveç'teki Suriyeli Mültecilerin Psikolojik Destek Mekanizmalarına Erişim Sorunu.....	41
2.7 Sonuç.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Gözünden Suriyeli Mülteci Krizi.....	46
3.1 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Statü Sorunu.....	49
3.2 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Barınma Sorunu.....	53
3.3 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Eğitime Erişim Sorunu.....	57
3.4 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Çalışma Hakları Sorunu.....	60

3.5 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunu..	64
3.6Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Psikolojik Destek Mekanizmalarına Erişim Sorunu.....	68
3.7 Sonuç.....	70
SONUÇ.....	75
Kaynakça.....	84
Ek 1.....	96

Kısaltmalar

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

FARR: The Swedish Network of Refugee Support Groups

GEN-Europe: Global Ecovillage Network Europe

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

MIPEX: Migrant Integration Policy Index

SICE: The Syrian Initiative Craftsmanship Eco-village

SGDD: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

Abstract

The effects of biggest refugee crisis in recent history, which erupted after Syrian civil war in 2011, have been increasingly felt all over the world. This study is on immigration policy regime of Turkey which hosts the highest number of Syrian refugees in the world and that of Sweden which hosts the second highest number of Syrian refugees in the European Union countries. This thesis is an exploratory qualitative study that offers an insight to the selected international, national and local NGO stances on policy responses of Turkey and Sweden to Syrian refugee crisis. In addition, this study investigates diverse roles that different NGOs perform in response to the humanitarian crisis in Turkey and Sweden. This study demonstrates that NGOs play critical roles in serving the needs of the Syrian refugee populations in both countries. However, the roles of NGOs in Turkey and Sweden diverge from each other due to different policies intact in both countries. NGO representatives who were interviewed in Sweden criticise the existing policies on the basis of following issues: existing problems for access to rights, increasing uncertainty for Syrian refugees due to the introduction of temporary residence permit and rising right wing anti-refugee discourses in the country. Main criticisms of NGO representatives who were interviewed in Turkey are as follows: short-sighted policies for Syrian refugees, lack of rights-based approach, lack of protection from discrimination and spreading hate speech towards refugees in the country.

Key words: Sweden, Turkey, Syrian refugee crisis, NGOs, immigration policy regimes.

Özet

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının ardından ortaya çıkan yakın tarihteki en büyük mülteci krizinin etkileri, bugün tüm dünyada artan bir biçimde hissedilmektedir. Bu çalışma dünyada en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi barındıran Türkiye ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi barındıran ikinci ülke olan İsveç'in mültecilere yönelik göç politikası rejimleri üzerinedir. Bu tez çalışması her iki ülkeden seçilen uluslararası, ulusal ve yerel sivil toplum kuruluşları (STK) temsilcilerinin, Türkiye ve İsveç'in Suriyeli mülteci krizine yönelik politikalarına ilişkin değerlendirmelerine ışık tutan keşfedici niteliksel bir araştırmaya dayanmaktadır. Bu çalışma ayrıca Türkiye ve İsveç'te farklı STK'ların ortaya çıkan insani krize müdahalede üstlendikleri çeşitli rolleri incelemektedir. Bu çalışma mültecilerle çalışan STK'ların her iki ülkede de mülteci nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasında kilit roller üstlendiklerini göstermektedir. Fakat STK'ların Türkiye ve İsveç'teki rolleri, iki ülkede uygulanan politikadaki farklılık nedeniyle birbirlerinden ayrılmaktadır. İsveç'te görüşme yapılan STK temsilcileri mevcut politikaları şu meseleler temelinde eleştirmişlerdir: haklara erişimde yaşanan sorunlar, geçici oturma iznine geçiş sonucu Suriyeli mülteciler için artan belirsizlik ve ülkede yükselen aşırı sağ partinin mülteci karşıtı söylemleri. Türkiye'de görüşme yapılan STK temsilcilerinin ise mevcut politikalara yönelik başlıca eleştirileri şöyledir: Suriyeli mültecilere yönelik kısa vadeli politikalar, hak temelli yaklaşımın eksik olması, ayrımcılıktan korunma sağlayacak mekanizmaların eksikliği ve ülkede yaygınlaşan mülteci karşıtı nefret söylemleri.

Anahtar kelimeler: İsveç, Türkiye, Suriyeli mülteci krizi, STK'lar, göç politikası rejimleri.

GİRİŞ

Suriye krizinin başladığı 2011 yılı itibariyle, dünya ortaya çıkan mülteci krizini yönetmede başarısız oldu. Milyonlarca Suriyeli ülkelerinden kaçarak, çoğunlukla komşu ülkeler olan Türkiye, Lübnan, Irak ve Ürdün'ün yanı sıra Avrupa'daki pek çok ülkeye sığındılar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), bugün Suriyelilerin sayısının Filistinlilerin sayısını da geride bırakan Afgan mültecileri geçerek, en büyük mülteci nüfusunu oluşturduğunu açıkladı (Nebhay 2015). BMMYK'nın 2017 yılı için açıkladığı toplam kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 5,029,762 kişidir. Rakamların ötesinde, ülkelerinden uzak olmak ve belirsiz bir gelecekle yüz yüze kalmak Suriyeli mültecileri psikolojik, sosyal ve fiziksel olarak da etkilemektedir (Döner, Ozkara& Kahveci 2013, s.764). Suriyeli mülteciler bugün hala, göç esnasında ve sığındıkları ülkelerde sayısız zorluklarla mücadele etmektedirler. Savaş başladıktan kısa bir süre sonra ilk etapta komşu ülkelere sığınan Suriyeliler, daha sonra yoğun bir şekilde Avrupa'ya da göç etmeye başladılar. Ancak Avrupa Birliği ülkeleri, sayıları sürekli artmakta olan Suriyeli mültecileri hala çok sınırlı sayıda kotalarla kabul etmektedir. Avrupa ülkelerine geçişleri sırasında, denizlerde boğularak hayatını kaybeden Suriyeli mültecilerin sayısı bugün dahi tam olarak bilinmemektedir. İçinde bulunduğumuz çağın en büyük insani krizi yaşanırken, ne yazık ki Suriyeli mülteciler devam eden savaş yüzünden her gün yerlerinden edilerek; son derece zor koşullar altında başka ülkelere sığınmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Geride kalan beş yıllık süreçte, Avrupa Birliği üyesi ülkelere (28 Avrupa Birliği üyesi ülke ile Norveç ve İsviçre) toplamda 866,831 Suriyeli sığınma başvurusunda bulundu (BMMYK 2016). Ne var ki, Suriye'ye komşu ülkelere sığınanlarla kıyaslandığında bu sayı oldukça düşük kalmaktadır, bu rakam çatışmalardan kaçarak Avrupa'ya ulaşmak isteyenlerin toplamının yalnızca %10'undan biraz daha fazlasını oluşturmaktadır (BMMYK 2016).

Türkiye 2,973,980 kayıtlı Suriyeli mülteci ile dünyanın en büyük göçmen kitlesini barındıran ülkesi konumundadır (BMMYK 2017) ve Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik harcamaları, 12 milyar doları aşmış durumdadır (AFAD 2016). Öte yandan İsveç ise Almanya'dan sonra, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında en yüksek sayıda Suriyeli mülteci kabul eden ülke oldu. İsveç 109,970 Suriyeli sığınmacı başvurusuna sahiptir (BMMYK 2016) ve krize yönelik yaptığı harcamalar ise 1,9 milyar İsveç kronunu aşmış durumdadır (İsveç Dışişleri Bakanlığı 2015).

Suriyeli mülteciler, savaşın beşinci yılı geride kalırken dünyanın dört bir yanında hala gıda, barınma, sağlık, eğitim ve işsizlik başta olmak üzere sayısız sorunla mücadele etmektedirler. Türkiye dünyada en fazla sayıda Suriyeli mülteciyi kabul eden ülkedir; ancak öte yandan Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin çok büyük bir kısmı, kampların dışında kendi imkânlarıyla oldukça zor koşullar altında ve pek çok yaşamsal haklarından mahrum bir şekilde hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi* Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı Kararıyla toplanan Konferansta kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmış ve 43. maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazı kayıtlı onaylamış ve 359 Sayılı Onay Kanunu 5 Eylül 1961 gün ve 10898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete 1961). Türkiye 1951 Sözleşmesi'ne ek *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü*'nü ise 5 Ağustos 1968 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak kabul etmiştir (Göç İdaresi 2016). Ancak Türkiye bu Sözleşme'ye ve Protokol'e, coğrafi çekince koyarak taraf olan ülkelere biridir. Bu sebeple Türkiye sadece Avrupa'dan gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmektedir ve Avrupa ülkeleri dışından gelenler mülteci statüsünden yararlanamamaktadır. Kişi zulüm gördüğünde, sınır dışı edildiğinde ve vatani topraklardan sürüldüğünde mülteci konumuna gelir (Benhabib çev. Akkıyal 2006, s.65). Bu bağlamda, Türkiye'deki hukuki statüleri "mülteci" olarak

kabul edilmese de, bu çalışma boyunca Türkiye'deki Suriyeliler "mülteci" olarak adlandırıldılar.

Öte yandan İsveç, Avrupa Birliği ülkeleri arasında en yüksek sayıda Suriyeli mülteci kabul eden ikinci ülke olmakla birlikte, yine de son derece sınırlı sayıda kotalarla mülteci kabul etmektedir. 1954 yılında, İsveç 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni onayladı ve sözleşmenin 1967 Protokolü'ne taraf oldu (BMMYK İsveç 2016). İsveç'teki yetkili makam ve merciler, mülteci statüsünün belirlenmesiyle ilgili karardan sorumludurlar. BMMYK ise denetleyici bir role sahiptir ve İsveç'in ulusal mülteci statüsünü belirlemedeki karar sürecine direkt müdahil durumda değildir (BMMYK İsveç 2016). Göç politikalarıyla ve diğer devletlere de örnek teşkil edebilecek uygulamalarıyla, İsveç sığınmacı, mülteci ve göçmen dostu bir ülke olarak bilinmektedir. Avrupa Birliği üye ülkeleri arasından Almanya ve İsveç, Suriyeli mülteciler için dikkate değer bir koruma alanı sağladılar ve Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik bölgelerinde yer alan diğer gelişmiş devletlerin çabalarının artması yönünde onları cesaretlendirebilecek pozitif modeller sundular (Ostrand 2015, s.272). Ancak mülteci dostu bir tarihe sahip olmasına rağmen, İsveç'te son yıllarda politik iklim yeni gelenlere karşı daha az toleranslı bir hale geldi ve 2010 seçimlerinde İsveç Demokratları Partisi, Müslüman karşıtı propaganda yürüterek parlamentoda 20 koltuk kazandı (Brenner 2013). Sürekli artan sığınma başvuruları ise bu politik iklimle birleşerek; İsveç'in Suriyeli mültecilere yönelik politikalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Göç hakkında Avrupa ile, Avrupa'ya ve Avrupa'dan olan bilgi ve veriler, üniversitelerdeki bilimsel araştırmacıları, siyasi partileri, düşünce kuruluşlarını, uluslararası organizasyonları ve STK'ları içeren geniş bir yelpazedeki kaynakları ortaya çıkarmaktadır (Geddes 2014, s.9). Ancak öte yandan Suriye krizi sonrasında, göç alanında dünyadaki en önemli aktörlerden biri haline gelen Türkiye'deki; politik aktörlerden, akademiden ve STK'lardan elde edilen ve aktarılan bilgi ve verilerin de son derece önemli kaynaklar ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu noktada bu çalışmanın amacı, dünyada en fazla sayıda Suriyeli

mültecinin yaşadığı Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi kabul eden ikinci ülke olarak İsveç'in; Suriyelilere yönelik göç politikalarını incelemek ve bu alanda Suriye krizi sonrası yoğun çabalarla, zorlu ve inanılmaz işler başaran sivil toplum kuruluşları (STK) temsilcilerinin krize dair yaklaşımlarını ve yaşanan krizin boyutunu ortaya koymaktır.

Bu tez çalışması şu sorulara yanıt aramaktadır: Farklı göç rejimlerine sahip olan İsveç ve Türkiye'de, STK temsilcilerinin gözünden Suriyeli mülteci krizine dair ne tür politikalar uygulanmaktadır? Krizin en önemli aktörlerinden olan İsveç ve Türkiye'deki farklı STK'ların, Suriyeli mülteci krizine dair görüş ve yaklaşımları nedir? Araştırma boyunca bu iki temel soru etrafında cevaplar elde edilmeye çalışıldı. Öte yandan, Diane Sainsbury'nin farklı refah rejimlerinde göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların sosyal haklarını farklı göç formları ve göç politikası rejimleri temelinde karşılaştırdığı yaklaşımından hareketle (Sainsbury 2006); Suriyeli mülteci krizinin, birbirinden oldukça farklı dinamiklere ve politikalara sahip olan İsveç ve Türkiye arasında bir karşılaştırma zemini yaratmadan, STK temsilcilerinin gözünden ortaya konulması amaçlandı. Her iki ülkenin sahip oldukları farklı refah rejimlerinin ve göç politikası rejimlerinin uygulanan politikalara etkilerinin, iç ve dış dinamiklerin de etkisiyle birbirinden oldukça farklı şekillendiği açıkça görülmektedir. Ayrıca ülkelerin Suriyelilere yönelik politikalarının ve bu alanda çalışan STK'lara açtıkları alanların da birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. Ancak öte yandan iki ülkede de, STK'lar Suriyeli mülteci krizi karşısında önemli aktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Çalışmanın nihai amacı, İsveç ve Türkiye'den seçilen STK'larla yapılan görüşmeler ile yaşanan bu yüz yılın en büyük mülteci krizine dair, devlet temsilcilerinin yaklaşımlarına alternatif olarak STK temsilcilerinin de yaklaşımlarının görünür kılınmasıdır. Çünkü birbirinden çok farklı yapılara ve politikalara sahip olmasına rağmen, her iki ülkede de Suriyeli mülteci krizinde STK'ların önemli roller üstlendikleri görülmektedir. Bu amaçla yapılan çalışma; farklı göç politikası rejimlerine sahip İsveç ve Türkiye'deki STK'ların, yaşanan

mülteci krizi karşısındaki konumlanışlarına ve çalışmalarına odaklanacak biçimde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma; İsveç ve Türkiye’de belirlenen yerel, ulusal ve uluslararası STK temsilcileri ile yapılan yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin, iki ülkenin göç alanına dair hukuki metinlerinin ve BMMYK’nın Suriye krizine dair sunduğu verilerin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi, incelenmesi ve harmanlanmasına dayanmaktadır. “Sosyal deneyimler nasıl yaratılıyor”, “nasıl deneyimleniyor”, “süreç nasıl işliyor” gibi sorular nitel araştırmayı araştırmacı için nerdeyse kaçınılmaz kılmaktadır (Semerci & Erdoğan 2013, s.94). Suriyeli mülteci krizine dair deneyimleri ve yaşanan süreçleri incelemeyi önceleyen bu çalışma da, sosyal bilimsel nitel araştırma yöntemleri ile yürütüldü.

Suriyeli mültecilere dair bir araştırma yapmayı planlarken, farklı ülkelerde bu alanda en önemli aktörler haline gelen STK temsilcilerinin kendi deneyimleri ve krize dair görüşlerine odaklanma fikriyle yola çıktım. Bu fikir özellikle, Türkiye’de Suriyeli mülteciler departmanında çalıştığım uluslararası bir STK olan Caritas Türkiye deneyimimden sonra, belirli bir zemine oturmaya başladı. Kayıtlı 3 milyona yakın Suriyeli mülteciyi barındıran Türkiye’de, mültecilerin bütün yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama noktasında, STK’ların ne kadar aktif olarak rol aldıklarını deneyimleme şansı elde ettim. Türkiye dışında çalışmalar ve değerlendirmeler yapmak istediğim bir diğer ülkeyi de, yine mültecilerin en çok gitmeyi tercih ettikleri Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasından seçmeye karar verdim. Bu noktada çalışmalarım için, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin öğrenci değişim anlaşmaları olan Avrupa Birliği üyesi ülkelere, mültecilerin en yoğun şekilde göç ettikleri Almanya ve İsveç’teki üniversitelerden tez araştırmalarımı yürütebileceğim bir tez danışmanı bulmaya çalıştım. Ardından İsveç’teki Uppsala Üniversitesi Barış ve Çatışma Araştırmaları yüksek lisans programından Yrd. Doç. Dr. Jonathan Hall, tez araştırmalarım için benimle çalışmayı kabul ettiğinde, çalışmalarımı yapacağım ülke de belirlenmiş oldu.

Araştırmalarıma başlamadan evvel; mültecilerin entegrasyonuna dair yıllık indeksler yayınlayan MIPEX'in (Migrant Integration Policy Index) 2015 verilerini incelediğimde, 38 ülke içinden İsveç'in birinci Türkiye'nin ise son sırada yer alması da, bu iki ülkeyi birlikte incelemeye yönelik kararına temel oluşturan unsurlardan biri oldu (MIPEX 2015). Mültecilerin iş piyasasına katılımları, aile birleşimi, eğitim, sağlık, siyasal katılım, kalıcı oturma, vatandaşlığa erişim ve ayrımcılıkla mücadele olmak üzere sekiz temel parametre özelinde entegrasyonlarına dair yapılan bu araştırma ve sonuçları oldukça çarpıcı veriler içermektedir. Yelpezinin bu iki ucundaki birbirinden oldukça farklı dinamiklere sahip olan bu iki ülkeye dair, araştırma yapma ve her iki ülkenin de göç politikaları ve sivil toplum alanındaki çalışmalarını ortaya koyma fikri beni oldukça heyecanlandırdı.

Dünya genelinde en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran, ancak ülkedeki mültecilerin çoğunun yaşam koşullarının oldukça kötü olduğu Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında ikinci en fazla sayıda ve öte yandan oldukça iyi koşullar sağlayarak Suriyeli mültecileri barındıran ülke olmakla birlikte; yükselen mülteci karşıtı hareketlerle göç politikalarının negatif olarak etkilendiği İsveç'in aynı araştırmada yer alıyor oluşu ortaya pek çok farklı dinamik ve veri çıkardı. Çalışmanın İsveç ayağı, ülkede geçirdiğim altı ay boyunca görüşmeler yaptığım ve temas ettiğim STK temsilcileri ile bazı sosyal ortamlarda sohbet etme şansı bulduğum İsveç'teki Suriyeli mülteciler, alanda çalışmalar yürüten akademisyenler ve bürokratlar ile son derece öğretici ve heyecan verici bir süreç oldu. Türkiye ayağı ise İsveç'e gitmeden önce, Suriyeli mülteciler biriminde çalıştığım Caritas Türkiye'deki saha deneyimlerim, tez için görüşmeler yaptığım STK temsilcileri ve alanda çalışan akademisyenlerle yaptığım görüşmeler ile akademik açıdan ve mesleki olarak oldukça verimli bir öğrenme süreciydi.

İsveç ve Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları incelenirken; İsveç'te, İsveç Göç Ajansı'nın (Migrationsverket) verileri ile yayınlanan hukuki metinler ve çeşitli kamu otoritelerin açıklamaları, Türkiye'de ise Göç İdaresi Başkanlığı'nın verileri ile yayınlanan hukuki metinler ve yine çeşitli kamu

otoritelerinin açıklamaları ile esas alındı. İki ülkede de görüşmeler yapılan STK'lar; uluslararası, ulusal ve yerel örgüt dinamikleri esas alınarak belirlendi. STK'ların bu ölçüdeki bir kriz karşısında konumlanışları, her iki ülkede de oluşturulan göç politikalarının ayrıntılarına adeta ışık tutmaktadır. Bu noktada devletlerin Suriyeli mülteci krizi ile birlikte STK'lara açtıkları alanlar da, büyük önem taşımaktadır. Hem İsveç'te hem de Türkiye'de göç alanında çalışan STK'lardan; biri uluslararası, ikisi ulusal ve biri yerel olmak üzere dörder örgüt ile iletişime geçerek görüşmeler gerçekleştirdim. Görüşme yapılan örgütler, İsveç'te uluslararası bir örgüt olan Caritas İsveç, savunuculuk faaliyetleri yürüten bir inisiyatif olan Refugees Welcome Stockholm ile ulusal bir çatı örgüt olan The Swedish Network of Refugee Support Groups (FARR) ve Suriyeli mültecilerin İsveçliler ile bir araya gelerek oluşturdukları yerel bir inisiyatif olan The Syrian Initiative Craftsmanship Eco-village (SICE); Türkiye'de ise yine uluslararası bir örgüt olan Caritas Türkiye, ulusal örgütler olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGGD) ile inanç temelli bir insani yardım örgütü olan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) ve Suriyeliler ile daha çok yerel düzeyde çalışmalar yürüten Yuva Derneği'dir.

Görüşme yapılan örgütlerden uluslararası bir örgüt olan Caritas, her iki ülkede de ofisi bulunan ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten tek uluslararası örgüttür. Bu noktada farklı dinamikleriyle ve politikalarıyla, son yüz yılın en büyük mülteci krizi karşısında aynı örgütün farklı ülkelerdeki deneyimleri ve krize dair değerlendirmeleri ortaya kondu. İsveç'teki ulusal örgütler olan FARR ve Refugees Welcome Stockholm, birbirinden oldukça farklı yapıları ve örgütlenme biçimleri olan kurumlardır. FARR sığınmacı ve mültecilerle uzun süredir çalışan bir ulusal örgüt iken, Refugees Welcome Stockholm Suriye krizi sonrası ülkeye yönelen yoğun mülteci akınıyla örgütlenip kurulan bir acil insani yardım platformudur. Türkiye'de görüşmeler yapılan ulusal örgütler olan SGDD ve İHH, yine insani yardım alanına yaklaşımlarındaki farklılıklar nedeniyle birbirlerinden oldukça farklı olan örgütlerdir. SGDD Türkiye'de UNHCR'in uygulama ortağı olan STK'lardan biridir. İHH ise insani yardım odaklı ve daha çok inanç temelli

bir yardım örgütüdür. Öte yandan SICE İsveç'te bir Suriyeli mültecinin kurduğu yerel bir inisiyatiftir. YUVA derneği ise, örgüt temsilcisi ile görüşme yaptığım dönemde, Kırıkhan-Hatay ve Nizip- Gaziantep'te yereldeki toplum merkezleriyle Suriyelilere hizmet veren ve bu alanda yerelde çalışmalar yürüten bir örgüt iken; bugün aldığı çeşitli fonlarla büyüyerek, İstanbul'da da Suriyeli mültecilerle çalışmalar yürütmeye başlayan bir örgüttür.

Yapılan sekiz kurum mülakatının dördü, Eylül-Aralık 2015 aralığında İsveç'teki STK'lar ile gerçekleştirilirken; dördü Ocak-Temmuz 2016 aralığında Türkiye'deki STK'lar ile gerçekleştirildi. Bir yıl süren çalışma boyunca, bu sekiz farklı kurumdaki mülakatları, genellikle STK'ların yöneticileri veya mülteci birimi sorumlusu olan sekiz kişi ile yüz yüze gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde yaptım. Yalnızca FARR ile görüşmeyi, çalışmalarını İsveç'te belirli bir merkezde yürütmedikleri için mail aracılığıyla soruları göndererek, yanıtları da yine mail aracılığıyla alarak gerçekleştirdim.

Mülakatları yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat metoduyla, STK'ların buldukları ülkelerdeki Suriyeli mülteci krizi karşısında konumlanışlarına ve bu krize dair görüşlerine odaklanarak gerçekleştirdim. Bütün görüşmeleri, görüşme yaptığım STK'ların temsilcilerinin önceden sözlü onaylarını alıp ses kayıt cihazı kullanarak kaydettim. Görüşme süresince de, önemli noktaları not ederek görüşmeleri tamamladım. Nitel araştırma yöntemlerinin temel veri toplama metodlarından olan yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar, tez görüşmelerimin de temelini oluşturmaktadır. Nitel veriler, gerçek olayların dökümlerini, insanların ne söylediklerine dair kayıtları, özel davranışların gözlemlenmesini, yazılı dokümanlarla çalışmayı ya da görsel resimlerle çalışmayı içerir (Neuman 2006, s.157). Bu noktada, mülakatlarda STK temsilcilerinin aktardığı Suriyeli mültecilerin yaşadıklarına dair anlatılar, var olan uygulamaların bilgisi ve dokümanlar araştırmayı şekillendiren temel nitel veriler olarak ortaya çıktı.

Suriyeli mülteciler, sığındıkları ülkelerde sayısız sorunla mücadele etmektedirler. Bu sorunlardan statü, barınma, eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma hakları ve psikolojik destek gibi konular; STK'ların hali hazırda yürüttükleri çalışmaların, yardımların ve savunuculuk faaliyetlerinin de ana eksenini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, her iki ülkede de STK temsilcileri ile gerçekleştirdiğim yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlarda, yukarıda sıralanan konular temelinde görüşmecilere sorular yönelttim. Türkiye'ye ve İsveç'e gelen Suriyeli mültecilerin, ilk etapta yüz yüze kaldıkları temel problem olan statü sorununa dair yönelttiğim soru; mültecilerin geçici ya da kalıcı oturma hakları veya uluslararası ya da geçici koruma rejimi altında olma durumları, her iki ülkede de farklı uygulamalar ve sonuçları bakımından, STK'ların mültecilerin bu noktada yaşadıkları sorunlara dair gözlemlerini ortaya koyma fırsatı yarattı. Buradan hareketle mültecilere devletlerce sağlanan barınma imkânları, eğitime ve sağlığa erişim hakları, çalışma hakları ve sahip oldukları ekonomik koşullar ve psikolojik destek mekanizmalarına erişimlerine dair yönelttiğim sorular; sahada çalışmalar yürüten STK'ların mültecilerden doğrudan aldıkları bilgileri paylaşmalarını sağlamakla birlikte, konuya dair gözlemleriyle içeriği oldukça zengin görüşmeler yapmamı da sağladı.

Çalışma boyunca, ağırlıklı olarak Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, UNHCR'ın Suriyeli mülteci krizine dair raporları, ülkelere özel dokümanları ve verileri kullanıldı. Ayrıca her iki ülkenin de hukuki belge ve düzenlemeleri, İsveç'te Adalet ve Göç Bakanlığı'nın ve İsveç Göç Ajansı'nın (*Migrationsverket*) verileri ile yayımlanan hukuki metinler ve ilgili otoritelerin açıklamaları; Türkiye'de ise İçişleri Bakanlığı'nın ve Göç İdaresi Başkanlığı'nın verileri ile yayımlanan hukuki metinler ve yine ilgili otoritelerin çeşitli açıklamaları, Uluslararası Af Örgütü'nün raporları ve AFAD'ın raporları temel dokümanlar olarak kullanıldı. Göç politikaları rejimlerine ve Suriyeli mülteci krizine dair ilgili makale, kitap, rapor, gazete ve dergi yazıları da çalışma boyunca kullanılan dokümanları oluşturmaktadır. Bu noktada karşılaştığım en büyük zorluk, Suriye savaşı devam

eden bir süreç olduğundan; Suriyeli mülteci krizine dair verilerin, olayların ve ülkelerin politikalarının da günden güne değişmesi oldu. Bu sebeple mülteci sayıları 2017 ve ülkelerin krize dair harcamaları 2015-2016 yılı rakamlarını içerirken; geriye kalan veriler ve bilgiler 2015-2016 yıllarını kapsamaktadır.

Bu tez, giriş ve sonuç ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, farklı göç politikaları rejimleri bağlamında Suriyeli mülteci krizine yönelik politikalara ve bu krizle mücadelede STK'ların rollerine ilişkin tartışmalarını içeren literatür taraması bölümüdür. Bu bölümde, Diane Sainsbury'nin farklı refah rejimleri ekseninde tartıştığı göç politikası rejimlerine referansla; Suriyeli mülteci krizinin dünyadaki en önemli aktörlerinden olan Türkiye'nin kriz sonrası göç politikalarına ve İsveç'in Suriye krizi sonrası var olan göç politikalarındaki değişime dair durumu ile STK'ların farklı göç rejimlerindeki rollerinin ortaya konulması amaçlandı. Bu noktada, İsveç'in göç politikası rejimi ile Türkiye'nin göç politikası rejimine dair bir tartışmayla, Suriyeli mülteci krizinin birlikte okunması amaçlandı. Dünyanın gördüğü en büyük insani krizlerden biri olan Suriyeli mülteci krizi, hali hazırda bütün göç politikalarını ve ülkelerin bu krize dair tutumlarını alt üst etmiş görünmektedir. Bölüm devam eden bu derin krize dair, insani yardım alanındaki STK'ların farklı göç rejimlerindeki rollerinin tartışılması ile sonlanmaktadır.

İkinci bölüm, İsveç'te göç alanında çalışan dört farklı STK olan; Caritas İsveç, The Swedish Network of Refugee Support Groups (FARR), Refugees Welcome Stockholm ve The Syrian Initiative Craftsmanship Eco-village'ın (SICE) Suriyeli mülteci krizine dair genel görüşleri, alandaki çalışmaları ve STK temsilcilerinin krize dair değerlendirmeleriyle başlamaktadır. İsveç'teki bu birbirinden oldukça farklı olan ulusal, uluslararası ve yerel örgüt deneyimlerinin krize müdahaledeki benzer ve farklı yanlarıyla birlikte; örgüt temsilcilerinin sesinden İsveç'te krizin STK'lara yansıyan boyutu da ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü bölüm, Türkiye'de uluslararası, ulusal ve yerel çalışmalar yürüten yine dört farklı STK olan; Caritas Türkiye, Sığınmacılarla ve Göçmenlerle Dayanışma

Derneği (SGDD), Yuva Derneği ve İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) üç milyona yakın Suriyeli mülteciyi barındıran Türkiye'de krizin boyutlarına ve alandaki çalışmalarına dair görüşleriyle başlamaktadır. Dünyadaki en büyük Suriyeli mülteci nüfusu barındıran Türkiye'de, krizin yansımalarına dair görüşler ve yine STK temsilcilerinin sahadan aktardıkları deneyimler son derece önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç ise; son yüz yılın en büyük insani krizlerinden biri olan Suriyeli mülteci krizinin, İsveç ve Türkiye'deki farklı STK temsilcilerinden alınan bilgi ve veriler ışığında değerlendirilmesiyle başlamaktadır. Göç hukuku, STK yapılanmaları ve krize müdahalesi birbirinden oldukça farklı olan bu iki ülkenin, mültecilerle bire bir çalışan STK temsilcilerinin sesinden, dünden bugüne krize dair politikaları tartışılmaktadır. Bölüm Suriyeli mülteci krizinin, sahip oldukları bütün farklı dinamiklere, olumlu ve olumsuz bütün uygulamalara rağmen; dünyanın geri kalanında olduğu gibi bu iki ülkede de insanlık tarihinin en ağır krizlerinden birini yarattığı ve çözüme dair atılacak adımların da evrensel insan hakları normlarına dayanması gerektiği vurgusu ile son bulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSVEÇ VE TÜRKİYE’NİN SURİYE KRİZİ SONRASI DEĞİŞEN GÖÇ POLİTİKASI REJİMLERİ

Ulus devletlerin sahip oldukları farklı refah rejimleri, göç politikası rejimlerini ve uygulamalarını da önemli ölçüde şekillendirmektedir. Bununla birlikte, göç edenlerin sosyal hakları yalnızca göç ettikleri ülkelerin refah rejimi tipinden değil; göçün şeklinden ve ülkenin göç rejiminden de etkilenmektedir (Sainsbury 2006, s.239). Göç rejimleri ülkeye göç edenlerin topluma dâhil edilmesi veya toplumdaki dışlanmasını, oturma ve çalışma hakkı elde etmelerini, mülk edinebilmelerini ve politik yaşama katılabilmelerini kapsayan yasalardan ve normlardan oluşmaktadır (Morissens & Sainsbury 2005, s. 655). Başka bir deyişle, göç rejimi göç edenlerin yurttaş olabilmelerine, oturma ve çalışma hakkı elde edebilmelerine ve ekonomik, kültürel ve politik yaşama katılmalarına dair olanakları yöneten kurallardan ve normlardan oluşmaktadır (Sainsbury 2006, s.230).

Günümüzde farklı göç rejimlerine sahip ülkelerde yaşamlarını sürdüren mülteciler; ülkelerin kendilerine sağladıkları farklı türde haklara sahip olmalarına rağmen, ortak paydada çok ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. İki farklı refah rejimine sahip İsveç ve Türkiye’nin, göç politikası rejimlerinin de bu eksende birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Refah devletlerinde yurttaşlar ile ülkeye göç ederek yasal olarak ülkede ikamet edenler arasında, sahip oldukları sosyal haklar bakımından çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır (Morissens & Sainsbury 2005, s. 654). İsveç sahip olduğu göç rejimi kapsamında, bu farklılıkların en az olduğu ülkelerden biri konumundadır. Türkiye ise sahip olduğu göç rejimi kapsamında; ülkedeki yurttaşlar ile ülkeye göç edenlere sağlanan sosyal hakların uygulanması noktasında, büyük farklılıkların olduğu bir ülkedir. Bu noktada, ülkelerin sahip oldukları farklı göç rejimlerinde; büyük insani krizler ile yaşanan değişimlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Ülkelerin oluşturduğu farklı göç politikası rejimleri, sahip oldukları refahın bölüşümünde “yabancılara” sunulanların sınırlarını görmek açısından da bir rehber niteliği taşımaktadır. Göç rejiminin kapsayıcı doğası; izin sistemlerinin kolaylığına dair uygulamalarını, herkesi kapsayan mülteci tanımlarını, insani nedenlerle sığınma hakkı elde edenlere ve mültecilere eşit muameleleri, aile birleşimi için olan kuralları ve göç edenler için kültürel ve politik haklara erişimi de yansıtmaktadır (Sainsbury 2006, s.237). Bu noktada, dünyadaki farklı göç rejimlerinde en büyük kırılmalardan birini yaratan Suriyeli mülteci krizi, ülkelerin var olan göç rejimlerini de değiştirmekte ve dönüştürmektedir.

BMMYK'nin IDMC (Yerinden Edilme İzleme Merkezi) ile birlikte 13 Haziran 2014'te yaptığı ortak açıklamaya göre; Suriye içerisinde günde 9.500 kişinin (yani yaklaşık olarak her 60 saniyede bir ailenin) yerinden edilmesiyle, Suriye dünya üzerinde en fazla sayıda insanı etkileyen ve en hızlı ilerleyen yerinden edilme krizinin yaşandığı ülke olarak tescil edilmiştir (BMMYK-IDMC Basın açıklaması 2014). Suriye savaşı ile birlikte ortaya çıkan son zamanların en büyük mülteci kriziyle, ülkelerin kendi hukuk sistemleri ve göç politikaları ne ölçüde farklı olursa olsun; krizin büyüklüğü ve devam ediyor olması sebebiyle, göçten etkilenen bütün ülkeler çok katmanlı ve büyük sıkıntılarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Uluslararası dengeler ve ülkelerin kendi iç dinamikleri, ülkelerin göç politikalarını belirleyen iki önemli unsur oluşturmaktadır. Bu noktada, İsveç ve Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları da son derece büyük farklılıklar içermektedir. Zorunlu göç sonucu, pek çok ülkeye sığınan Suriyeliler; dünyanın farklı köşelerinde yasal hak süreçleri, sağlık, barınma, istihdam, eğitim ve sosyal uyum gibi problemler ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bölgedeki denge ve dinamiklerin hızlı bir değişime uğraması ve krizin sebep olduğu alanların oldukça geniş ve belirsiz olması, Türkiye'nin uyguladığı iç ve dış politikaların zamana ve şartlara göre değişmesine sebep olmuştur (Akgül, Kaptı & Demir 2016, s.7). İlk etapta Türkiye, Suriyeli mültecileri uzunca bir süre “misafir” olarak adlandırarak, politikalarını da bunun üzerine inşa etti. Bu konuda AFAD

Başkanı Fuat Oktay, kendisiyle yapılan bir söyleşide şunları kaydetmektedir: “Misafir dedik ki kendi çalışanımız da evindeki misafirine nasıl davranıyorsa bu kentlerde yaşayan insanların da bir misafiri olduğunu, o incelikle hareket etmesi gerektiğini düşünsün istedik (Ortadoğu Analiz 2015, s.4). Ancak Benhabib (2006) bu noktada konukseverliğin, dünya cumhuriyetinin potansiyel katılımcısı olarak gördüğümüz sürece tüm insanlara ait bir “hak” olduğunu vurgulamaktadır.

Başlangıçta Türkiye hükümeti göç edenleri “misafirler” olarak adlandırdı, fakat sayılarının artmasıyla birlikte, Avrupa Birliği’nin 2001’deki yasal düzenlemelerinin doğrultusunda geçici koruma statüsünün sağlanması zorunlu hale geldi (Bahçekapılı & Cetin 2015, s.1). Suriyeli mülteci krizi öncesinde, kapsamlı bir göç politikasına sahip olmayan Türkiye; uzunca bir sürecin ardından ülkedeki Suriyeli mültecilerin kalıcı olduğunun da anlaşılmasıyla, bu alanda iki önemli hukuki düzenlemeyi hayata geçirdi.

Bu düzenlemeler, 2.2.2013 tarihli 6468 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve Geçici Koruma Yönetmeliği’dir. YUKK’un amacı; yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013). YUKK’un 91. maddesi çerçevesinde 22 Ekim 2014’te çıkarılan *Geçici Koruma Yönetmeliği* ise Suriye vatandaşlarının yanı sıra Suriye’den gelen vatansızları ve mültecileri de kapsamaktadır (Kutlu 2015, s.4). Yönetmelik’te geçici koruma şöyle tanımlanmaktadır: *Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen ve sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma* (Geçici Koruma Yönetmeliği 2014, s.1). Ancak öte yandan, yönetmelikte Türkiye’deki Suriyelilerin sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimleri düzenlenirken; geçici korumanın süresine dair ise herhangi

bir şey belirtilmemektedir. Türkiye, Suriyeli mültecilerin temel haklara erişimine dair bir takım düzenlemeler yapmış olsa da, mevcut mevzuat hala Suriyeli mültecileri geçici bir kriz, sorun gibi ele almakta ve hak temelli bir tutum sergilememektedir (Kutlu 2015, s.1).

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin kaldıkları kampların, mülteci sayısı göz önünde bulundurulduğunda, uluslararası standartlara yakın hizmet verdiği belirtilmektedir. Ancak, Türkiye'nin BMMYK da dâhil uluslararası kuruluşların kamplara erişimini sınırlaması önemli bir sorun teşkil etmektedir (Ihlamur-Öner 2014, s.44). Öte yandan mültecilerin, kamplarda çeşitli sorunlarla karşılaştıkları da görülmektedir. Bu sorunlar içinde fiziksel sorunlar ilk sırada yer almaktadır (Yıldız 2013, s.158). Türkiye'de kamp dışında yaşayan milyonlarca Suriyeli ise, çok daha büyük ve ciddi sıkıntılarla mücadele etmektedir. Kamp dışındakiler kiraladıkları evlerde son derece kalabalık gruplar halinde, genelde zor koşullarda yaşamaktadır (Orhan 2014, s.37). Öte yandan dil problemi yüzünden, mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimleri ve mülteci çocukların eğitimlerine devam etmeleri neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Mültecilerin büyük çoğunluğu ve dahi çocuklar, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmaya mecbur bırakılmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye girişiyle birlikte, işçi ücretlerinin neredeyse beşte bire düştüğü kaydedilmektedir (Uzmanları 2013, p.81).

Türkiye sorunların çözümü konusunda, sistemli ve bütüncül bir yaklaşımdan oldukça uzak bir politika izlemektedir. Türkiye'nin açık kapı politikası, kontrol edilemeyen boyuttaki mülteci akışı ve Türk sığınma sisteminde güçlü bir alt yapının olmayışı nedeniyle başarısızlığa uğradı (Eroglu&Gumus 2015, s.470). Yerel yöneticilerin birçok konuda inisiyatifinin olmadığı, politik ve merkezi yapının sosyal politikalarının günü birlik ve sistemsiz olması birçok kronik probleme yol açmıştır (Akgül, Kaptı & Demir 2016). Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti ile birlikte göç ile ilgili siyaset Türkiye için önemli bir kalem haline gelmiştir (Goularas & Sunata 2015, s.33). Ancak AKP hükümetinin Suriyeli mültecilere yönelik kalıcı ve sürdürülebilir bir politika ortaya koyamayışı ve çözüm odaklı politikalardan uzak bir tutum sergilemesi; kriz ile mücadelede,

sivil toplum örgütlerine insani yardımın sınırlarını zorlayan bir yük yüklemektedir. Bu şekilde, AKP hükümeti Suriyelilerin sıkıntılarına kendi İslamcı hayırseverlik anlayışıyla yaklaşarak merhamet temelli bir algı yaratmaktadır ve böylece de muhafazakâr dünya görüşünü meşrulaştırmaktadır (Eroglu&Gumus 2015, s.472).

Giriş hakkına erişim hala devletler tarafından belirlendiği için, üçüncü ülkelerin vatandaşları bireysel AB sınırları ötesinde ciddi anlamda çeşitlilik gösteren politikalara tabi olmaktadır (Benhabib 2006, s.163). Kuzey Avrupa’da var olan göçmen popülasyonu, kendilerini uzun süreli bir sosyal ve ekonomik entegrasyon süreci içinde bulmaktadır (Bade, Emmer, Lucassen & Oltmer 2011, s.12). Göçmen dostu bir ülke olarak bilinen İsveç, Avrupa ülkeleri içinde entegrasyon politikalarında en başarılı ülke olma özelliğini bugün de korumaktadır. İsveç, Göçmen Entegrasyonu Politikası İndeksi (MIPEX) sıralamasında, entegrasyon politikaları çerçevesinde 28 Avrupa ülkesi arasında ilk sırada yer almaktadır (MIPEX 2015). Ayrıca, mülteciler diğer Avrupa ülkelerinde sıklıkla istenmeyen misafirler olarak görülüp daha iyi şartlar için yardıma muhtaç bir halde beklerken; İsveç’te sığınma başvurusu yapanlara ivedilikle çalışma izni verilip, günlük ihtiyaçlar ödeneği adı altında kıyafet, sağlık hizmetleri ve serbest zaman aktivitesi için ödemeler yapılmaktadır (Brennen 2013). Ayrıca İsveç’teki belediyeler tarafından, yeni gelenlere “Göçmenler için İsveççe” ve 60 saatlik sosyal oryantasyon programı sağlanmaktadır (Migrationsverket 2016b).

İsveç’te çok kültürlü göçmen politikası, 1974 yılında İsveç Parlamentosu tarafından refah devletini göçmenlerin özel ihtiyaçlarını dikkate almaya zorlayarak formüle edildi (Brochmann&Hagelund 2011, p.16). Bu nedenle İsveç, diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında, mültecilere yönelik görece daha liberal tutumları ve çok kültürlü yapısıyla bilinmektedir. İsveç’in göç rejimi kapsayıcı olmakla birlikte, oturma (residence) ya da ikametgâh(domicile) hakkına bağlı bir temel teşkil etmektedir (Sainsbury 2006, s. 237). İsveç BM Sözleşmesi’ne göre mülteci olan kişilere, ayrıca AB mevzuatları gereğince “ikincil koruma” ihtiyacında olanlara ve ulusal Yabancılar Yasası’na göre korunma ihtiyacında olan

diğer bireylere de oturma izni vermektedir (Asylum in Sweden Advisory 2016). İsveç'te sığınma başvurusu yapabilmek için, İsveç sınırında veya ülke içinde bulunması gerekmektedir. Bunun dışında mülteciler, herhangi bir ülkedeki BMMYK aracılığıyla belirlenen mülteci kotalarına da sığınma başvurusunda bulunabilmektedir. Eğer başvuru sahibinin herhangi başka bir AB ülkesine giriş için bir vizesi, başka bir AB üyesi ülkede herhangi bir türde oturma izni veya İsveç'e gelirken farklı bir AB üyesi ülkede uluslararası sığınma başvurusu varsa, kişinin Dublin Yönetmeliği gereğince o ülkeye geri dönmesi gerekmektedir (Migrationsverket 2016d).

İsveç, Suriye krizi sonrasında başvuran Suriyeli sığınmacıların dosyalarını ayrı ayrı değerlendirerek kalıcı oturma izni sağladı. 2014 yılında, sığınma başvurusu yapan neredeyse bütün Suriye vatandaşlarına veya Suriye'den gelen vatansızlara İsveç'te yaşamaları için İsveç'in göç idaresi olan *Migrationsverket* tarafından kalıcı oturma izni verildi (Asylum in Sweden Advisory 2016). İsveç Almanya ile birlikte, Avrupa Birliği içindeki Suriyeli sığınmacıların mutlak çoğunluğunu aldı (İsveç Dışişleri Bakanlığı, 2015). İsveç Suriyeli mülteciler için dikkate değer bir koruma alanı sağlamakta ve Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik bölgelerindeki diğer endüstrileşmiş ülkelerin tamamında da çabalarını artırma yönünde pozitif modelleri teşvik edecek bir örnek teşkil etmektedir (Ostrand, 2015, p.272). İsveç çok kültürlü yapısı ve mültecilere yönelik liberal tutumu ile de oldukça ünlü bir ülkedir (Brochmann & Hagelund 2011, s.13).

Ancak öte yandan, dünyanın geri kalanına göre İskandinav refah modellerinde göç politikaları daha başarılı olsa da, Gaston'ın (2015) altını çizdiği gibi mülteciler ve göçmenler ekonomik koşullar kötüye gittiğinde, kolaylıkla yabancı düşmanlığının hedefi haline gelmektedir (s. 391). Avrupa'da artan göçmen karşıtlığının öne çıkan tezahürlerinden birisi de refah şovenizmidir (Alkan 2015, s.764). Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, İsveç'te de ülkenin sahip olduğu refahın "yabancılarla" paylaşımı meselesi ülkede refah şovenizminin hedefine dönüşmektedir. Göçmen karşıtı olan aşırı sağ milliyetçi İsveç Demokratları Partisi, İsveç parlamentosunda 49 sandalye ile üçüncü büyük parti konumuna

gelmiştir (Greenwood 2015). Bununla birlikte İsveç, Suriyeli sığınmacılar arasında “güvenli bir sığınak” olarak ün yapmış ve pek çok Suriyeli İsveç’te sığınma hakkı elde etmiştir (Brenner 2013). Ancak İsveç var olan kapsamlı göç politikasını ve ülkesindeki yabancılara sağladığı hakları, Suriye krizinin ilerleyen yıllarında diğer bütün Avrupa ülkeleri gibi kısıtlama yoluna gitti. Örneğin sığınma başvurusu kabul edilen her Suriyeli mülteciye barınma imkânı sağlayan devlet, 2015 Ekim ayı itibariyle kaynaklar üzerindeki baskıdan dolayı herkes için daha fazla garanti barınma imkânı olamayabileceğini açıkladı (The Local 2016). İsveç sürekli artan Suriyeli sığınmacı başvuruları ile sistemin zorlandığını ve ülke olarak zaten ayrıca Suriye’deki BM yapılarının faaliyetlerini desteklediklerini ve komşu ülkelere de ayrıca fon desteği sağladıklarını duyurdu (İsveç Dışişleri Bakanlığı 2015).

Ayrıca Avrupa’ya kara ve deniz yoluyla olan düzensiz göçle birlikte, yeniden yerleştirmeler ile giden Suriyeli mültecilerin sayısının da oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Bu noktada, BMMYK’nın önemli faaliyetlerinden biri, Türkiye’nin mülteci statüsü vermediği ülkelere gelen kişilerin (Avrupa dışı) üçüncü bir ülkeye yerleşimlerini sağlamaktır (Goularas & Sunata 2015, s.20). Ancak oldukça sınırlı olan bu kotalar ile Türkiye’deki milyonlarca Suriyelinin yalnızca çok küçük bir kısmı Avrupa ülkelerine yeniden yerleştirilebilmektedir. İsveç Almanya ile birlikte en fazla Suriyeli mülteciyi alan ülke olsa da; 2017 yılı için Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgelerinden, ağırlıklı olarak Suriyeliler için belirlediği mülteci kotası yalnızca 1,770 kişidir (Migrationsverket 2017).

Politik sınırlar bazı kişileri üyeler olarak tanımlarken diğerlerini yabancılar sınıfına koyar (Benhabib çev. Akkıyal 2006, s.11). Bu noktada, farklı refah rejimlerinin vatandaşlarına sunduğu haklar, ülkesindeki göçmenlere, mültecilere, sığınmacılara ve vatansızlara yani “yabancılara” sağladığı hakları da belirlemektedir. Birbirinden oldukça farklı uygulama ve göç politikası rejimlerine sahip olmalarına rağmen, her iki ülkede de Suriyeli mülteci krizi ile birlikte ülkeler oldukça ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalırken; öte yandan yabancı düşmanlığının da gittikçe yükseldiği görülmektedir. Bu durum ülkelerdeki

mültecilerin durumunu daha da zorlaştırmaktadır. Dünyanın en gelişmiş hak rejimlerinden birinde bile, mülteciler ve sığınma hakkı arayanlar kendilerini hala yarı-suçlu statüsünde buluyorlar. (Benhabib çev. Akkıyal 2006, s.176). Özellikle krizin ekonomik yansımaları, hem ülke vatandaşlarını hem de yeni gelenleri olumsuz etkilemektedir. Çünkü göçmenler ile benzer sosyal konumları paylaşanların göçmenleri ekonomik birer tehdit olarak görme olasılığı artmaktadır ve ekonominin kötüye gidişinden olumsuz etkilenenler göçmenleri, refahlarını ellerinden almak ile suçlamaktadır (Alkan 2015, s.752). Mülteci hareketleri uluslararası politikaların ayrılmaz parçalarından biridir (Betts & Loescher 2011, s.1). Ancak ülkelerin kendi siyasi çıkarlarını önceleyerek, var olan uluslararası politikalar ile evrensel insan haklarını görmezden gelmeleri, yaşanan mülteci krizini çözümsüz hale getirmektedir. Benhabib (çev. Akkıyal 2006), çok sayıda muhtaç durumdaki kişinin topraklarımıza girişinin yaşam standartlarımızın düşmesine neden olma ihtimali, bu kişilere sığınma hakkı vermeyi reddetmemizi ahlaki olarak kabul edilebilir kılar mı diye önemli bir soru sormaktadır (s.46). Bu soru özellikle ülkelerin refahının paylaşımı noktasında, mültecilere yönelik yükselen tepkilere dair; evrensel insan hakları temelinde ve insani bir perspektifle bakışın önemini arttırmaktadır.

1.1.STK'LARIN FARKLI GÖÇ REJİMLERİNDEKİ ROLLERİ

Mülteci krizi öncesinde de sivil toplum kuruluşları geleneksel refah devletlerinde sağlanan sosyal hizmetlerin yönetimine ve sunumuna çeşitli boyutlarda katılmaktaydılar (Bode 2006, s.349). İnsani yardım akımının daima birbirine bağlı iki noktası vardır: biri çatışma ile ilgili olanlar, diğeri de doğal afetler ile ilgili olanlardır (Harvey 2013, s.154). Bu noktada çatışma ve göç üzerine çalışan insani yardım hareketlerinin parçası olan yerel, ulusal ve uluslararası STK'lar; kimi zaman devlet ile paralel ve devleti tamamlayıcı nitelikte kimi zaman da devlete muhalif bir noktada çalışmalarını yürütmektedir. Kuşkusuz STK hizmeti

sağlayanlar, kamusal tartışmaların gerçekliğe dayalı ve yanlış anlaşılmanın ötesinde olmasına yönelik çok önemli bir rol oynamaktadır (Sharry 2000, s. 128).

İsveç ve Türkiye’de göç ve insani yardım alanında çalışan pek çok STK mevcuttur; ancak tıpkı ülkelerin sahip olduğu farklı göç politikası rejimleri gibi, alanda çalışan STK’ların yapıları ve işlevleri de birbirinden oldukça farklıdır. Bu noktada sivil toplumun krize müdahil oluşundaki çeşitlilik, en temelde devletin STK’lara açtığı hareket alanı ile şekillenmektedir. Ancak öte yandan, hükümetler de STK’ların sağladığı belirli hizmetlerdeki uzmanlığa ve STK’ların çeşitli göçmen topluluklara erişimlerine bağlı haldedirler (Kerwin, 2009, s.313). Genel olarak STK’lar, hükümetin üstesinden gelemediği durumlara müdahil olma ile demokratik ve sosyal değişim için savunuculuk yapma arasında bir denge kurma ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Tvedt 2009, s.216).

Her iki ülkede de, alanda çalışan STK’lar Suriyeli mülteci krizi sonrasında önemli roller üstlendiler. Dünyanın altından kalkamadığı bu krize, İsveç’te STK’ların daha çok devletin eksik kaldığı alanlara müdahil oldukları görülürken; Türkiye’deki STK’ların adeta devletin bütün sorumluluğunu paylaştıkları, devletin krize dair çözüm üretmediği alanlardaki açıkları kapatmaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak öte yandan, STK’lar ve devlet bu alanda amaca dair temel bir uzlaşma zemini paylaşmaktadırlar (Tvedt 2009, s.98). Göç konusu, dünyadaki bütün ülkeleri yatay kesen bir sorun olarak; var olan bütün aktörleri insani prensiplere dayanarak hareket etmeye zorlayan bir alan olma özelliği taşımaktadır. İnsani prensipler olan tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık, bu tür zor alanlarda kurumlara yol göstererek yardım etmektedir (Harvey 2013, s. 164). Uluslararası anlaşmalar ve teamüller gereği, devletler de sivil toplum aktörleri de, bu insani prensipler çerçevesinde kalmaya ya da en azından ona referans vermeye mecbur kalmaktadırlar.

Son zamanlarda Türkiye’de devlete ait farklı kurumlarla hem yerel hem de uluslararası düzeyden sivil toplum kuruluşları arasında artan diyalog, düzensiz göç ve sığınma sisteminin işbirliği çerçevesinde düzenlenmesi açısından umut

vericidir (İçduygu & Aksel 2012, s.58). Ancak Türkiye hükümetinin insani yardım için, ana hatlarını belirlediği resmi bir öncelikler politikası ve prensipleri bulunmamaktadır (Binder&Erten 2013, s.7). Bu sebeple, Suriye’de savaşın başladığı 2011 yılından bu güne dek; Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu, devletten ziyade STK’ların insani yardım temelli çalışmalarından yardım almaktadır. Bugün Türkiye’de, mültecilerle ilgili pek çok yerel, ulusal ve uluslararası STK hali hazırda çalışmalar yürütmektedir. Suriyeli mültecilere yardım amaçlı çalışan STK’ların hangi alanlarda çalıştıkları, kimlere destek verdikleri, kapasiteleri, yürüttükleri projeler, fon kaynakları, ortakları, yaşadıkları zorluklar, ihtiyaçları gibi çok temel konular hakkında kapsamlı bir döküm maalesef bulunmamaktadır (Kutlu 2015, s.13). Krizin boyutları, hükümetin krize dair belirgin bir politikasının olmayışı ve ülkedeki Suriyeli mültecilerin sayısının fazlalığı da bu belirsizliği derinleştirmektedir. Yardım alanında çalışan STK’lar, yardım organizasyonları olarak aktif olduklarından, devletin genel amaçlarını desteklemektedir (Tvedt 2009, s.99). Ancak sivil toplum örgütleri, kaynakları doğrultusunda ve proje temelli çalışmaktadır (Buz 2008, s.11). Bu sebeple mültecilere yönelik çalışmaların, kalıcı ve sürdürülebilir olmaktan oldukça uzak olduğu görülmektedir. Bu noktada, insan hakları temelli ve insani diplomasiyle uyumlu bir sığınmacı ve mülteci rejimi oluşturulması yönünde yeni adımların atılmasına ihtiyaç var (İhlamur-Öner 2014, s.45).

İsveç’te sivil toplum ve devlet arasındaki ilişki, “güven odaklı karşılıklı bağımlılık” olarak tanımlanabilir ve bu ayrıca uzlaşya dayalı bir ilişki yaratmaktadır (Valutis 2013, s.21). Türkiye’nin aksine İsveç’te sığınmacılara, göçmenlere ve mültecilere yönelik politikalar, sosyal devlet anlayışı temelinde kamu eliyle yürütülmektedir. Bu noktada, evrenselci refah devletlerinin STK’lara, hizmet sunumları içinde çok fazla alan sağladığı görülmez (Zrinscak 2011, s.204). Bu alanda çalışan STK’lar, ya daha çok ülkenin var olan göçmen politikasının geliştirilmesi yönünde destek vermekte ya da kurulan yerel inisiyatiflerle sorunlu alanlarda iyi örnekler ortaya çıkararak İsveç hükümetine yol gösterici olmaktadır. İsveç hükümeti tarafından yapılan açıklamada; mülteciler için

yapılacağı belirtilen toplam 10 milyar SEK yatırımın yaklaşık 200 milyon SEK civarında bir miktarının, sivil toplum organizasyonlarının var olan mülteci durumu ile ilgili çalışmalarına destek olmak için ve yeni gelen göçmenlerin girişi için tek seferlik fonlar olarak verileceği belirtildi (İsveç Başbakanlık Ofisi 2015). Göç organizasyonlarının çalışma şekli pek çok farklı faktöre bağlıdır, fakat ayrıca yarattıkları etkiler de büyük oranda toplumun onları nasıl gördüğüne ve daha az düzeyde de, refah sistemi içindeki diğer STK'ların genel konumuna bağlıdır (Zrinscak 2011, s.204). Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası insani yardım aktörlerinin çalışmaları, devletlerin üzerindeki eylem ve eylemsizlikleri nedeniyle de birbirine bağlıdır (Harvey 2013, s.154)

Sonuç olarak, sivil hareketler pek çok alanda daha değişken, düzensiz ve dağınık bir yapı arz etseler de, devletlerden daha yaratıcı ve esnek oldukları görülmektedir (Bode 2006, s.346). Özellikle göç alanı gibi, verilerin ve dinamiklerin sürekli olarak değiştiği bir zeminde; alanda çalışan STK'ların sorunun çözümüne dair yarattıkları alternatifler önem kazanmaktadır. Ayrıca, alanda uzman olarak tercih edilen büyük STK'lar, sürekli bir denetim altındadır (Bode 2006, s.354). Ancak öte yandan, göç rejimindeki hükümetler arası ve hükümet dışı aktörler olan STK'ların, kişilere verdikleri yardım hizmetlerinin hesap verilebilirlik bilgisini elde etmek de oldukça zordur (Harrell-Bond aktaran Gatrell 2016, s.110). Bu bağlamda, krizin derinliği her iki ülkede de hem kamusal otoritelerde hem de sivil toplumda, önlenemez bir belirsizlik yaratmaktadır. Devlet politikalarındaki değişiklikler, STK'ların da hareket alanlarını ve önceliklerini değiştirmektedir. Bir diğer yandan, STK'lar sosyal birimler olarak insan hakları mücadelesi içinde, göçmenlerin suistimal edilmeleri noktasında devlete karşı meydan okumakta ve devletleri uluslararası insan hakları normlarına uymaya zorlama noktasında önemli bir rol oynamaktadırlar (Kim 2011, s.1650).

İsveç'te sosyal devlet anlayışının kalın çizgileri alandaki STK'ların hareketini bir noktada kısıtlarken; Türkiye'de hükümetin izlediği belirsizlik politikası ise, STK'lara –siyasi ve idari kısıtlar çerçevesinde- neredeyse sınırsız bir hareket alanı sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İSVEÇ'TEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GÖZÜNDEN SURİYELİ MÜLTECİ KRİZİ

Bu bölümde, yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat metoduyla İsveç'te görüşmeler yapılan STK'ların; İsveç'teki Suriyeli mültecilere dair statü, barınma, eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma hakları ve psikolojik destek mekanizmalarına erişim konularında değerlendirmeleri yer almaktadır. Bölümün temel amacı, Suriye krizinin İsveç'teki yansımalarını STK'ların gözünden değerlendirirken; bu STK temsilcilerinin deneyim paylaşımlarını ve sahadaki uygulamalara dair aktarımlarını ortaya koymaktır. Ülkeye ilk giriş anlarından itibaren, Suriyeli mültecileri bekleyen süreç, ülkedeki uygulamalar ve sahip oldukları haklar; ülkede göç alanında çalışan farklı STK temsilcilerinin sesinden değerlendirilmektedir. Bu noktada görüşme yapılan STK'lar seçilirken; uluslararası, ulusal ve yerel olmak üzere üç farklı ölçekte çalışma durumları esas alındı. Görüşme yapılan örgütler ise şöyle; İsveç'te uluslararası bir örgüt olan Caritas İsveç, savunuculuk faaliyetleri yürüten bir inisiyatif olan Refugees Welcome Stockholm, ulusal bir çatı örgüt olan The Swedish Network of Refugee Support Groups (FARR) ve Suriyeli mültecilerin İsveçliler ile bir araya gelerek oluşturdukları yerel bir inisiyatif olan The Syrian Initiative Craftsmanship Eco-village (SICE).

Öncelikle seçilen STK'lardan Caritas Internationalis, dünyanın neredeyse bütün ülkelerinde taban örgütlenmesi ile çalışan ve yüz altmıştan fazla temsilciliği bulunan bir uluslararası örgüttür (Caritas 2017). Katolik inancı ve kilisesi temelinde kurulan bu yardım örgütünün merkezi Roma'da yer almaktadır. Örgüt dünyanın pek çok yerinde çatışma ve afet, gıda, kalkınma, sağlık ve HIV ile göç alanında çalışmalar yürütmektedir. Afrika, Asya, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Kuzey Amerika ve Okyanusya olmak üzere dünyanın yedi farklı bölgesinde yer alan her Caritas kuruluşu, kendi

bölgesindeki ve uluslararası konfederasyondaki örgütlenmenin bir üyesi olarak çalışmaktadır (Caritas 2017). Örgüt üye kuruluşların katkıları ve özel bağışlarla fonlanmaktadır. Caritas İsveç ise, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İsveç'e göç eden binlerce Avrupalı mülteciye yardımla 1946 yılında çalışmalarına başlayan bir örgüttür. Hem ulusal hem de uluslararası alanda, Caritas İsveç yürüttüğü savunuculuk çalışmaları ile sığınmacıların ve mültecilerin temel insan haklarını savunmaktadır (Caritas 2017). Örgüt, yoksulluğun önlenmesi, danışmanlık sağlama ve göçmen, mülteci ve insan ticareti mağdurlarının desteklenmesi alanında çalışmalar yürütmektedir. Caritas İsveç'ten görüşmecim 18 Aralık 2015 tarihinde yaptığımız mülakatta; Caritas İsveç'in Stockholm'deki genel merkezindeki çalışmaların, temelde her şeyden evvel ülkeye gelen mültecilere, sığınmacılara, göçmenlere ve insan kaçakçılığı mağdurlarına hoş geldiniz demek ve ülkedeki diğer yerel Caritas'ların çalışmalarını koordine ederek desteklemek olduğunu belirtmektedir.

Refugees Welcome Stockholm hareketi, Stockholm'ün merkez tren istasyonu olan T-centralen'e gelen ve genelde Norveç veya Finlandiya'ya devam etmek isteyen transit mültecilere, Stockholm'de yaşayan yurttaşların "Refugees Welcome-Mülteciler Hoşgeldiniz" sloganıyla; yiyecek, battaniye, giyecek, masa ve sandalye sağlamalarıyla başlayan bir oluşumdur. İlk etapta gönüllü doktorlar, hemşireler ve hukuk danışmanları ihtiyaca göre gelenlere yardım ederken, diğer gönüllüler acil durumlarda kendi araçlarıyla geçici ve acil barınma için mültecileri camilere, kiliselere, kültür merkezlerine ve okullara taşımaktadırlar (Refugees Welcome Stockholm 2017). Fakat bir süre sonra, gelen mültecilerin sayısı arttıkça, acil durum için ayarlanan barınma alanlarının kapasiteleri dolduğu için yüzlerce yatak kapasiteli daha fazla barınma alanına ihtiyaç duyulduğu fark edilmiş. Orada bulunan gönüllüler kendi iletişim ağlarını kullanarak, bir kulüp evi olan Sickla'daki Nobelberget (Nobel Hill)'i ayarlamışlar ve Refugees Welcome Stockholm hareketi böylece doğmuş (Refugees Welcome Stockholm 2017). Refugees Welcome Stockholm acil bir insani yardım hareketi olarak gelişen ve gönüllülerin bir araya gelip oluşturdukları bir inisiyatiftir. Ayrıca sosyal medyayı

ve geleneksel medya araçlarını kullanarak, oluşan ihtiyaçlara dair farkındalığın artırılması için savunuculuk faaliyetleri de yürütmektedir. Hareketin Aralık 2015'e kadar herhangi bir ofis binası bulunmazken, The Park isimli bir ofis-otel firması bu tarih itibariyle 6 ay boyunca Refugees Welcome Stockholm için ücretsiz olarak bir ofis alanı sağlamakta ve sonrasında bu alan örgüt tarafından kiralanmaya devam edilmektedir. Örgütün finansal geliri ise yalnızca özel sektörden ve bireylerden gelen bağışlarla sağlanırken; 2016 itibariyle hareketin, kamu sektörü fonlarından sivil toplum için entegrasyon projelerine ayrılan fonlardan finansal destek almaya başladığı görülmektedir. 2 Aralık 2015 tarihinde gerçekleştirdiğimiz mülakatta, Refugees Welcome Stockholm'dan görüşmecim ise, inisiyatifine dair şu noktaların altını çizmektedir: "Gelen mültecilere geride bıraktıkları ailelerini veya tanıdıklarını aramaları için cep telefonları verdik; böylece hayatta olduklarını ve yol boyunca başlarına neler geldiğini anlatma şansı elde ettiler. Buraya vardıkları anda kendilerine ücretsiz ev ve araba verileceği söylenerek insan kaçakçıları tarafından aldatılan mülteciler de, böylece geride kalanları kendilerini neyin beklediği hakkında bilgilendirebildiler. Bu noktada iletişim ve rehberlik, hareketimiz için kilit önem taşıyan iki unsurdu."

The Swedish Network of Refugee Support Groups(FARR) bireylerin ve çeşitli grupların sığınma hakkına dair bir arada çalıştıkları, gönüllülük esasına dayalı taban örgütlenmesiyle bilinen ve 1988 yılında kurulan ulusal bir çatı örgüttür (FARR 2017). Örgüt üyelik aidatları ve bağışlarla giderlerini karşılamaktadır. Bazıları bireysel olarak mültecilerin vakalarıyla ilgilenen, bazıları ise sınır dışı edilmeleri protesto eden aktivist gruplardan oluşan elliden fazla yerel grup FARR'a bağlı olarak çalışmaktadır (FARR 2017). Örgütün, sığınmacıların ve belgesiz göçmenlerin deneyimlerini aktardıkları Article 14 isimli bir yayını da mevcut. 14 Aralık 2015'te yaptığımız mülakatta, FARR'dan görüşmecim örgütün çalışmalarına dair şunları söylemektedir: "FARR'ın çalışmaları bütün insanların cinsiyet, etnisite, cinsel yönelim, yaş, din ve politik görüş ayrımı olmaksızın eşit haklara ve eşit değerlere sahip olması görüşüne dayanıyor. Ulusal bir örgüt olarak FARR, İsveç'teki sığınmacılarla ve belgesiz göçmenlerle çalışanlara da

danışmanlık, eğitim ve temsiliyet desteği sağlıyor. Ayrıca FARR mültecilerle ilgili materyal üretimi ve kursların, kampanyaların ve projelerin düzenlenmesi için yapılan çalışmalara yerel anlaşmalar ile tanıtım ve ortaklıklar da üretiyor.”

Son olarak, The Syrian Initiative Craftsmanship Eco-village (SICE) ise 2015 Nisan ayında Upssala-İsveç'teki bir grup Suriyeli mültecinin ve İsveçli'nin kurduğu bir sivil toplum kuruluşudur. Örgütün amacı, Suriyeli mültecilerin ve diğer göçmenlerin, ucuz ve ekolojik sürdürülebilirliği olan bir eko-köy sosyal yapısı ile güçlendirilerek İsveç toplumuna entegrasyonunu sağlamaktır (SICE 2017). Uppsala yakınlarındaki Avesta belediyesi, SICE için bir alan sağlayarak tasarlanan eko-köyün hayata geçirilmesi için örgütü desteklemektedir. Ayrıca örgüt Global Ecovillage Network Europe (GEN-Europe) tarafından da desteklenmektedir. SICE'dan görüşmecim 23 Kasım 2015'te yaptığımız mülakatta ise örgüte dair şunları belirtmektedir: “Biz kimisi çevre mühendisi, kimisi mimar kimisi de akademisyen olan arkadaşlarımla birlikte; İsveç için model olabilecek bir eko-köy yaratmak istiyoruz. Bu yalnızca Suriyeli mülteciler için değil, aynı zamanda yereldeki her İsveçli yurttaş için de açık olan bir oluşum. Bu eko-köy modelinin Avrupa, Ortadoğu ve Suriye'nin komşusu olan diğer ülkelere de iyi bir örnek olacağına inanıyoruz.” SICE ekibi görüşmelerin yapıldığı günden bugüne, İsveç'in entegrasyon için kurulan ilk eko-köyünün inşasına başlamış durumdadır.”

İsveç'te görüşmeler yapılan ve yukarıda ayrıntılı bir şekilde bahsedilen STK'ların temsilcilerinin; İsveç'teki Suriyeli mültecilere dair statü, barınma, eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma hakları ve psikolojik destek mekanizmalarına erişim konularında yönelttiğim sorulara dair yanıt ve değerlendirmeleri, aşağıda ayrı başlıklar halinde yer almaktadır.

2.1. İSVEÇ'TEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN STATÜ SORUNU

Pek çok Suriyeli, Suriye'deki savaşın ardından İsveç'e sığınma başvurusunda bulundu. İsveç Yabancılar Yasası koruma talep edenler için üç kategori içermektedir: Bunlardan ilki, Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin BM Sözleşmesi'nin mülteci tanımı doğrultusunda; ırkı, cinsiyeti, milliyeti, cinsel yönelimi, belli bir etnik gruba mensubiyeti, inancı veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan kişileri; diğeri "ikincil koruma" için uygun olan, infaz tehdidi, işkence veya diğer aşağılama veya silahlı çatışma sebebiyle zarar görebilecek olan sivilleri ve sonuncusu ise "öteki koruma" türü olan, askeri çatışma veya kendi ülkesinde herhangi türden bir çatışma ve şiddet ortamı olan veya çevresel bir felaket nedeniyle ülkesine dönemeyen sivilleri kapsamaktadır (Migrationsverket 2016b). İkincil koruma AB mevzuatına dayalı bir koruma başvurusu iken; "öteki koruma" İsveç kanunlarına dayanmaktadır. İsveç otoriteleri mülteci statüsünün belirlenmesine dair karardan kendileri sorumludurlar; BMMYK ise İsveç'in ulusal mülteci statüsü belirleme sürecine doğrudan müdahil değildir ve bu noktada yalnızca denetleyici bir role sahiptir (BMMYK İsveç 2016).

İsveç kendisine sığınma başvurusunda bulunan Suriyelilere kalıcı oturma (permanent residency) sağladığı için; Suriyelilerin gitmeyi en çok tercih ettikleri ülkelerden biri konumundadır. Ancak 20 Temmuz 2016 itibariyle uygulanmaya başlanan ve üç yıl boyunca geçerli olacak olan İsveç hükümetinin yürürlüğe koyduğu yeni yasaya göre; BMMYK kotaları ile gelen mülteciler haricindeki diğer mülteciler, İsveç'te sadece üç yıl süreli geçici oturma izni alabilecekler. Eğer üç yılın sonunda koruma koşulları hala geçerliyse, oturma izinleri uzatılabilir (İsveç Adalet ve Göç Bakanlığı 2016). İkincil koruma statüsü alanlar ise 13 aylık bir oturma izni alabilecekler; öte yandan hükümetin yasa tasarısını önerdiği 24 Kasım 2015 öncesinde sığınma başvurusu yapan refakatsiz çocuklar ile 18 yaş altı çocukların olduğu ailelerin dosyaları ise eski yasaya göre

değerlendirilecek ve kalıcı oturma alabilme imkânları olacak (Migrationsverket 2016a). Ayrıca ikincil koruma statüsü olanlar, 24 Kasım'dan sonraki bir tarihte aile birleşimi (family reunification) için başvurdukları takdirde, yalnızca istisnai dosyaların böyle bir hakları olabilecek. Kendi kendini finanse etmeyi garanti eden kişiler ise, kalıcı oturma izni alabilecekler (Migrationsverket 2016c).

Bu durum İsveç'e sığınma başvurusunda bulunacak Suriyeliler için belirsiz bir gelecek anlamına gelmektedir. Çok sayıda sivil toplum örgütünün ve İsveçlinin de eleştirdiği bu yeni yasa, entegrasyon ve uyum sorunu başta olmak üzere pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. SICE'dan görüşmecim konuya dair şunları söylemektedir:

“Sistemik ve kolay bir süreç İsveç'te oturma başvurmak, fakat kalıcı oturma almak bazen uzun zaman alabiliyor. Yeni uygulama ile çok daha zor bir süreç bizleri bekliyor. Örneğin ben Portekiz'deki bir eko-köyde kalıyordum buraya gelmeden evvel. Portekiz'den aldığım geçici bir oturma iznim var ve bütün Avrupa ülkeleri için geçerli. Ocak ayı sonunda süresi doluyor ve İsveç'te oturma izni için başvurmak zorundayım. Şu an gündemde olan yeni yasaya göre, üç yıllık geçici oturma geliyor ve bu çok ürkütücü bir şey. Savaş devam ediyor ve ne zaman biteceği asla kestirilemiyor. Ne yapacağız geri mi gönderileceğiz? Bu baş etmesi zor bir belirsizlik. Burada Suriyelilerin ve diğer mültecilerin entegrasyonu için bir eko-köy kurmaya çalışan Suriyeli bir mülteciyim. Bunu neden yapıyorlar anlamıyorum.” (Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

Öte yandan hükümetin öne sürdüğü ve en çok tartışılan sav, ülkenin ve ülkedeki göç rejiminin kapasitesinin dolduğu yönünde. Suriyeli mültecilerin İsveç'teki oturma izni süreçlerine ve hükümetin bu iddialarına dair, Caritas İsveç'ten görüşmecim şunları söylemektedir:

“İsveç'e gelen Suriyelilerin büyük çoğunluğunun şu an oturma izni var. Mülteciler ve ikincil koruma kapsamında olanlar, benzer haklara sahip ve her biri bu toplumun bir üyesi. Dil eğitimi ve İsveç toplumu hakkında bilgilendirme içeren bir giriş programını hepsi alıyorlar. Az sayıdaki dosyanın oturma izni ve aile birleşimi için hukuki yardıma ihtiyacı oluyor ve biz bu noktada onlara yardım

ediyoruz. Biz de ayrıca İsveççe kursları, otoritelerle iletişime geçebilmeleri için mülteci rehberliği ve çeşitli destek mekanizmaları sağlıyoruz. Bunlarla birlikte İsveç'e gelen herkese açık olan ve yeni gelenlerin birbirleriyle bağ kurabildikleri bir "açık ev" oluşumumuz var. Öte yandan İsveç'teki kayıt sistemi oldukça iyi düzenlenmiş ve aylık 4000 kişi kaydetme kapasiteli bir yapı; ancak şu an sistem günlük 2000 kişiyi kaydetmek zorunda kalıyor ve bu bir anlamda hükümet için çözülmesi zor bir sorun yaratıyor ve sistemi çökerten bir şey haline geliyor. Çünkü her bir dosyanın ilk karar süreçleri üç ay ile altı ay arasında değişiyor." (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Refugees Welcome Stockholm'den görüşmecim ise hükümetin bu konuda sürekli dile getirdiği "kapasitemiz doldu" açıklamalarını eleştirerek, bu zamana kadar İsveç devletinin yaptıklarının daha fazlasını yapabilecek kapasitesi olduğunu dair şunları söylemektedir:

"Bunun sürdürülebilir olmadığından bahsediyorlar, fakat bu oldukça sorunlu bir bakış. Biz kapasitemize ulaştık deniyor; fakat bu kapasite değil ki. Bu kapasitenin içeriğinin inşa edildiği bir çerçeve. Sürekli bu kapasite meselesinden bahsettiklerini hepimiz biliyoruz. Öte yandan eğer istenirse gelen insanların yerleştirilebilecekleri esas hacimden konuşmuyoruz. Bu çizilen genel çerçeveden çok daha fazlası mümkün. Pek çok açıdan bu sorunlu bir yaklaşım. Hükümet, devlet veya şehirler bu eleştirel tavırla, gelen insanları daha evvelki "normal durumların" koşullarıyla değerlendiriyorlar. Ancak bu sıradan bir durum değil, bu olağanüstü bir durum. Biz STK'lar olarak bunu bir savaş zamanı olarak değerlendirmeleri gerektiğini, her zamanki prosedürlerin işlemeyeceğini söyledik. Hükümet gelen Suriyelileri kaldırabilecek bir kapasitemiz olmadığını düşünüyor. Esasında hem finansal olarak hem de pratik olarak böyle bir kapasitemiz var. Hükümetin böylesi olağanüstü bir durumda, var olan düzenlemeleri ve politikaları unutarak; gelenleri var olan bu özel duruma adapte etmesi gerekiyor." (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

İsveç'teki Suriyeli mültecilerin sığınma başvurusuna dair, en son yapılan düzenlemenin yaratabileceği zararların altını çizen FARR'dan görüşmecim ise şunları söylemektedir:

“FARR olarak bizler Suriyelilerin ve diğer mültecilerin, daha evvel onlarca yıldır uygulanan kanunlarda olduğu gibi kalıcı oturma iznine başvurabilmeleri gerektiğini ısrarla savunuyoruz. Son düzenlemede yer alan koruma ihtiyacı olanlara geçici oturma (bir veya üç yıllık) verilmesi kararı, şu sebeplerle oldukça zarar verici:

- Oturma izni almış olsalar dahi mültecileri daha güvensiz hale getiren bir durum olduğu için entegrasyonu desteklemeyecek. Bu ayrıca insanları İsveççe öğrenmeleri için teşvik etmeyecek ve yerleştikleri yerlerde birkaç yıldan fazla kalıp kalmayacakları net olmayacak. Bu bilinmezlik, mültecilere silahlı çatışma ve savaş sırasında yaşadıkları travmalardan daha çok zarar verebilir.
- Bir veya üç yıl sonra yenilenecek olan oturma izinleri, göç kurumu olan Migration Board için de daha fazla iş yüküne sebep olacak.
- Son olarak aile birleşiminin de zorlaştırılması, Avrupa ve İsveç’e ulaşabilmek için mültecilerin daha tehlikeli yollar denemelerine neden olacak.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

İsveç hükümetinin bu alanda STK’lar ile ilişkisine dair ise Caritas İsveç’ten görüşmecim şunları söylemektedir:

“İsveç’e gelen ve sığınma talebinde bulunan bütün mülteciler resmi olarak İsveç hükümetinin sorumluluğu altındalar. Hükümet birimleri, gerek duyulan alanlarda STK’larla birlikte çalışıyor. Biz çok basit ihtiyaçları giderebiliyoruz. 2015 yılında 150.000’den fazla kişi geldi İsveç’e. Gönüllülerimiz mültecilerin oturdukları yerlere giderek, neye ihtiyaçlarını olduğunu tespit ediyorlar.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Yine bu alanda hükümetin STK’lara açtığı alana ve prosedürlere dair, Refugees Welcome Stockholm’dan görüşmecim şunları söylemektedir:

”İlginç olan bir diğer yaklaşım da; çatışma alanlarında veya İsveç dışında çeşitli ortaklıklarla yardım götürebilen hükümet, kendi ülkesinin içinde STK’larla işbirliği ile aynısını yapamayacağını düşünüyor. Örneğin biz fonlar olarak bu tarz çalışmalar yapmak istediğimizde, hükümet yeterince hızlı hareket etmiyor. Finansal olarak bunu yapabilmeli fakat bunun için yıllar önce kurulmuş bir STK

olmanız gerekiyor. Sizi kabullenmeleri için pek çok sayıda toplantı yapmanız gerekiyor. Yeterince meşru olabilmeniz için pek çok banka hesabınızın olması gerekiyor. Bütün bu bahsettiklerimin aşılabilmesi için, hükümetin öncelikle bu durumu kabullenmesi ve uyum sağlaması gerekiyor. ” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

Sonuç olarak, İsveç’in Suriyeli mülteciler için genel anlamıyla kayıt ve statüye dair, her şeyden evvel iyi işleyen bir sisteme sahip olduğu görülmektedir. Ancak, krizin boyutları ve yeni gelenlerin sayısı nedeniyle, hükümetin ülkenin kapasitesinin dolduğuna dair yaptığı açıklamalar ve ardından ‘geçici oturma’ verilmesine dair yeni çıkarılan yasa ile bu alanda sorunlar yaşanmaya başladığı görülmektedir. Görüşme yapılan STK temsilcileri ise, hükümetin bu tutumunu reddederek ülkenin var olan kapasitesinin yeterli olduğunu; sadece bunun özel ve acil bir durum olduğunun gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. STK’lar özellikle entegrasyon sorunu başta olmak üzere, bu yasa ile yaşanacak sıkıntılara dikkat çekmektedirler. Öte yandan İsveç hükümetinin, alanda daha uzun süredir çalışan STK’lara açtığı alan ile krizden sonra kurulan ve alanda önemli çalışmalar yürütmekte olan yeni STK’lara sunduğu hakların da aynı olmadığı görülmektedir.

2.2. İSVEÇ’TEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN BARINMA SORUNU

İsveç’e vardıklarında, sığınma başvurusunun ardından dosyalarına dair kararlarını bekleyen her sığınmacı için; kendileri geçici evler bulup yerleşmeden evvel acilen kalacak yerler sağlanmaktadır. Bunun için yalnız yetişkinlere günlük 71 kron (aylık 2159 kron veya 256 dolar) yardım sağlanırken ailesi ile birlikte olanlara daha uygun miktarlar verilmektedir (The Local 2016). Suriyeli mülteciler için artan sığınma başvuruları sebebiyle barınma büyük bir soruna dönüşmeye başlasa da, hükümetin bu konuda çabalarının olduğuna dair FARR’dan görüşmecim şunları söylemektedir:

“Şu an İsveç’e yüksek sayıda sığınma başvurusu olduğu için, sığınma prosedürleri boyunca bütün sığınmacılar için barınma konusu oldukça kötü durumda. Bütün dosyalarda minimum standartlar bile sağlanamıyor. Fakat öte yandan Suriyeli sığınmacıların yerleşimi, daima yalnız kadınlar, çocuklar, engelliler ve diğer hassas gruplar dikkate alınarak yapıldı.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık)

İsveç göç prosedürüne göre, diğer mülteciler gibi Suriyeli mülteciler de sığınma başvurusu yaptıktan sonra kararı bekleme sürecinde bir daire kiralayabilmektedirler. Küçük apartman dairelerinin zorlukları, İsveç’e tek başına gelen ve finansal sıkıntılar yaşayan pek çok mülteci için şartları ağırlaştırır bir sebep (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.19). Çünkü bu yalnız gelenlerin tanımadıkları veya arkadaş, akraba vs ile kalabalık ailelerin ise uygun olmayan küçük mekanlarda yaşaması anlamına gelmektedir. Genellikle pek çok kısmı boş olan bu daireleri, geçici süreliğine uyuyabilecekleri ve yemek pişirebilecekleri şekilde döşeyebilirler; eğer kişilerin maddi durumları bunun için yeterli değilse, ev araç-gereçleri için bir krediye başvurma hakları da var (Migrationsverket 2016b).

2011 yılı itibariyle İsveç’e yaşanan Suriyeli mülteci akınına dair, hükümetin öne sürdüğü en büyük zorluklardan biri olan barınma sorunundaki kapasite meselesiyle ilgili; ülkede görüşmeler yapılan STK temsilcileri hükümetin aksine devletin bu sorunu çözecek kapasitesinin olduğunu savunmaktadırlar. Caritas İsveç’ten görüşmecimin konuya dair değerlendirmeleri oldukça önemli noktaların altını çizmektedir:

“Sistem oldukça iyi düzenlenmiş olsa da, bu düzeyde bir mülteci akınına hazır değildi. Gelenlere kalacak bir yer bulan ve barınma olanağı sunan kurum İsveç Göç Ajansı’dır. Yetkili kurumlar karşı karşıya kaldıkları zorluklara rağmen, bütün ülkede gelen mültecilere uygun kalacak yer bulmaya çalışıyorlar. Daha evvel gelen Suriyelilerin pek çoğu görece daha rahat koşullarda kalıyorlar; fakat yeni gelen orta sınıf Suriyeliler için bu daha da zor olacak. Pek çoğunun ailesinin bir kısmı hala Suriye ya da Türkiye’de. Bu inanılmaz bir belirsizlik ve fazlaca kaygı demek. Sığınma başvurusu yaptıklarında genellikle yanlarında çocukları ve

aileleri olmuyor ve aile birleşimi de çok uzun bir süreç anlamına geliyor. En zor olan şey ise, hükümet durumu olabildiğince daha az çekici hale getirmek için, yeni yasayla yeni gelenlere yalnızca geçici oturma verilmesini istiyor. Kesin olmayan bir sürecin içindeyiz. Pek çok insan acı çekiyor ve bizler bu yasanın nereye gideceğini bilmiyoruz. Bunun aptalca olduğunu düşünüyoruz. İsveç zengin bir ülke olarak gelenlere yer bulabilecek kapasiteye sahip. 10 milyon olan İsveç nüfusuna oranla 150.000-160.000 kişi çok büyük bir sayı gibi görünse de; ülkenin kapasitesi için çok fazla değil.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Refugees Welcome Stockholm'den görüşmecim ise hükümetin barınma konusundaki kapasite iddialarını, kendi inisiyatiflerinin bir kamp kurarak nasıl tersine çevirdiklerini şu sözlerle belirtmektedir:

“Barınma konusunda hala ihtiyaçlar var. Biz şikâyet etmeyi bırakarak; hükümetin hızlıca karar alıp yeni gelenlere bir kamp açacak kadar güçlü olmadığını gördük ve barınma konusunda bütün transit mültecilere yardım etmeye karar verdik. Refugees Welcome Stockholm olarak her gece 400 mültecinin geldiği bir kamp açtık. Yalnızca iki hafta içinde, 10.000'den fazla mülteciyi ağırladık. Bu yalnızca Suriyeli mülteciler için değildi. Hem Suriyeliler hem Iraklılar hem de Afganlar içindi. İkinci haftanın ardından, bunu yönetebildiğimizi gören hükümet ve şehirlerin de desteğiyle, şu an hala açık olan devlet destekli bir kamp kurduk.” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

İsveç'teki barınma opsiyonlarına karşı önerdikleri eko-köy oluşumunun, sorunun çözümüne dair en iyi alternatiflerden biri olabileceğini vurgulayan SICE'dan görüşmecim ise, kendi deneyimlerini ve fikirlerini şöyle aktarmaktadır:

“Artan sığınma başvuruları sebebiyle kalacak yer arayan insan sayısı artıyor ve barınma konusu İsveç'te gittikçe zorlaşıyor. Birkaç yıl evvel gelenler için her şey biraz daha kolaydı. Buraya gelmeden evvel, benden daha önce gelen Suriyeli arkadaşım bir evde kalıyordu ve gelince ben de yanında kalmaya başladım. Kiralar oldukça yüksek ve şu an kış dönemi olduğu için ve bizler de bu kadar soğuk bir havaya alışkın olmadığımız için daha da zorlaşıyor yaşam. Tam da bu sebeplerle kurmayı düşündüğümüz eko-köy, her şeyden evvel barınma sorunu

için çok önemli bir alternatif. Hükümetin bunu desteklemesi gerekiyor.” (Kişisel mülakat,23 Kasım 2015)

Suriyeli mültecilerin İsveç’te barınma sorununa dair, STK’lar tarafından özellikle belirtilen ve en çok göze çarpan noktanın, yüksek sayıda başvuru sonucu sistemin gittikçe daha kötü hale geldiği vurgusu olduğu görülmektedir. Ancak yine de hükümet tarafından, mültecilerin hassasiyet durumlarının gözetildiği de vurgulanmaktadır. Öte yandan, gittikçe zorlaşan barınma meselesine dair STK’lar, devletin bu konuda aslında yeterli kapasitesinin de olduğunu vurgulamaktadırlar.

2.3. İSVEÇ’TEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN EĞİTİME ERİŞİM SORUNU

Bu bölümde görüşmeler yapılan STK temsilcilerinin, İsveç’e gelen Suriyeli mülteci gençlerin ve çocukların eğitime erişimlerine ve yaşanan sorunlara dair görüşlerine yer verilmektedir. İsveç göç rejiminde eğitime erişim, içerisinde yeni gelenlere dair pek çok sorun barındırmasına rağmen; herkes için bir hak olarak görülmektedir. Suriyeli mülteciler için eğitime erişim, yoğunluktan kaynaklı belirli aksaklıklar olsa da devletin sağladığı hakların en önemlilerinden biri konumundadır. Ayrıca ülkeye gelen bütün mültecilere verilen İsveççe dil kursu eğitimleri de, ülkenin entegrasyon politikalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İsveççe dil kurslarının; iş bulma, günlük yaşamı idame ettirme ve topluma katılım için İsveç’te entegrasyonun anahtarı konumunda olduğu genel olarak kabul edilmektedir. (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.21). Ayrıca ülkeye gelen her mülteciye oryantasyon kursları da verilmektedir. Oryantasyon kursları, yeni gelenlere İsveç toplumunu anlamada ve İsveç’te herhangi bir eğitime devam etmede bir temel sağlamaktadır (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.21).

FARR'dan görüşmecim sistemin yeterince hızlı olmadığını; ancak bütün mülteci çocuk ve gençleri kapsadığını şu sözlerle aktarmaktadır:

“Eğitime dair hala sorunlar var; fakat bütün Suriyeli mülteci çocuklar hızlıca olamasa da sisteme dâhilediliyorlar. Her şeyin yerine oturması biraz zaman alacak. Hükümetin biraz daha çaba sarf etmesi gerekiyor.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

Caritas İsveç'ten görüşmecimin ise konuya dair değerlendirmeleri şöyle:

“Eğitim konusunda Suriyeli mülteci çocuk ve gençler, İsveç vatandaşları ile aynı haklara sahipler. Onlar da ortak eğitim sisteminin bir parçası konumundalar. Bu ülkedeki çocuklarla aynı haklara sahip oluyorlar.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Öte yandan, İsveç'teki okullardaki göçmen çocuklar kendi ana dillerinde eğitim alma hakkına sahipler (Sager 2011, s.50). Bu konuda İsveç hükümeti, belediyelerin de yardım etmeleri gerektiğini vurgulayarak; sığınmacılar için yakın civarlardaki okullar haricindeki diğer okullarda da daha geniş özgürlük alanları yaratmalarını ve ayrıca uzak mesafelerde oturan mültecilerin sorununun çözümü ile öğrencilerin kendi dillerinde eğitim alabilmelerinin önemini vurgulamaktadır (İsveç Başbakanlık Ofisi, 2015). Refugees Welcome Stockholm'den görüşmecim de sıkıntılar olsa da, eğitim meselesinin diğer sorunlara göre daha az sorun yaşanan bir alan olduğunu söylemektedir:

“Şu an elimde kesin veriler yok; ancak okullara çocukları ve gençleri entegre etmede bir ana odak var. Bu konuya dair raporlarımız hala devam ediyor. Bu zamana dek yalnız yetişkinlerden ziyade küçük çocukları olan aileleri daha fazla gördüm. Acilen bu çocukların ve gençlerin eğitim sistemine dâhil edilmeleri gerekiyor fakat burada da bazı sıkıntılar var. Yoğunluktan dolayı hükümet hala bu konuya dair çalışma halinde olsa da; mültecilerin karşı karşıya kaldıkları sorunlardan görece en sıkıntısız olanı eğitime erişim konusu. ” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

SICE'dan görüşmecim ise mülteci ailelerin deneyimlerini ve kendi gözlemlerini şöyle aktarmaktadır:

“İsveç'te pek çok mülteci aile ile iletişimim var. Hemen hemen hepsinin çocukları okullara ve eğitim sistemine adapte oldular. Bunun en önemli nedeni, İsveççe öğrenmiş olmaları. Ayrıca üniversite eğitimleri savaş yüzünden yarım kalan gençler, rahatlıkla ve çok kolay bir şekilde burada eğitimlerini tamamlayabiliyorlar. Sistem çocukları ve gençleri her anlamda destekliyor.”
(Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

İsveç'teki Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitime erişimleri STK temsilcileri tarafından, alanda çeşitli sorunlar olmasına rağmen mültecilerin yaşadıkları sıkıntılar içinde, görece en sorunsuz alan olarak tanımlanmaktadır. İsveç'teki yurttaşlar ile Suriyeli mültecilerin eğitim konusunda aynı haklara sahip oldukları vurgulanmaktadır. Yine bu konuda da hükümetin daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği de, STK'lar tarafından altı çizilen noktalardan biri olduğu görülmektedir.

2.4. İSVEÇ'TEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN ÇALIŞMA HAKLARI SORUNU

İsveç hükümeti, daha evvel gelen mültecilere, sığınmacılara ve göçmenlere sağladığı çalışma hakkını Suriyeli mülteciler için de sağlamaktadır. Gelen mülteciler, istihdamdan sorumlu bir memur ile birlikte iş gücü piyasasına bir giriş planı hazırlayarak yol haritası çıkarmaktadırlar. Bu her mültecinin yaş, sağlık, iş deneyimi, eğitim ve aktivitelerine bağlı olarak hazırlanan kişisel bir plan (Migrationsverket 2016b). Bu noktada genellikle tam zamanlı bir iş bulunabilmekte ve bu İsveç toplumuna dâhil olabilme ve toplumu anlama açısından önemli olmaktadır. Caritas İsveç'ten görüşmecim konuya dair şunları söylemektedir:

“İlk etapta gelen grupların ekonomik durumları çok iyi değildi. Şu an ülkedeki pek çok Suriyeli aile, orta-sınıf aileler ve belirli bir miktar paraları zaten var. Fakat ellerindeki paraların büyük bir kısmını burada harcamak zorunda kaldılar. Buraya gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı eğitilmiş insanlar. Mühendisler, doktorlar, sağlık çalışanları ve diğer birçok profesyonel meslek gurubundan insan, zaten eğitilmiş oldukları için yoğunluk nedeniyle krizden önceki yıllara oranla daha çok zaman alsa da iş buluyorlar. Eğitilmiş olmanız ve İsveççe öğrenmeniz gerekiyor. Dil öğrenme zorunluluğu nedeniyle biraz zaman alan bir süreç. Kültürü anlamamız gerekiyor; çünkü İsveç iş piyasası zaten çok büyük değil. 10 milyon nüfusu olan bir ülke burası, yani Almanya gibi değil. Mesela pek çok Suriyeli ve Afgan mülteci, ormancılık endüstrisinde iş buldular. Biraz zaman alsa da, mülteciler iş bulabiliyorlar.”(Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Mülteciler iş bulma çabalarını destekleyen bir rehber ‘etableringslots’ eşliğinde, belirlenen kurumların aktivitelerine katılmak için bir yardım almaktadır (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu, 2013). Yaşanan yoğun Suriyeli sığınmacı başvurusu ile birlikte İsveç Başbakanlık Ofisi yaptığı açıklamada, belediyelerin sahip oldukları iş piyasası koşullarını, nüfus oranına ve sığınmacıların başvuru yoğunluğuna göre daha orantılı olarak bir şekilde düzenlemesi gerektiğini vurgulamaktadır (2015). Bu noktada iş piyasasına kendileri bir işletme kurarak katılmak isteyen mülteciler de var ve konuya dair Refugees Welcome Stockholm’den görüşmecimin değerlendirmeleri şöyle:

“Entegrasyon çalışma meselesinin bir parçası. Pek çok Suriyelinin savaştan evvel Suriye’de girişimciliğe yönelik bir eğilimi var. Bu kişileri pek çok Avrupa ülkesinde görebilirsiniz. Nereye giderse gitsinler, genellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler kuruyorlar. Burada da İsveç’e hissettikleri aidiyetle ve güvenle, kendi kapasitelerini kullanarak bunu yapabilirler. Bu basitçe olanakların en iyi kullanımını anlamına geliyor. Böyle nitelikli insanların, İsveç’teki mülteci gruplarından ziyade, İsveç toplumuna entegre olmaya çalışmaları çok önemli ve bir girişim kurmaya başlamak zor değil. İsveç diğer ülkelerle kıyaslandığında, oldukça rahat ve farklı bir anlayışa sahip. Burada güvenlik ve emniyet ağları yok. Kısa sürede pek çok zorlukla mücadele eden Suriyeliler, burada iş kurma

konusunda oldukça isteklidir. Uzun süreli bir bağlılık istiyorlar.” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

İsveç Kamu İstihdam Servisi mülteci entegrasyon birimi sorumlusu olan Johan Nylander, mültecilerin iş piyasasına katılımı ile ilgili şunları söylemektedir: “Sorunlar ve zorluklar arasında sıkışmak kolay bir yol; fakat bu aynı zamanda İsveç için çok büyük bir fırsat. Ayrıca yaşanan bir nüfus içindeki iş gücü kıtlığıyla karşı karşıya olan bir ülke, yabancı işçiye bağımlı haldedir.” (The Local 14 Haziran 2015). Konuya dair FARR’dan görüşmecimin değerlendirmeleri ise şöyle:

“Çalışma izni ve iş bulma konusu, ülkedeki bütün mülteciler için çetrefilli bir süreç. İyi işleyen yol gösterici mekanizmalar olsa da bu zaman alan bir süreç. İyi eğitilmiş olanlar için işler biraz daha kolayken, diğerleri için dil öğrenme belirli bir zaman aldığı için sıkıntılar olabiliyor. Bu süreçte kişilere verilen belirli sosyal yardım paraları olsa da, bu çok sınırlı. İş bulma konusunda desteklerin artırılması gerekiyor. Çünkü bu İsveç için de büyük bir kazanım. Ülkenin geleceğinde çok önemli başarılar gösterebilecek nitelikte mülteciler var.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

Öte yandan, farklı şekillerde tezahür eden görünen ve görünmeyen bariyerler, göçmenlerin kendi özel durumlarıyla İsveç’teki çalışma hayatına eşit şartlar altında katılmalarını zorlaştırmaktadır (Dahlstedt & Hertzberg 2007, s.177). Çünkü göçmenler ile benzer sosyal konumları paylaşanların göçmenleri ekonomik birer tehdit olarak görme olasılığı artmaktadır (Alkan 2015, s.755). Buna dair SICE’den görüşmecim ise şu noktaların altını çizmektedir:

“Çalışma konusu eğitim ve niteliklere bağlı. İlk olarak İsveç’te çalışmak isteyen mültecilerin İsveççe öğrenmesi gerekiyor veya İngilizce de iş bulmak için yeterli oluyor. Eğer belirli nitelikleriniz ve iyi bir eğitimin varsa, iş bulabilirsiniz. Ben şu an İsveç’te yaşayan Suriyeli bir mülteci olarak, Dubai’de yaşayan kuzen ve arkadaşlarım ile Portekiz’de kaldığım Tamera eko-köyünden finansal destek alıyorum. İsveçlilerin de yeni gelen mültecilerin işlerini ellerinden almalarından

korkmamaları gerekiyor. Burada dengeyi devletin sağlaması gerekiyor.” (Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

İsveç'teki Suriyeli mültecilerin çalışma haklarına dair, STK temsilcileri tarafından özellikle İsveççe öğrenme şartı vurgulanmaktadır. Öte yandan İngilizce bilen mültecilerin de iş bulabildikleri belirtilmektedir. Bu alanda iyi işleyen bir iş bulma mekanizmasından bahsedilmekle birlikte, bunun uzun bir süreç olmasının yarattığı sıkıntılara da dikkat çekilmektedir. Kendi işini kurarak, ülke ile uzun süreli bir bağ kurmak isteyenlerin olduğu da ayrıca vurgulanmaktadır. Bu noktada, İsveç hükümetinin mültecilere sağladığı çalışma hakkının ve iş piyasasına katılımın, temelde İsveççe veya İngilizce bilmeye veya öğrenmeye dayalı bir sistem olduğu görülmektedir.

2.5. İSVEÇ'TEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM SORUNU

Fiziksel yaralanmalar, travma, işkence ve kendi ülkesinde kısıtlı sağlığa erişim gibi göç öncesinde oluşan faktörler ile göç sonrasında sığınma başvurusu sürecinin uzunluğu, biriken stres, belirsizlik, anksiyete ve sosyal izolasyon gibi unsurlar mültecilerde kısa ve uzun vadeli sağlık sorunlarına neden olmaktadır (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.22). Bu noktada, İsveç'te mülteciler sağlık hizmetlerine erişimleri esnasında çeşitli sıkıntılar yaşasalar da; eğitim konusunda olduğu gibi sağlık hizmetleri erişimi alanı da İsveç'in göç politikası rejimi içinde en az sorunlu alanlardan biri durumunda. Öte yandan, pek çok sığınmacı, sağlık durumlarıyla ilgili sorunlarını, oturma iznine dair kararını olumsuz etkileyeceği kaygısıyla görevli sağlık personelleriyle bile paylaşmadığı belirtilmektedir (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.27). Caritas İsveç'ten görüşmecim, konuya dair şunları söylemektedir:

“Sığınma başvuru sürecinde olan veya oturma izni alan biri sağlık hizmetlerine rahatlıkla erişebiliyor. Fakat geçici oturma izni verildiğinde neler olacak bilmiyoruz. Her konuda olduğu gibi, bu konuda da sorunlar yaratabilecek bir hukuki değişiklik olacak.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

SICE’den görüşmecim ise şunları belirtmektedir:

“İsveç’te oturma izniniz aldıktan sonra, ücretsiz olarak sağlığa erişiminiz oluyor ve istediğiniz hastaneye kolayca gidebiliyorsunuz. Buradaki sistem oldukça iyi. Bu konuda sıkıntı yaşayan kimseyi duymadım. Sağlığa erişim hakkının Türkiye’de büyük bir sorun olduğunu söylüyor orada yaşayan akrabalarım. Bazı STK’ların medikal yardım desteği sunduklarını ama bunun yeterli olmadığını söylüyorlar. Parası olan mülteciler özel hastaneleri tercih ediyorlarmış; çünkü devlet hastanelerinde tedavi olamayan çok kişi duydum. Burada her şey devlet eliyle ve sistematik bir şekilde yürütülüyor.” (Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

Ancak öte yandan, mülteciler, sağlık hizmetleri birimlerinde ayrımcılığa maruz kalabiliyorlar (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.22). Yoğun biçimde yaşanan Suriyeli mülteci akınının ardından, sağlık hizmetlerinin niteliğine dair FARR’den görüşmecim şu noktaların altını çizmektedir:

“Sığınma başvurusu yapan çok büyük sayıda Suriyeli popülasyonu olduğu için, sağlığa erişim ve check-up gibi konularda ihtiyaca göre eskisi gibi nitelikli hizmet verilemediği oluyor. Bu bazen çevirinin yetersizliği sebebiyle de olabiliyor. Sistemin geliştirilmesi gerekiyor.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

Kamu eliyle idari birimlerdeki konseyler tarafından yürütülen sağlık hizmetlerine (Migrationsverket 2016b), ülkedeki STK’lar da özelleşmiş ve kamuda erişimin güç olduğu alanlarda kendi birimleriyle destek vermektedirler. Konuya dair Refugees Welcome Stockholm’den görüşmecim şu noktaların altını çizmektedir:

“Yoğunluk sebebiyle sistemde sıkıntılar oluyor. İsveç’in sağlık sistemi bu anlamda mülteciler için en başından beri yetersizdi. Sağlık hizmeti konusunda çalışan pek çok gönüllü birim var. Mülteciler solunum sıkıntıları konusunda daha çok buralara erişebiliyorlar. Bu esasında sistemin sorunu. Özellikle belgesiz

mülteciler ve pasaportu olmayanlar için bu birimler çalışıyor. Bizim de böyle bir birimimiz var. Ayrıca Red Cross bu konuda çalışmalar yürütüyor. Aşırı su kaybı veya tükenmişlik gibi acil durumlarda müdahalede bulunuyorlar. Esasında devletin de bunu yapabilecek pek çok fonu var.” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

Yeni çıkarılan yasa ile sağlık alanında da sıkıntılar olabileceği STK temsilcileri tarafından vurgulanmaktadır. Öte yandan yaşanan yoğun mülteci akışı sonucu, sağlık sisteminde çeşitli sorunlar ve nitelik kaybı ile özellikle belgesiz mültecilerin yaşadıkları sorunlar ve karşılaştıkları ayrımcılıkların da vurgulanan diğer unsurlar olduğu görülmektedir.

2.6. İSVEÇ’TEKİ SURIYELİ MÜLTECİLERİN PSİKOLOJİK DESTEK MEKANİZMALARINA ERİŞİM SORUNU

Öncelikle bu bölümde psikolojik destek mekanizmaları tanımı ile İsveç’te Suriyeli mültecilere sağlanan akıl ve ruh sağlığı hizmetleri kast edilmektedir. Pek çok mülteci, zorunlu olarak aile üyelerinden ayrı kalma sonucunda Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.28). Ayrıca savaşın yarattığı yıkım, sevdiklerini kaybetme, maruz kalınan şiddet ve göçün yarattığı belirsizlik de TSSB’nin önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Mültecilerin mücadele etmek zorunda kaldıkları TSSB, stresin diğer semptomları ve depresyon gibi unsurlar; uykusuzluğa ve o da sağlık üzerinde konsantrasyon sorunu gibi pek çok olumsuz etkiye neden olmaktadır (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.28). İsveççe dil kursuna katılan pek çok mülteci; duygusal stres, uykusuzluk ve konsantrasyon gibi sorunların, dil öğrenme konusunda kendilerine problem yarattığını dile getirmektedir (BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu 2013, s.28). Konuya dair FARR’dan görüşmecim şunları söylemektedir:

“Ne yazık ki yetersiz ve zamanında sağlanamayan bir destek söz konusu. Yardım ihtiyacı içinde olan pek çok TSSB mağduru var. Bu anlamda ülke genelinde çok çeşitli destek mekanizmaları var. Özellikle STK’lar tarafından verilen hizmetler var; fakat söylediğim gibi ilk etapta kişilere destek sağlanamadığı için sorunlar büyüyor.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

Caritas İsveç’ten görüşmecimise şunları söylemektedir:

“İnsanın varlığı gereği, farklı kültürlerde ve durumlarda olağanüstü durumlara adapte olabilmeye inanılmaz bir kapasitesi var. Bu noktada, diğer mülteciler ile birlikte olma duygusu ile aidiyet geliştirme iyileşme sağlasa da; sığınma başvurularındaki belirsiz bekleme süreleri büyük sorun yaratıyor. Bu mülteciler için kendi gelecekleri anlamına geliyor. Öte yandan, aile birleşimi de iyileşme ve entegrasyon için inanılmaz önemli bir unsur.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Yine alanda STK’ların verdiği destekleri, Refugees Welcome Stockholm’den görüşmecim şöyle aktarmaktadır:

“Red Cross ve Save the Children travma ve psiko-terapi üzerine çalışma birimleri olan kurumlar. Özellikle işkence ve travma üzerine çalıştıklarını biliyorum. Bu anlamda devlet tarafından da verilen desteklerin artırılması gerekiyor.” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

Psikolojik destek mekanizmalarına dair sorunlarla birlikte, gelen Suriyeli mültecilerin böyle bir desteğe olan mesafeli yaklaşımlarını ise, Caritas İsveç’ten görüşmecim şöyle belirtmektedir:

“İlk olarak, bu insanlar korkunç bir savaştan kaçarak buraya geliyorlar. Pek çok insan çocuklarını, ailelerini ve sevdiklerini sonsuza kadar kaybetti. İsveç bu anlamda destek mekanizmaları olan bir ülke; ancak geliştirilmesi gerekiyor. Burada önemli sorunlardan biri de, gelen mültecilerin pek çoğu ait oldukları kültürleri gereği ruhsal yardım talep etmiyorlar. Genellikle bunu, kendi aileleri içinde, akrabaları arasında ve sosyal gruplarındaki daha yaşlı gruplarla gidermeye çalışıyorlar. Buradaki algı, İsveç’teki veya diğer Avrupa ülkelerindeki psikolojik destek ve ruh sağlığı algısı ile aynı değil. Mültecilerde buna dair bir utanma durumu var. Bu sebeple ülkedeki kaynakların ve İsveç’in kapasitesinin sınırlı

oluşunun ötesinde bu kültürel algı da önemli bir faktör. Bu anlamda tedaviyi ve iyileşmeyi reddetmek veya ertelemek, ülkeye entegrasyona dair de sorunlar yaratıyor.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Bu noktalar, kendisi de Suriyeli mülteci olarak İsveç’te yaşayan SICE’dan görüşmecimin, konuya dair iletmiş olduğu görüşlerinde önem kazanmaktadır:

“Bu konuya dair bir deneyimim olmadı ve çevremden de bu desteği alan kimseyi duymadım. Sanırım bizler kültürel olarak psikolojik destek konusuna biraz mesafeliyiz. Yaşananları, tanık olunanları kendi içimizde çözmeye çalışıyoruz.” (Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

Psikolojik destek mekanizmalarına erişim noktasında, İsveç’te hükümetin yetersiz kaldığı dile getirilirken, bu alanda daha çok STK’ların hizmet verdiği görülmektedir. Öte yandan STK temsilcileri tarafından, Suriyelilerin kültürel kodlarla psikolojik desteğe dair mesafeli bir yaklaşımı olduğu da, altı çizilen önemli noktalardan biridir. Bu durum, STK’ların kamu hizmetlerine dair aktardıkları bilgilerle birlikte; mülteci nüfusun sorunlarını ve özelliklerini de oldukça ayrıntıları ile bildiklerini göstermektedir.

2.7. SONUÇ

2015 Kasım ve Aralık aylarında STK temsilcileriyle görüşmeleri tamamladığımda; Suriye savaşının 5. yılı yaşanıyor. Bu bölümde savaşın ilk yıllarından itibaren yaşanan değişimlere dair genel olarak görüşmecilerin sürece dair değerlendirmeleri yer almaktadır. Bu süreçte İsveç’te değişen koşulların ülkenin politikalarına ve Suriyeli mültecilerin hayatına yansımalarını STK temsilcileri şu sözleriyle değerlendirmektedirler:

Caritas İsveç’ten görüşmecim:

“Öncelikle, mültecilerin sığınma prosedürlerini bekleme süreçleri çok daha kısaydı ve aile birleşimleri ise çok daha hızlıydı. Üstelik bekleme süreçleri boyunca, sürece dair daha az belirsizlik vardı. Bugün sayılar çok yüksek ve bekleme süreçleri daha uzun. Belirsizlikler artıyor. Ayrıca mülteci meselesine dair var olan bütün politikalar değişiyor. Yeni hukuki düzenleme yeni öfkeler yarattı. Politik liderler, göç meselesini en önemli gündem haline getirdiler. Bugün yapılan araştırmalar, Lübnan, Türkiye ve Ürdün'deki Suriyeli mültecilerin %80'inin, şansları olsa yaşadıkları yerden ayrılarak İsveç'e gitmek istediklerini belirtiyorlar. Öncelikli tercih olarak, Almanya İsveç'i takip ediyor. Bu durum hükümetin daha çok panik yapmasına neden oluyor. Artan sayılar, gelen mülteciler için de mücadele edilmesi gereken bir süreç anlamına geliyor. İsveç kişi başına gelirin en yüksek olduğu ülkelerden biri şu an. Ülkenin bu şekilde nüfus olarak büyümesi, kimsenin kazanmadığı bir duruma dönüşüyor. Hem finansal hem de psiko-sosyal olarak bu süreç zorluklar yaratıyor. İnsanların geri gönderilmesi gibi herhangi bir durum söz konusu değil. Bu şu an dünyanın yaşadığı bir kriz. İnsanların ülkelerinden kaçarak güvenli ve korunaklı yer arayışları, yakın zamanda sonlanacak bir durum değil. Onlarca yıl sürecek bir durum söz konusu. Savaş bittikten sonra, çocuklar yeni ülkelerde doğmuş oluyorlar. Bu noktada geriye dönüş söz konusu değil. Bu nedenle mülteciler oturma izni almaya devam edecekler. Liderlerin ve devam eden politik tartışmaların bunun sebebini anlayacağımı umuyorum Bu kazanımı olmayan bir savaş.” (Kişisel mülakat, 18 Aralık 2015)

Refugees Welcome Stockholm'den görüşmecim:

“Durum daha da kaotik bir hal alıyor. Çünkü sağ partilerin ilerleyişi, mültecilerin buradaki yaşamlarını sabote etmeye yönelik. Ancak toplumun geri kalanının sergilediği dayanışma ile bunu aşılacağını düşünüyorum. Bu iki ileri bir geri halde devam ediyor. Mücadele eden taraf elinden gelen en iyiyi yapmaya çalışırken, kazanımların geriye gitmesinden korkuyor. Oldukça fırtınalı zamanlar. Ben pek çok İsveçlinin Balkan savaşlarından sonra olduğu gibi, bir arada duracağını düşünüyorum. Fikir değişiklikleri oldukça kolay, en son etkileri henüz yeni görüyoruz.” (Kişisel mülakat, 2 Aralık 2015)

SICE'dan görüşmecim:

“Bu çok uzun süredir devam eden bir kriz, 5 yılın sonunda insanlar ellerinde kalan bütün paraları harcadılar. İsveç’te hükümet tarafından verilen sosyal yardım parası ve barınma imkânlarına sahip oluyorsunuz. Bu gerçekten iyi bir sistem; ancak ülkede artan mülteci sayısı nedeniyle şartlar gün geçtikçe daha da zorlaşıyor.” (Kişisel mülakat, 23 Kasım 2015)

FARR’dan görüşmecim:

“Toplumu ayırıştıran her türlü politikayla, dikkatlice baş etmek gerekiyor. İsveç göçmenler ve mülteciler için her zaman çekim merkezi oldu. Bunu kötü bir şeymiş gibi gösteren sağ politikalar çok tehlikeli. Ülkenin her zaman mülteci dostu bir geçmişi var. Suriyeli mülteci krizi, büyük bir kaos etkisi yaratsa da; bu ülkede herkese yetecek kadar yer olduğunu düşünüyorum. Üstelik ülkenin gelir düzeyi ve zenginliği, şu an mücadele edilen sorunları aşmak için yeterli düzeyde. Sorunlar gün geçtikçe büyüyor ve aynı hatalar yapıldıkça da ne yazık ki büyümeye devam edecek.” (Kişisel mülakat, 14 Aralık 2015)

Sonuç olarak, statü meselesine dair STK temsilcileri tarafından iyi işleyen bir sistem vurgusu yapılmakla birlikte, yaşanan krizin bir acil durum olduğu ve buna göre politikalar geliştirilmesi gerektiği de özellikle vurgulanmaktadır. İsveç’te görüşme yapılan STK’lar geride kalan sürece dair; özellikle yeni yasa ile mülteciler için başlayan belirsizlik sürecinin, hükümetin yeni gelecek olanları engellemeye yönelik tutumu ile paralel bir şekilde yükselen sağ parti söylemlerinin ve buna karşı daha fazla tolerans ve dayanışmanın büyütülmesi gerektiğinin altını çizmektedirler. Barınma sorununa dair ise, artan sayıların yarattığı sıkıntılar belirtilmekle birlikte, hükümetin bu sorunları çözecek kapasitesinin olduğu da vurgulanmaktadır. Eğitime erişimin en az sorunlu alanlardan biri olduğu belirtilirken; çalışma hakları konusunda iş bulma sürecinin uzunluğunun özellikle altı çizilen noktalardan biri olduğu görülmektedir. Sağlığa erişim meselesinde, yoğunluğun yarattığı sorunlara ve yaşanan ayrımcılıklara dikkat çeken görüşmeciler; psikolojik destek mekanizmalarına erişim konusunda ise hükümetin yetersiz kaldığını ve bazı STK’ların bu alanda çalışmalar yürüttüklerini belirtmektedirler. Son olarak özellikle sağ politikaların yarattığı ve

yaratabileceği tehlikeler ve İsveç hükümetinin daha kısıtlayıcı politikalara yönelmesi; devam eden bir savaşın mağdurları olan Suriyeli mültecileri, zor ve belirsiz bir geleceğin beklediğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GÖZÜNDEN SURIYELİ MÜLTECİ KRİZİ

Bu bölümde, yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat metoduyla Türkiye'de görüşmeler yapılan STK'ların; Türkiye'deki Suriyeli mültecilere dair statü, barınma, eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma hakkı ve psikolojik destek mekanizmalarına erişim konularında değerlendirmeleri yer almaktadır. Görüşmeler yapılan STK temsilcilerinin, Suriye krizinin Türkiye'deki boyutlarına ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki durumlarına dair değerlendirmelerinin ortaya konması bölümün temel amacıdır. Türkiye'deki Suriyeli mültecilere dair uygulamalar ve mültecilerin sahip oldukları haklar, alanda çalışan farklı STK temsilcilerinin gözünden değerlendirilmektedir. Bu bölümde de görüşme yapılan STK'lar seçilirken; uluslararası, ulusal ve yerel olmak üzere üç ölçekte çalışma durumları esas alındı. Görüşme yapılan örgütler: Türkiye'de de çalışmalar yürüten uluslararası bir örgüt olan Caritas Türkiye, ulusal örgütler olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGGD) ile inanç temelli bir insani yardım örgütü olan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) ve görüşme yapıldığı dönemde daha çok yereldeki Suriyeliler ile çalışmalar yürüten Yuva Derneği'dir.

İlk olarak görüşme yapılan STK'lardan uluslararası bir örgüt olan Caritas, Türkiye'de desteğe ihtiyacı olan pek çok farklı grup ile acil durum, sağlık, eğitim, sosyal adalet ve istihdam gibi alanlarda, 1991 yılından beri çalışmalar

yürütmektedir (Caritas 2017). Suriye krizi sonrası, Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilere medikal yardım, gıda ve erzak yardımı dışında; Caritas çalışanları destek ve dayanışma da sağlamaktadır (Caritas 2017). İstanbul'daki Vatikan Konsoloslugu içerisinde, Caritas Üniteleri olarak hizmet veren Caritas Türkiye ofisi; Iraklı, İranlı ve Afgan, Suriyeli ve Afrikalı olmak üzere dört temel çalışma birimine sahip. Ayrıca Caritas Türkiye diğer Caritas üyeleri olan Caritas İtalya, İspanya, Almanya, Fransa ve Hollanda ile de işbirliği içerisinde çalışmalarını yürütmektedir (Caritas 2017). Örgütün İstanbul dışında, Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde Suriyeli mültecilerle çalışmalar yürüten bir ofisi daha bulunmaktadır. 9 Şubat 2016 tarihinde gerçekleştirdiğimiz mülakatta, Caritas Türkiye'den görüşmecim ise, örgütün çalışmalarına dair şunları söylemektedir: “Şu an Caritas Türkiye'nin en aktif olarak çalıştığı alan mülteciler üzerine. Yardımların ana kısmını medikal yardımlar oluşturuyor. Bunun haricinde giysi yardımı ve gıda yardımında da bulunuyor. Bunlarla birlikte hukuki destek ve kadın gruplarıyla sağladığı destekler de var. Eğitimle alakalı projeleri var. Ayrıca mültecilerin bulunduğu bazı okullar desteklenerek, eğitimlerine devam etmeleri amaçlanıyor.”

1995 tarihinde Ankara'da kâr amacı gütmeyen ve hükümet dışı bir dernek olarak kurulan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nin (SGGD) temel amacı, Türkiye'de yaşayan mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak ve temel hak ve hizmet erişimlerinde destek sağlamaktır (SGDD 2017). Mülteci ve sığınmacılara psiko-sosyal destek sağlayan SGDD'nin, Türkiye'de 50'den fazla ofisi bulunmaktadır ve örgüt bu alanda Türkiye'de çalışmalar yürüten ilk örgütlerden biridir. Ayrıca SGDD Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Ofisi'nin uygulama ortağı, Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue between Cultures ve UNITED for Intercultural Action üyesidir (SGDD 2017). SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim, 29 Mart 2016 tarihinde gerçekleştirdiğimiz mülakatta derneğin faaliyetleri ile ilgili şu noktaların altını çizmektedir: “Her milletten mültecinin, sığınmacının ve göçmenin hayatlarını kolaylaştırmak için, hukuksal

ve sosyal alanlarda bilgilendirmeler yapıp; temel olarak eğitim, sağlık ve hukuksal alanlarda onları destekleyerek, hizmetlere erişimlerini sağlama noktasında yardımcı oluyoruz. Ayrıca aynı yardım destekleri sağlıyoruz ki bunlar bize gelen yardımlar ve bu noktada BMMYK'nın uygulayıcı ortağı olduğumuz için onlardan destek alıyoruz.”

İnsan Hak ve Hürriyetleri (İHH) İnsani Yardım Vakfı; bölge, din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmaksızın dünyanın herhangi bir yerinde sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, zulüm görmüş, aç ve açıkta kalmış; savaş, tabii afet gibi sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış; evsiz, yurtsuz, tüm insanlara insani yardım ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesini önlemek üzere 1992 yılından bu yana çalışmaktadır (İHH İnsani Yardım Vakfı 2017). Gönüllü faaliyetlerle başlayan ve 1995 yılında kurumsallaşan vakıf, kısa sürede 5 kıtada 135 ülke ve bölgeye yayılmış bir ağa sahip. Örgüt Türkiye'deki Suriyelilere yaptığı temel ihtiyaç yardımları dışında, Suriye içerisinde de çok sayıda konteyner kent, fırın, aşevi ve hastane kurmuş olan bir örgüt. İHH'nın Suriye çalışmaları Reyhanlı, Kilis, Şanlıurfa ve Yayladağı olmak üzere 4 ayrı merkezden yürütülmekte; ayrıca Suriye içerisinde kurulan Bab'ul-Hava, Bab'us-Selam ve Türkmendağı ofisleri ise bu merkezlerin koordinasyonu ile hizmet vermektedir (İHH İnsani Yardım Vakfı 2017). İHH'nın Suriye için 2011-2015 yılları arasında yaptığı yardımların toplam değeri 354.662.000 TL'dir (İHH İnsani Yardım Vakfı 2017). İHH İnsani Yardım Vakfı'nın İstanbul'daki Genel Merkezi'nden görüşmecim, 24 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirdiğimiz mülakatta vakfın çalışmaları ile ilgili şunları söylemektedir: “Bizim önceliğimiz mültecilerin afet bölgelerinde ve acil durum bölgelerinde her türlü acil ihtiyaçlarını gidermek ve insani yardımda bulunmak. Suriyeliler içinse önceliğimiz, sınır bölgelerindeki hem özel kamplarımız ile hem de başka kuruluşlarla birlikte kurduğumuz kamplar ile acil ihtiyaçları gidermektir.”

YUVA, 2010 yılında Erdem Vardar ve Özge Sönmez tarafından, daha çok gençlerin ve yetişkinlerin eğitimi üzerine kurulan ve bütüncül eğitim merkezi olan

bir sivil toplum kuruluşudur (YUVA 2017). Dernek ekoloji, insan hakları ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını beraberce ele alan bir bütüncül öğrenme ve savunuculuk merkezi olarak çalışmalarını yürütmektedir (YUVA 2017). 2 Mart 2016 tarihinde gerçekleştirdiğimiz mülakatta YUVA Derneği'nden görüşmecim, örgütün çalışma alanlarına ve Suriyeli mülteciler ile ilgili çalışmalarına dair şunları belirtmektedir: “İnsan hakları, ekoloji ve yoksullukla mücadele üç temel alanımız. Bu çalışmalarımızın ana eksenini de eğitim oluşturuyor. Bu noktada da Suriyeli mülteciler bugün Türkiye’de bulunan en dezavantajlı grup oldukları için onlarla da çalışıyoruz. Son araştırmalar da gösteriyor ki Suriyeliler burada kalıcı olacaklar ve buna göre çalışmalar üretmek gerekiyor. Diğer STK’lardan ayrıldığımız en temel nokta da bu zaten, biz bir acil yardım kuruluşu değil bir eğitim kurumuyuz. Suriyeli mülteci programımızın en temel amacı insanların kendi kendine yeterli bir topluluk haline gelmelerini sağlamak. Bunun için de iş imkânları olabilir mi, onlara hangi becerileri verirsek kendi gelirlerini kazanabilecek noktaya gelebilirler gibi sorulara cevap arıyoruz. Temel amacımız kendine yeterlilik.”

Türkiye’de görüşmeler yapılan ve yukarıda ayrıntılı bir şekilde bahsedilen STK temsilcilerinin; Türkiye’deki Suriyeli mültecilere dair statü, barınma, eğitime erişim, sağlığa erişim, çalışma hakları ve psikolojik destek konularında yönelttiğim sorulara dair yanıt ve değerlendirmeleri, aşağıda ayrı başlıklar halinde yer almaktadır.

3.1. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN STATÜ SORUNU

Suriye savaşı altıncı yılına girerken, Türkiye şu an dünyada en fazla Suriyeli mültecinin yaşadığı ülke konumunda. 2011 yılında Suriye’de başlayan savaşın ardından, Türkiye’nin sınırlarına gelen Suriyelilere uyguladığı “açık kapı” politikası ile bugün sayıları milyonları bulan Suriyeli mülteciler, kitleler halinde Türkiye’ye sığındılar. Türkiye’deki 2,973,980 Suriyeli mülteci (BMMYK 2017)

ile Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihindeki en büyük göç Suriyeli göçüdür (Bahcekapili & Cetin 2015, s.2). Krizin erken dönemlerinde, pasaportu olan Suriyeliler Türkiye'ye girerken sadece pasaportunu göstererek geçiş yapabiliyor; bir saat içerisinde Türkiye'ye pasaportuyla giriş yapan kişi sayısı 500'ü bulabiliyordu (Uzmanları 2013, s.80). Özellikle toplu halde göçün yarattığı sorunlara dikkat çeken İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim, oturum izinlerine ve yaşanan sıkıntılara dair şu noktalara dikkat çekmektedir:

“Suriyeliler ve genel olarak Türkiye'deki yabancıların ikamet alması gerekiyor. Suriyeliler toplu halde geldikleri için ve çoğunda pasaport olmadığı için, Türkiye onlara geçici bir belge verdi. Geçici Koruma Belgesi olarak biliniyor. Aslında bu uluslararası bir koruma türüdür. Bu belgeyle bazı hizmetlerden faydalanabilirler; sağlık erişimi gibi, eğitime erişim gibi. Ancak pek çok sıkıntı var. Toplu halde gelişlerde, çoğu insan kaçak olarak girdiği için kayıt yaptırmadı. Hala çok fazla kayıtsız Suriyeli var. Şöyle şeyler de çok fazla, mesela önce bir ilde kimlik alıyor sonra taşınmak zorunda kalıyor. Ailesinin yanına gitmek istiyor. Bu kimlik belgeleri ilçe emniyet müdürlüklerinden alınıyor. Şu an bile hangi emniyete gitseniz, 3 ay sonraya randevu veriyor. 5 yıl oldu Suriyeliler geleli fakat bu kimlik sıkıntısı hala çözülemedi. Mesela bazıları başka ilde yaşıyor, eşi annesi veya babası için diğer ile geçmek zorunda kalıyor. Emniyet bunu kabul etmiyor, taşınamazsın diyor. Bu da çok sıkıntılı bir durum. Benim tanık olduğum bir olayda, bir Suriyeli emniyette hasta babamı görmeye gitmem gerekiyor dedi. Aldığımız kimlikler, aldığımız şehirlerde yaşamınızı gerektiriyor. Başka bir ile izin almadan gidemiyorsunuz. Emniyette bu Suriyeli adama, baban ölse bile gidemezsin dendi.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

Türkiye'nin ülkedeki Suriyelilerin statüsünü “mülteci” olarak tanımayı ve yaşanan bu statü krizine dair ilk etapta “misafir” perspektifi ve ardından “geçici koruma” uygulamaları, geçici olmadığı anlaşılan bu sorun karşısında krizi gün geçtikçe derinleştirmektedir. Ayrıca “misafir” kavramının haklar bakımından uluslararası hukukta bir karşılığı bulunmadığı için, bu durum sığınmacılara yönelik keyfi uygulamalara yol açma riski taşımaktaydı.(Ihlamur-Öner 2014,

s.44). Caritas Türkiye'den görüşmecim, misafir algısının yarattığı sıkıntılara ve Göç İdaresi'nin uygulamadaki eksikliklerine dair şunları söylemektedir:

“Suriyeliler için oturma izni çok zor. Yasal prosedürlerde çok fazla zorluk çıkartılıyor. Zaten Geçici Koruma Rejimi altında oldukları için misafir gözüyle bakılıyor. Göç İdaresi bu noktada çok yetersiz bir kuruluş. Kendileri yeni bir kuruluş olduğu için, deneyimsizliğin verdiği yanılsama ile birlikte insanlara birçok zorluk çıkartıyorlar. Birçok nokta zaten yasal olarak belli değil, ya da belli olsa dahi uygulamasında çok fazla sorun var. Dolayısıyla 5 yıldır Türkiye’de yaşayan bir Suriyeli ‘residence permit’ (oturma izni) alabiliyor ama bunun zaten çok bir avantajı yok. Çünkü çok fazla bir hak getirmiyor. Bunun yanında yıllık yenileme gerekiyor, tekrar tekrar başvurular yapıyor, yenileniyor. Suriyeliler burada sadece Göç İdaresi'nin koruması altındalar UNHCR’ın değil. 99’lu numaralar ile başlayan kimlikleri var. Bu kimlikler 3-4 ay öncesine kadar pek bir işlevi olmayan şeylerdi, şu an daha fazla işlevi var. Fakat geçici algısı olduğu için, ben buraya yerleşeceğim dendiği an Göç İdaresi her türlü zorluğu çıkarmaya başlıyor. Kendi çalışanlarımızdan bir arkadaşımız kendisi Iraklı ve Suriyeli biriyle evli ve bu kartı almakta büyük zorluk çekmişti. Yenilemesi çok daha büyük bir problem. Turist vizesi veya öğrenci vs. olarak gelse bile bu kartı almak zorunda. Mesela hastanelerde sadece Türkiye’de kayıtlı olduğu görülüyor ama herhangi bir hak sağlamıyor. Elbette asla bir TC vatandaşı gibi muamele görmüyorlar.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Suriyelilere “mülteci” statüsünün sağlanması noktasında Türkiye'nin göç politikası rejiminin, altı yıllık süreçte ülkedeki Suriyelilere yönelik politikalarda uluslararası hukuk normlarından uzak ve keyfi uygulamalar bütünü olduğu görülmektedir. Geçici Koruma uygulaması ile verilen kimliklere dair uygulamalar tek elden yürütülmediği için, çoğu kez kişilerin ve kurumların inisiyatifine kalan süreç pek çok ayrımcılığa neden olmaktadır. Birçok kurumun ve bürokratin, Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere sığınmacı, mülteci ve göçmenlere yönelik takındıkları bu ayrımcı tavırla ilgili; devletin sağladığı koruma ile yalnızca genelge çıkartarak değil, ayrıca bu genelgeleri uygulayacak tüm devlet kurumlarını uygulamanın esasları konusunda da bilgilendirmesi gerekmektedir

(Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu 2013, s.18). Konuya dair SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“Kimliklerin alımı zaten Türkiye'ye ilk girdiklerinde zorunlu bir süreç. Ücretsiz ve en hızlı verilmesi gereken şeyler bu kimliklerken; özellikle sayının çok fazla olması sebebiyle bir sürü sıkıntılar yaşanıyor. Mesela Beyoğlu'nda yaşayan çok fazla mülteci olduğu için, çok öteleniyor. Bir iki ay sonrasına randevu verildiği oluyor. Daha az Suriyelinin yaşadığı yerlerde daha kolay alınıyor. Mesela Sultanbeyli'de de kolay alınıyor çünkü belediye çok iyi bir sistem kurmuş, daha iyi tanıyor Suriyelileri. Ama birçok emniyet biriminde çok zor oluyor bazen hiç verilmiyor. Ya da mesela ailenin hasta çocuğu varsa ona sağlanıyor kimlik hakkına erişsin diye, ama diğer aile üyelerine verilmiyor.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Sonuç olarak, Türkiye resmi mülteci statüsünü Avrupa dışından gelen mültecilere tanımayı reddetmekte, dolayısıyla onları kayıtlı mülteci olarak elde edecekleri haklardan ve imtiyazlardan mahrum bırakmaktadır (Eroğlu & Gümüş 2015, s.472). YUVA Derneği'nden görüşmecim ise sorunların çözümüne dair oluşturulan politikaların bile soruna neden olabileceğine dair şu önemli noktalara değinmektedir:

“Şu anki kimlik kartları geçici bir oturma izni veriyor. Normalde kayıtlı olduğunuz yerde yerleşmeniz bekleniyor. Bu yüzden seyahat kısıtlaması var. Bir şehirden başka birine geçerken seyahat belgesi almanız gerekiyor her seferinde. Mesela Kilis'te kayıt olmuşsanız, İstanbul'da bir yer tutmanız da zor hale geliyor. Çünkü o kimlikte sadece Kilis'te ikamet edebileceğinize dair ibare var. Kayıtlı bir işte çalışmak da aynı şekilde. Zaten çalışma izinleri de olmadığı için şimdiye kadar hep kaçak çalışıyorlar insanlar. Eskisine göre iyileşmeler var ama tabii ki bu bir mültecilik hakkı gibi de değil. Bir özgürlük yok çünkü. Hatta şu an Türkiye devleti bir araştırma yapıyor; hangi şehirlerin ne kadar Suriyeli mülteciyi tolere edebileceğiyle alakalı. Bir tür iskân politikasının şekillendirilmeye çalışıldığına dair duyumlar alıyoruz. Belli şehirlere belli kotalar gibi

düşünülecektir. Bu da oturma izinlerini belli açılardan sınırlayacak; seyahat haklarını engelleyecektir.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Öncelikle krizin ilk yıllarında Türkiye sınırından topluca geçişler yapan Suriyeliler, daha evvel benzeri görülmemiş bir krizin mağdurları olarak ülkeye giriş yaptılar. Bu noktada, yaşanan bu yoğun göçe Türkiye'nin var olan göç rejiminin hazırlıklı olmadığı ve özellikle kayıt konusunda bugün dahi sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Görüşme yapılan STK'ların da altını çizdiği gibi, kurumsal kapasitenin yetersizliği, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin sunduğu hakların uluslararası mültecilik statüsünün sağladığı hakları Suriyeliler için karşılamıyor oluşu ve Suriyeli mültecilerin bir şehirden başka birine geçmekte yaşadıkları seyahat kısıtlaması can alıcı noktalar olarak gözde çarpmaktadır.

3.2. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN BARINMA SORUNU

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için barınma hususu; kamplarda ve kamp dışında yaşam olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İlk etapta gerçekleşen kitlesel göç ile Türkiye'nin sınır illerinde kurduğu kamplarda, Suriyeli mülteciler için barınma opsiyonları yaratıldı. Kamplarda yaşayanlara, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilere göre daha iyi koşullar garanti edilmiş olsa da; savaşın beşinci yılı geride kalırken kamp seçeneğinin sürdürülebilir olmadığı açıkça görülmektedir. Esasında bölgede kurulan tüm kamplarda, ilk zamanlarda BM'nin öngördüğü referans değerlerinin çok üstünde sığınmacı yaşamaktaydı (Yıldız 2013, s.164). SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim barınma konusu ile ilgili şu noktaların altını çizmektedir:

“Kamplar dışında hiçbir hakları yok. Devletin herhangi bir politikası yok. Mesela Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında özel ihtiyaç sahiplerine barınma hakkı verileceğine dair bir ibare var; ama kanun çıkalı 1,5-2 yıl oldu fakat henüz böyle bir şey sağlandığını görmedik. Kamplar var ancak bildiğiniz gibi 3 milyona yakın Suriyeli'nin ancak 300.000'e yakını oralarda kalıyor. Kampların şartlarının ne

kadar iyi olduğu söylene de, bize gelen hiçbir Suriyeli o kamplara gitmek istemiyor. Çünkü düşünöldüğünde bunun bir hapishane hayatından farkı yok. Buna hak vermek gerekiyor. İnsanların kamplara gitsinler o zaman gibi algıları çok anlamsız. Şiddet mağduru kadınları sığınma evlerine yerleştirmeye çalışıyoruz. LGBTİ'ler için ortak çalıştığımız İstanbul LGBTİ'nin bir evi var. Ama çok kısıtlı, 4-5 kişiyi ancak geçici süreliğine kalma hakkı veriyorlar. O da ancak hayati tehlikesi varsa, onu geçirene kadar olan bir süreç.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Kayıtlı olmayan mültecilerin sayıları bilinmemekle birlikte, kayıtlı Suriyeli mülteci sayısının üç milyona yaklaştığı bu krizde, 2017 yılı itibariyle kamplarda yalnızca 252,061 (AFAD 2017) Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Kamplarda yaşayan “misafir” Suriyelilere sağlanan sağlık, yiyecek, eğitim, barınma olanaklarından, kamp dışında yaşayan sığınmacılar yararlanamamaktadır (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu 2013, s.27). Kamplara STK'ların ve uluslararası örgütlerin erişimi bulunmazken, kamp dışındaki yaşamda STK'ların görev paylaşımına davet edildiği görölmektedir. Bu noktada AFAD Başkanı Fuat Oktay şunları söylemektedir: “Burada zaten kamp dışındaki hizmetleri tamamen devletin götürmesini istemiyoruz; bütün çalışmalarını sivil toplum kuruluşlarımızla birlikte yürütmek istiyoruz” (ORSAM 2014, s.10). Ancak büyük çoğunluğu kamp dışında ve kendi imkânlarıyla yaşayan Suriyeli mültecilerin barınma sorunlarına dair, Türkiye hükümetinin bu güne dek STK'lar ile yaptığı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ne devlet ne de STK'lar onlara barınma ile ilgili olarak yardım etmemektedir (Kırmızıgül 2013, s.44). Krizin ilk yıllarından itibaren, Türkiye hükümetinin sorumluluk paylaşımı noktasında STK'lara yüklediği roller, barınma konusunda da sıkıntılar yaratmaktadır. Sığınma hakkı ve yaşanan sorunlara dair,İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“Hukuki olarak savaştan kaçan herkesin, istediği ülkeye sığınma hakkı var. Tabii Türkiye Allah razı olsun kapıları açtı. Kendi imkânları olmayanlar kamplara gitmek zorunda kaldılar. Şu an Türkiye'de resmi rakamların çok üzerinde,

tahmini olarak 3,5 milyon Suriyeli var. Çok büyük bir kısmı, kamp dışında kendi imkânlarıyla yaşamaya çalışıyorlar. Barınma en temel insan haklarından. Ev bulma sıkıntıları, kira fiyatları gibi birçok sorun var. İki kat kira alan ev sahipleri var. Hatta dün bir Suriyeli geldi, ev sahibi normalde 1.000 TL olan kirayı Suriyeli olduklarını öğrenince 2.000 TL'ye çıkarmış.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

Bu durum aynı gerekçelerle Türkiye'ye gelmiş olan Suriyeliler arasında ayrımcılık oluşturmaktadır (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu 2013, s.27). Kamp dışında Türkiye'nin hemen her ilinde yaşamlarını kendi imkânlarıyla devam ettirmeye çalışan Suriyeliler, çoğunlukla zor koşullar altında ve yüksek kiralar ödeyerek barınmaya çalışmaktadır. Son altı yıllık süreçte artan ev kiralari, hem Suriyeliler hem de Türkiye vatandaşları için ciddi ekonomik zorluklar yaratmaktadır. Zira ev sahipleri, ucuza oturan kiracılarını evlerden çıkararak Suriyelilere daha pahalı fiyatlara kiralamak istemektedir (Uzmanları 2013, s.81). Caritas Türkiye'den görüşmecim, barınma hakkına dair yaşanan sıkıntıların altını şu sözlerle çizmektedir:

“Mevcut durum çok kötü. Geldikleri ilk zamanlarda evler kiraladılar ve sayıları çok fazlaydı. İstanbul'da özellikle son 4 yıldır evlerin kiralari inanılmaz yükseldi. Bodrum katı, çok kötü koşullarda, rutubetten yaşanamayacak evlerde yaşamak zorunda kaldılar. 1000 TL 800 TL gibi rakamlardan bahsediyoruz. Bu piyasa inanılmaz bir hal aldı. Daha sonra ev sahipleri ile Suriyeliler arasında dil ve kültür farklılıklarından doğan sorunlar yaşanmaya başladı. Birçok ev sahibi kontrat yapmadı, çünkü mülteci oldukları için her an gidebilirler paramı ödemezler düşüncesi vardı. Kira kontrati olmadan da emniyetlerden kimlik alamıyorsunuz. Ya evin su, elektrik vs. faturası ya da kira kontrati olmadan bu kimliklere başvurulamıyor. Bu büyük sorunlara sebep oluyor. Bu ev sahipleriyle yaşanan sıkıntılarla başlayan bir barınma problemi süreci. Kötü koşullardaki evlerde yaşadıkları için de özellikle astım hastalığı oranı çok yüksek mültecilerde. Rutubet ve soğuk bunu tetikliyor. Özellikle 12 yaş altı çocuklarda çok fazla astım ve solunum yolu enfeksiyonu görülüyor. Bunların haricinde evler genellikle zaten çok küçük ve çok kalabalık bir şekilde yaşamak zorunda kalıyor insanlar. Şu an İstanbul'da 800.000'e yakın mülteci var ve çoğunun durumu çok

kötü. En fazla dörtte biri iyi koşullarda yaşıyordur diyebiliriz.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Türkiye’deki Suriyelilerin en önemli özelliklerinden birisi, kamplar dışında yaşayanların sayısının olağanüstü derecede yüksek bir sayıda ve oranda olmasıdır (Erdoğan 2015, s.37). Bunun sonucunda konut kiralalarının artışıyla Türk vatandaşları ekonomik olarak etkilenmekte ve bunun yanı sıra Suriyeli mülteciler de kötü ve yetersiz şartlarda hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (Akgül, Kaptı & Demir 2016, s.12). Barınma hakkının sağlanmaması ve özellikle yüksek kira sorununa dair ve Suriyeliler ile Türkiyeliler arasındaki çatışmalar ile ilgili YUVA Derneği’nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“Devletin sağlaması gereken sosyal bir hak olarak barınma hakkını ele aldığımızda çok kısıtlı. Çünkü kamplarda 280.000 gibi bir nüfus var ve geriye kalanlar ki 2,5 milyon insandan bahsediyoruz, kendi kiraladıkları yerlerde yaşıyorlar ve bu noktada bir destek yok. Hem Türkiyeliler hem Suriyeliler için gittikçe de artan kira oranları söz konusu. Herkes için zorlaşan bir hayat var çünkü kiralar çok artmış durumda. Bu şu andaki bazı çatışmaların da sebeplerinden biri oluyor.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Temel insan haklarından biri olan barınma hakkının, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin baş etmek zorunda kaldıkları en büyük sorunlardan biri olduğu görülmektedir. Kamplarda yaşayan belirli bir azınlık dışında; Suriyeli mültecilerin tamamına yakını, Türkiye hükümetinin hiçbir desteği olmadan aşırı yüksek kiralar ödeyerek ve çok kötü koşullardaki evlerde, kendi yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Bu noktada STK temsilcilerinin de belirttikleri üzere, STK’ların çok kısıtlı ve geçici yardımları olabilmektedir.

3.3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN EĞİTİME ERİŞİM SORUNU

Türkiye’de Suriyeli mülteci genç ve çocukların eğitime erişimi, en sorunlu alanlardan biri durumundadır. 2013’e kadar gündemde çok az yer bulabilen Suriyelilerin eğitim sorunlarının, bundan sonra öne çıkmaya başladığı görülmektedir (Seydi 2014, s.276). İlk etapta hükümetin “geçici” olarak değerlendirdiği kriz sürecinde eğitime dair politikalar ötelenirken; savaşın uzun yıllar devam etmesiyle birlikte, Türkiye’deki Suriyelilerin eğitim sürecine dair çeşitli uygulamalar hayata geçirilmeye başlandı. Ancak eğitim hakkı Suriyelilere ülkeye ilk girişleri itibariyle garanti edilmesine rağmen, uygulamalar YUVA Derneği’nden görüşmecimin de altını çizdiği gibi sağlam bir zemine oturtulamadı:

“Bunun başlı başına en büyük sorunlardan biri olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle kayıp jenerasyon kelimesi sık sık kullanılıyor. UNICEF ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın çeşitli anlaşmaları var. Türkiye bir hak olarak eğitime ücretsiz erişimi garanti etti. Fakat şu var tabii ki, Türkçe olan sisteme anadili Arapça olan çocuklar eklenemedi. Birçok yerde yerel topluluklar ya da okul yönetimleri engelleyici tavırlar aldılar. Kayıt olan çocuklar adapte olamadılar. Öğretmenler ve diğer çocuklar tarafından bir hoş geldin havası yaratılamadı. Çok kültürlü bir öğrenme ortamı yaratılamadı. Çünkü buna dair bir öğrenme süreci yok ne veliler ne öğrenciler ne de okul yönetimi ve öğretmenler için. Bir hizmet içi eğitim vs sağlanamadı. Şu anda geçici eğitim merkezleri kuruluyor. Bu da var olan Türk okullarının, saat 3’ten sonra Suriyeli çocuklara Suriye müfredatı ile eğitim verilmesi şeklinde oluyor. Yeni binalar inşa ederek de Suriyeliler için yeni okullar yaratılmaya çalışılıyor. Bu bir arada yaşamı destekleyici bir şey değil tabii ki. Çünkü fiziki olarak çocukları Türkiyeli çocuklardan ayırıyor ama belki de özellikle dil bariyerinin olduğu bu kadar acil bir durumda da yapılabilecek tek şeydi. Bu kadar fazla sayıda çocuğun bu kadar uzun süre eğitimden mahrum kalması düşünülürse özellikle de. Şu anki veriler hiç iç açıcı değil. Birçok yerde %20 ile %25 arasında Suriyeli çocukların okullaşma oranı. Çoğu da Suriyelilerin kendi kurdukları özel okullara gittiler belirli bir ücretle. Devlet ve UNICEF’in

işbirliği ile 2017 sonuna kadar belirli bir oranın üstüne çıkarılmaya çalışılacak. AB'den gelecek birçok para da buraya aktarılacak. Suriyeli öğretmenler yetiştirilecek. Var olan şeyler bir sistem içerisine alınacak. Hak olarak sağlansa da fiziki olarak gerçekçi olmadı Türkiye'de eğitim almaları konusu.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Özellikle dil bariyerinin yarattığı sorunlar, eğitime erişimde en problemleri noktayı oluşturmaktadır. Okullarda dışlanma uzun vadede sosyal dışlanmaya da kolaylıkla katkıda bulunmaktadır (Kırmızıgül 2013, s.49). Caritas Türkiye'den görüşmecim konuya dair şu noktaların altını çizmektedir:

“Hükümet Suriyeli çocukların Türk okullarına gidebileceği yönünde bir yasa çıkarttı. Hatta yasanın sıkı takipçisi olduğunu da söyledi fakat iş uygulamaya geldiğinde yine öyle olmadı. Birçok okul Suriyeli öğrencileri almıyoruz çünkü sizin kimliğiniz yok, sizi kayıt edemeyiz diyerek birçok öğrenciyi geri yolladı. Üniversitelere girişler daha kolaydı, denklik belgeleri vs ile ücret ödemedi giriş yapabiliyorlardı; fakat ilköğretim ve lise düzeyinde daha büyük zorluklar var. Özellikle Suriyeli çocukların Türkçe bilmiyor oluşları öğretmenlerin de onları istememesine neden oldu. Sonra MEB önce Türkçe kursuna gidilecek sonra diğer çocuklarla eğitim alacaklar dedi; fakat bu da işlevsiz bir karar olarak kaldı çünkü öyle bir kurs açılmadı. Sonra okullar Suriyeli ve Türk okulları diye dönüşümlü olarak kullanılmaya başlandı. Akşam okul kapanınca Suriyeliler kendi öğretmenlerinden eğitim alıyorlar. Kendilerinin kiralayıp açtıkları yerler de var; fakat buralar paralı. Son zamanlarda bana gelen bilgilerde bazı ailelerden para alındığı bazı ailelerden alınmadığı söyleniyor. Kendi aralarında da ayrımcılıklar yaşanıyor dolayısıyla. Bu sebeplerden eğitime erişim mülteciler için çok büyük bir problem.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Kurumların denetimi sorunu ve her kurumda birbirinden farklı uygulamaların oluşu, eğitime erişim hakkını kişilerin inisiyatifine bırakan bir çerçeve çizmektedir. Net ve kapsamlı bir eğitim politikasının olmayışı, Suriyeli genç ve çocukların geleceğini adeta yok etmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim ise eğitim meselesi ile ilgili şunları söylemektedir:

“Bence gençler artık bitti. Geçim sıkıntısı yüzünden eğitime dönemiyorlar. Çocukların ve gençlerin eğitimleri yarım kaldı. Devam edenler de Suriyelilerin kurduğu eğitim kurumlarına gidiyorlar ama onlar da çok yeterli değil bence. Denetimsiz kurulan kurumlar. Çok sağlıklı bir eğitim alamıyorlar. Bazıları da Türk okullarına gidiyor; fakat dil öğrenmeleri gerekiyor. Bazen de ayrı sınıflara koyup sonradan yaşına eğitim seviyesine göre yerleştiriyorlar.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

Öte yandan, var olan politika ve uygulamaların ötesinde; toplumun Suriyelilere bakışı da, eğitim kurumlarında pek çok ayrımcılığın yaşanmasına neden olmaktadır. Devletin belirsiz politikalar ile eğitime erişimde neden olduğu hak ihlallerinin, SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi’nden görüşmecimin de aşağıda değindiği pek çok özel hususta katlanarak arttığı görülmektedir:

“İlkokul seviyesindeki tüm Suriyeli çocukların nüfus bildirimleri yapıldıktan sonra, ülkedeki diğer çocuklar gibi temel eğitim alma şansları var; ancak pratikte bu müdürlerin inisiyatifine kalmış oluyor. Dili problem ediyorlar, okul formasını problem ediyorlar yani çeşitli bahaneler hep var. Sosyal çalışmacılarımız giderek, birebir konuşmalar yapıp okul yönetimleriyle sorunları çözmeye çalışıyorlar. Ancak genele bakınca, baya bir sıkışmışlık var. Çok fazla ayrımcılık var. Suriyeliler pis dokunma diyen veliler, maddi yetersizlikten okul formasını alamadığı için okul yönetimlerinin kabul etmediği mülteciler gibi birçok örnek var karşılaştığımız. Üniversiteye ücretsiz gidebilirler mesela; ama zaten mesele bu imkânsızlıklar içinde o üniversitelere girmenin son derece zor olması. Denklik meselesi var ki o da çok zor bir süreç. Engellilerin özel eğitime erişimleri de yok mesela. Koskocaman kayıp bir nesil var. 2011’de doğan bir çocuk okul çağına geldi burada. Hadi o yine Türkçe öğrenip eğitim alabilir diyelim ama 4 yaşında iken buraya gelmiş bir çocuk kayıp bir nesil olarak kaldı.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Türkiye hükümeti tarafından Suriyeli mülteciler için sağlanan ücretsiz eğitim hakkının, ülkenin var olan kapasitesi ve alt yapısı göz önüne alındığında, fiili olarak gerçekçi olmadığı görülmektedir. Özellikle dil bariyeri ve denklik konusunda ciddi sıkıntılar olduğu belirtilmektedir. Temel bir hak olarak sunulsa

da, uygulamada çok ciddi sıkıntılar yaşandığı ve eğitime erişemeyen çok büyük bir kayıp nesil oluştuğu, STK'lar tarafından da dile getirilmektedir.

3.4. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLERİN ÇALIŞMA HAKLARI SORUNU

Kitlesel olarak Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteciler, ülkeye ilk girişlerinden itibaren kendi yaşamlarını kendileri kurmak zorunda kaldılar. Türkiye'ye varışları ile birlikte Suriyeliler, Türkiye'deki iş piyasasında en düşük pozisyonlarda kalırken; tehlikeli, ucuz ve ağır fiziksel işlerde sigortasız ve kayıtsız işçiler olarak çalışmaktadırlar (Eroğlu & Gümüş 2015, s.479).Eğitimli mültecilere Türkiye'de kendi mesleklerini yapma hakkı tanınmamaktadır. Yanında bir miktar parası ile gelenler de, savaş devam ettikçe Türkiye'de kalarak çalışmak zorunda kaldılar. Ülkesinde ekonomik ve sosyal statüsü yüksek olan pek çok sığınmacının, herhangi bir iş bulamadıkları veya mecburen kendi alanları olmayan bazı işlerde çalıştıkları gözlemlenmektedir (Kırmızıgül 2013, s.46). SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim Suriyelilerin çalışma hakları ile ilgili şu önemli noktaların altını çizmektedir:

“Benim şimdiye kadar gözlemlediğim kadarıyla, Suriye'de sahip olduğu mesleği ve çalışma koşullarını buraya taşıyabilen, en azından İstanbul'daki danışanlarımızdan, çok az sayıda insan var. Oradaki varlıklarını buraya getirip, geçici bir süreliğine geçinebildi insanlar. Antep'e gidip de iş kuran, işadamı vs. olan birçok mülteci de oldu öte yandan. Fakat bir doktorun, bir mühendisin burada işini yapması mümkün olmadı. Şimdi çalışma izni kanunu yürürlüğe girdi ancak henüz herhangi bir etkisini göremedik. Onda da işverenin başvurması gerekiyor, belirli sayıda Türk çalışması gerekiyor. İş verenin başvurması büyük bir handicap. Çünkü uğraşmak istemeyecek, onu alacağına başkasını alır veya izinsiz çalıştırır. İzinsiz çalışmaları yasak olduğu halde, her yer illegal çalışan Suriyeli ile dolu.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Caritas Türkiye'den görüşmecim ise şunları kaydetmektedir:

“Bazı ailelerden 2-3 kişi çalıştığı oluyor. Bunlar şanslı aileler. Ama çoğu durumda 8-9 kişilik ailelerde sadece 1 kişi çalışıyor. Üstelik asgari ücretten de daha az ücretlerle. Kazanılan para da yüksek kira ücretlerine gittiği için gıda, ilaç, giysi gibi ihtiyaçlarını karşılayamıyor insanlar. Bazı meslek grupları araba tamircisi, doktor, mühendis vs gibi durumu biraz daha iyi yerlerde iş bulabiliyorlar. Fakat yine en büyük engellerden birisi dil problemi. Bence bütün sorunların temelindeki faktör dil zaten. Hala devletin bu konuyla alakalı tercüman vs sıkıntısı var. Örneğin elzem olarak hastane, sağlık ocağı gibi yerlerde çalışacak tercümanlar atanmadı. Bu tercümanlar mesela Türkmenler arasından seçilebilirdi. Hem Arapça’ya hem de Türkçe’ye hakimler. Çoğu Halep bölgesinden gelen insanlar. Bu iyi bir çözüm alternatifi olabilirdi. Hastanelerde, okullarda bu insanlar istihdam edilirse, hem onların bir işi olacak hem de mağduriyetler azalacak.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Öte yandan, çocuk işçiliği ise gün geçtikçe büyüyen bir sorunun varlığına işaret etmektedir. Pek çok Suriyeli ailede ebeveynlerin iş piyasasına erişimindeki engeller, ailedeki çocukların çok düşük ücretlerle genellikle tekstil atölyelerinde, güvencesiz ve kaçak olarak çalıştırıldığı hukuksuz ve tehlikeli bir döngü yaratmaktadır. Kadınların ve LGBTİ’lerin iş piyasasına erişimlerinin ise çok daha sınırlı ve riskli koşullarda mümkün olduğu görülmektedir. YUVA Derneği’nden görüşmecim konuya dair şunları söylemektedir:

“Suriyelilerin ekonomik koşulları genellikle çok kötü. Şu ana kadar çalışma izinleri olmadığından kayıt dışı çalıştılar ve çok fazla emek sömürüsü görüldü. Hem düşük ücretlerle çalıştılar hem çocuk işçiliği çok fazla. Çok sayıda çocuk ve genç 4-5 senedir Türkiye’de ve çocuk işçi olarak çalışıyorlar. Bunların doğurabileceği sonuçlar çok ciddi olabilir; hem bölge hem başka ülkeler için. Kadınların ve LGBTİ’lerin yaşadığı tacizler çok fazla. Çalışıp da parasını alamama durumları çok sayıda belgelendi. Yeni bir yönetmelik yayınlandı, çalışma izinlerini düzenleyen. Bu olumlu bir gelişme, en azından belirli bir hak çerçevesi tanımlanmış oldu. Ancak bunun pratikteki halini göreceğiz. Şu anda öngörülen nitelsiz iş gücü için bunun herhangi bir getiriden çok zararı

olabileceği; çünkü işverenlerin aynı ücret düzeyinde Türkiyelileri tercih edebilecekleri bir durum da olabilir. Denetimler olmadan bunların değişmesi çok zor. Denetimin olması bu tür hak ihlallerini ortadan kaldıracak gibi; öte yandan da birçok kişiyi işsiz bırakabilecek. Bu yasal bir ilerleme ama pratikte neler olacak göreceğiz.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

15 Ocak 2016 tarihinde, “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi” Resmi Gazete’de yayımlandı (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2016). Rehber gere Suriyelilere çalışma izni hakkı sağlanmakta; ancak bu iznin işverenler tarafından alınması gerekmektedir. Bu durum da beraberinde yine çözülemeyen sorunlar getirmektedir. Suriyeliler, tekstil sektöründe, inşaatlarda ve mevsimlik işçi olarak düşük ücretlere ve sigortasız çalışmaya devam etmektedir (Ihlamur-Öner 2014, s.45). Yani, mülteciler yereldeki niteliksiz iş gücü piyasasında mücadele etmeye zorlanmakta ve kendi mesleklerinden yoksun bırakılmaktadır (Bahçekapılı & Cetin 2015, s.14). Caritas Türkiye’den görüşmecim çalışma iznine ve yaşanan zorluklara dair altını çizdiği ayrıntılar, oldukça önemli sorunlara işaret etmektedir:

“Çalışmalarına dair herhangi bir hakları yoktu; ta ki bu son çalışma izinleri yasasına kadar. Bu yasayla birlikte çalışma izinleriyle legal olarak çalışabilecekleri söylendi. Fakat bu yine beraberinde birçok sorunu getirdi. Yasaya göre işveren 1/10 oranında Suriyeli çalıştırabilir işyerinde. 100 kişilik bir işyerinde 10 Suriyeli çalışabilir. Buna Suriyeli birey değil işveren başvurabiliyor. Bu noktada Türkiye’deki birçok işletme orta ve küçük ölçekli yani büyük işletme mantığı Türkiye’de az. Suriyelilerin de birçoğu daha az kalifiye oldukları için veya kalifiye olsalar bile genellikle hizmet ve gıda sektörlerinde garson, temizlikçi vs olarak çalıştıkları için gelip geçici olarak görülüyorlar ve bu yüzden işverenlerin bu izni alarak kayıt yapacaklarını zannetmiyorum. Bu çok düşük bir olasılık, belki bir yerde 2-3 yıldır çalışıyordur da patronu onu ancak öyle alabilir. Bunun haricinde patronların sigorta yatırımları gerekeceği için, yapacaklarını hiç zannetmiyorum ki zaten Türkiye’de kaçak işçi çalıştırma çok yaygın. Suriyeliler için bu durumun düzeleceğini zannetmiyorum. Göstermelik olarak bu yasa çıkarıldı ama uygulaması kesinlikle işlemeyecek.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Öte yandan, Suriyelilerin daha az ücretle ve ağır koşullar altında çalıştırılması; işverenlerin Türkiye yurttaşı yerine Suriyelileri çalıştırmayı tercih etmesi anlamına da gelmektedir. Suriyelilere karşı artan ayrımcılık ve nefreti körükleyen bu durum, sorunu derinleştiren önemli noktalardan biri olarak görülmektedir. Burada asıl önemli olan haksız rekabetin, kaçak çalışmanın, emek sömürsünün önlenmesi ve aynı zamanda yerel halkın somut endişelerinin giderilmesinin aynı anda sağlanabilmesidir (Erdoğan 2015, s.82). İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim ise, kamplara, sınır bölgelerine ve Suriyeli derneklere yaptıkları yardımlar ile soruna dair çözüm üretmeye çalıştıklarını şu sözlerle aktarmaktadır:

“Suriyelilerin çoğu yardıma muhtaç insanlar. Vakfımıza başvuru yapan çok sayıda insan var. Hepsine yardım etmemiz ne yazık ki mümkün olmuyor. Çoğu sadece yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Bazıları iş kurabildiler. Bunlar durumları çok daha iyi olanlar tabii ki. Çalışma izni için çıkan yeni genelge var; ancak işverenler buna yanaşmıyorlar. Bence esasında bu çalışma izni öğretmenler ve sağlık alanında çalışanlar için daha çok düşünüldü. Çünkü geriye kalan iş kollarındaki işçilerin bu çalışma iznini almaları neredeyse imkânsız. Zaten daha düşük ücretlerle çalıştırıyorlar, bir de ona sigorta ödemez işveren. Onun yerine bir Türk vatandaşı çalıştırır. Bizim İHH olarak önceliğimiz kamplara ve sınır bölgelerine yardım yapmak. Suriye içerisinde de kamplarımız var, buralara yardım tırlarımız gidiyor. Bu noktada şehirlerde ise ekonomik koşullarına bir nebze katkıda bulunabilmek için Suriyeli derneklere yardımlarımız oluyor. Gıda, sağlık ve eğitim alanlarındaki desteklerimizi onlar da Suriyelilere ulaştırıyorlar. Yardımcı olduğumuz okullara kırtasiye yardımı; kendilerinin açtığı sağlık hizmeti verem yerlere de ilaç yardımı yapıyoruz.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

Türkiye hükümeti tarafından Suriyeli mültecilere resmi olarak çalışma hakkı sağlanmış olsa da; uygulamada diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da, var olan koşullar altında bu hakkın oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. STK

temsilcilerinin de özellikle altını çizdiği üzere, işverenin izin almasına bağlı olan bu prosedür, fiili olarak karşılığı bulunmayan bir hak olarak görülmektedir. Bu durumun yarattığı emek sömürüsü ve güvencesiz çalıştırılma gibi sorunlar, STK temsilcilerinin de altını çizdikleri, en azından Türkçe bilen Suriyeli mültecilerin istihdam edilmesi ile sorunun çözümüne dair önemli bir adım olabilir.

3.5. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM SORUNU

Ülkeye ilk girişlerinden itibaren Suriyelilere sağlanan haklardan bir diğeri de, ücretsiz sağlığa erişim hakkıdır. Ancak diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da, uygulamada birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Kamplardaki Suriyelilerin sağlığa erişimi daha rahat iken; kamp dışında yaşayan milyonlarca Suriyeli dil bariyeri başta olmak üzere, pek çok sorunla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bugün kamp dışındaki pek çok Suriyeli kötü koşullar altında yaşamaktadır (Demirtas & Ozden 2015). Bu koşullar çok ciddi sağlık sorunları riski yaratmaktadır. Yaşanan hak ihlallerine dair, İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim şunları belirtmektedir:

“Sağlık en sıkıntılı alan bence. İlk olarak devlet hastaneleri sevsiz kabul etmiyorlardı. İlk önce sağlık ocağına müracaat etmeleri gerekiyor. Ondan sonra eğer hastanelik bir durum varsa seikle gitmesi gerekiyor. Hastaneye gitmesi için de randevu ile gitmesi gerekiyor. Bütün bunların arasında bir de dil problemi var. En sonunda bu hizmete düzgün bir şekilde ulaşamıyor. Suriyelileri kabul etmeyen sağlık çalışanları var. Hatta doğum için giden Suriyeli bir kadın, orada şiddet gördüğünü anlatıyor. Suriyeliler kendileri bir dernek kurarak sağlık ocağı gibi hizmet vermeye çalışıyorlar. Çünkü direkt Suriyeli doktoru çalıştırabiliyor böylelikle. Bazıları izinli bazıları ise kaçak çalışıyorlar.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

Sağlık alanındaki uygulamalar ile yine kişilerin ve kurumların inisiyatifine bırakılan sağlığa erişim hakkı; pek çok ayrımcılığın ve hak ihlalinin yaşandığı sorunlu bir alan olarak kalmaya devam etmektedir. En önemli haklardan biri olan sağlığa erişim konusunda; doktorlar, hastaneler ve eczaneler keyfi uygulamalarda bulunabilmektedir. Öte yandan, sağlık çalışanları pek çok hasta ile dil bariyeri yüzünden iletişimde zorluk çekmektedir (Ozdogan, H. K., Karateke, F., Ozdogan, M., & Satar, S. (2014). Bu durum da sorunun diğer cephesinde, sağlık alanında hizmet verenlerin bu hizmeti vermesini engelleyen birçok sorun olduğunu göstermektedir. Caritas Türkiye'den görüşmecim konuya dair şunları söylemektedir:

“Daha önceleri Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) üzerinden sevk ediliyorlardı bu kaldırıldı. Şu an randevu ile gidebiliyorlar fakat mesela acile bile gitse hem kalabalık hem de dil problemi büyük sorunlar yaratıyor. Sadece ellerine bir reçete tutuşturulup gönderiliyorlar. Niteliği çok düşük sağlık hizmetlerinin. Bunun haricinde bürokrasi ile ilgili sorunlar da var. Mesela bir hastanede ameliyat olan bir Suriyeli'yi diğer hastaneler kabul etmiyor. Saçma sapan bürokratik engeller çıkarıyorlar. Haklarını savunup tepki gösterecek durumları da olmuyor dil sorunu yüzünden. Bu yüzden iyileşme sürecinin yarıda kesmek zorunda kalan birçok mülteci var. Daha evvel ASM'ler baktığı için, şimdi nasıl olsa hastanelere gidiyorlar diye onlar da bakmıyorlar. Mesela grip nezle gibi basit sıkıntıları ASM'ler çözebilecekken bakmıyorlar insanlara. Bu da hastanelerde inanılmaz bir yoğunluğa sebep oluyor. Özellikle göz, diş ve nöroloji gibi bölümlerden randevular 3-4 ay sonrasına veriliyor. Bir MR için 2 sene sonraya randevu verilebiliyor. Bu da insanları özel hastanelere yönlendiriyor. Son yıllarda inanılmaz bir şekilde özel hastanelerin sayısında artış var. İnsanlar ceplerindeki son parayı da ölmek için özel hastanelere veriyorlar. Bir de karşılaştıkları ırkçılık olayları oluyor. Mesela doktor ben Suriyelilere bakmıyorum diyor. Ya da eczane ben Suriyelilere ilaç vermiyorum diyor. Tabii ki kural dışı ve insanların kendi tercihleriyle yaptıkları bir şey bu. Yapılan şikâyet vs. ise ne kadar dikkate alınmıyor orası da ayrı sorun. İstanbul'un belirli bölge ve hastanelerinde hemşire ve doktorların Suriyelilere karşı ciddi bir ayrımcılık yaptıkları, insanlara çok kötü davrandıklarını da defalarca deneyimledik.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Suriyeli mülteciler ile ilgili temel sağlık sigortası, devlet hastanelerinin kullanımı, ilaç ve ameliyat masrafları, çocukların temel aşıları, doğum oranları gibi onlarca konuda sağlık sektöründe sorunlar yaşanmaktadır. (Akgül, Kaptı & Demir 2016, s.11). Suriyelilere verilen kimliklerin bu alanda yarattığı sıkıntılara ve duruma dair, SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“Temel sağlık hizmetlerine erişim fena durumda değil. Bütçesi AFAD tarafından karşılandığı için nispeten daha iyi durumda. Sevk zinciri var zaten. Hangi şehirde kayıtlıysa o şehirde hizmet alıyor. Fizik tedavi gibi masraflar karşılanmıyor. Evde bakım maaşı çıkması planlanıyor engelliler için ama şu an herhangi bir şey yok ortada. İlk başlarda geçici koruma kimliği 98’li numaralar ile başlıyordu, şimdi 99’lu kartları almak zorundalar, olmayanlar sağlık hizmetlerinden faydalanmıyor. Bunu Göç İdaresi hangi sıraya göre veya neye göre yapıyor bilmiyoruz şu an. Böbrek nakli ihtiyacı olan ama şu an tedavi olamadığı için diyalize bağlı çocuklar var.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Caritas Türkiye'den görüşmecim ise ayrıca şu noktaların altını çizmektedir:

“Sağlığa erişim şu anda eskisine nazaran biraz daha iyi durumda. Eskiden kimlik vs. de olmadığı için hastanelerde çok fazla sıkıntı çekiyorlardı. İlk başlarda 98 numaralarıyla başlayan kimliklerle hastanelere gitmeye başladılar, en azından randevu alıp gidiyorlardı. Daha sonra 99 numaralarıyla başlayan kimlikler zorunlu oldu ve e-reçete sistemine geçtiler. Aldıkları ilaçlar doktorlar sisteme girince eczanelerin de sistemlerine düşüyordu, 5-10 TL karşılığında 100 TL'ye kadar ilaçları alabiliyorlardı. Bundan önce çok daha kötüydü, uzunca bir süre hiç ilaç alamadılar. Suriyeli doktorlar var belirli cemiyetlerle çalışan, mülteciler oralara gitmeyi tercih ediyorlardı dillerini konuşabildikleri için. Fakat o doktorların da yeterliliklerine dair denetimler yapılmadı ve onların yazdığı reçetelerin geçerliliği yoktu. İstanbul kalabalık bir şehir ve devlet hastaneleri çok yoğun. Suriyeliler ile birlikte daha da yoğunlaştı. Randevu sistemi getirildi fakat birçok Suriyeli bundan haberdar değil. Randevu alınan yerlerde de dil seçeneği yok zaten. Türkçe randevu almaları gerekiyor. Birçok insan arayamıyor ve komşularına rica ediyorlar ama dertlerini zaten komşularına da anlatamıyorlar.”(Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

YUVA Derneği'nden görüşmecim ise, yaşanan dil bariyeri ve ilaç sorunlarının altını çizerken; ülkede milyonlarca Suriyelinin yaşadığını vurgulayarak şunları söylemektedir:

“Bu da eğitim gibi ücretsiz olarak sunulan bir hizmet oldu. Tabi hala birçok sorun yaşanıyor. Çünkü gene bir dil bariyeri var. Doktorların, hemşirelerin, sağlık personelinin Arapça bilmemesi ve çoğu zaman da bir tercüman bulunamaması yüzünden ve çoğu zaman da Suriyelilerin Türkiye'deki sağlık sistemini bilmemesi yüzünden zorluklar yaşanıyor. İlaç temini konusunda örneğin İstanbul'da yaşanan problemlerden biri AFAD'ın eczanelere Suriyelilerin reçete ile aldıkları ilaçların parasını ödeyeceğini söyleyip sonra da uzun süre ödememesi yüzünden birçok eczane Suriyeliler'e ilaç satışı durdurdu. Sadece iki tane eczane kalmıştı mesela en son. Ama şu söylenebilir, 3 milyon insanın söz konusu olduğu düşünülürse ve Türkiye'nin de zaten gelişmiş bir ülke olmadığı göz önünde bulundurulursa, bu çıkan sorunlar için çok büyük bir fiyasko da denemez. Türkiye yerel halkın bile belli noktalarda erişimini tehlikeye atarak, örneğin Kilis gibi yerel halktan daha fazla Suriyelinin yaşadığı bir şehirde aynı hastaneyi kullanıyor olmaları 50.000 kişi yerine 200.000 kişinin hizmet alması ve kalitenin de düşmesi anlamına geliyor ve aksamalarla beraber bu takdire şayan olarak nitelenebilir.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yaşadıkları sağlığa erişim sorunları ile ilgili, sistemde oluşan yoğunluk ve düzensizliğin en büyük sıkıntıları yarattığı görülmektedir. STK temsilcilerinin vurguladıkları; dil bariyeri, ilaç ve hastanelerde yaşanan ayrımcılıklar, sorunun gittikçe derinleştiğini gözler önüne sermektedir. Öte yandan kayıtlı Suriyeli sayısının 3 milyonu bulduğu bir kriz karşısında, sistemde yaşanan aksaklıkların temelinde, yine Türkiye'nin bu denli büyük bir krize karşı hazır olmadığı gerçeği yatmaktadır.

3.6. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN PSİKOLOJİK DESTEK MEKANİZMALARINA ERİŞİM SORUNU

Öncelikle bu bölümde psikolojik destek mekanizmaları tanımı ile Türkiye'de Suriyeli mültecilere sağlanan akıl ve ruh sağlığı hizmetleri kast edilmektedir. Ağır savaş koşullarından kaçan pek çok Suriyeli, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) başta olmak üzere pek çok psikolojik sorunla mücadele etmektedir. Ancak bu noktada, Türkiye hükümetinin destek mekanizması olarak kurduğu herhangi bir merkez bulunmamaktadır. Alanda çalışan STK'lar dışında, hastanelerin psikolojik destek için ilgili birimlerine erişim, sağlık sorunlarına erişim ile ilgili sorunların anlatıldığı yukarıdaki bölümde de ayrıntılı olarak aktarıldığı üzere, oldukça sıkıntılı bir sürece ve işaret etmektedir. Ayrıca bu alanda, sosyal ve psikolojik olarak etkilenenlere dair herhangi bir tıbbi kayıt bulunmamaktadır (Ozdogan, Karateke, Ozdogan, & Satar 2014). İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim, 24 Haziran 2016'da yaptığımız görüşmede, psikolojik destek mekanizmalarının yeterli düzeyde olmadığını ve sadece bazı dernek ve kuruluşların bu alanda hizmet verdiğini belirtmektedir.

YUVA Derneği'nden görüşmecim ise psikolojik destek mekanizmalarına erişim ile ilgili şunları söylemektedir:

“Bu alan daha çok STK'lara kalmış durumda. Özellikle uluslararası ve onlarla işbirliği yapan ulusal STK'ların yaptığı çalışmalar var. Bunların çoğu da toplum merkezleri üzerinden gerçekleşiyor ya da ev ziyaretleri şeklinde oluyor. Bu kadar büyük bir topluluğa, bütün yükün STK'lara kaldığı da düşünülünce yeterli hizmet verilemiyor. Devletin şu an bunun için yetişmiş elemanının olmayışı vs. şu an dünyada daha önce hızı görülmemiş bir şekilde oluşan bu kriz karşısında anlaşılabilir. En gerekli gruplara psiko-sosyal destek çalışmaları STK'ların devam edecektir; fakat artık birçok grup da savaşın etkisinden ziyade burada içinde buldukları zor koşulların etkisi yüzünden bu hizmeti almak zorunda kalıyorlar. O açıdan ilk iki yıldaki o yoğunluk azalıyor. Şu anda Suriyeliler'in de

önceliği kendi tabirleriyle onurlu bir yaşam sürmek. Onu da muhtaç olmadan bir yaşam olarak tasvir ediyorlar. Bu da bir iş ya da gelir sahibi olmak demek. Devamlı muhtaç halde yaşayan, geleceği olmayan insanlara siz psikologlarla nereye kadar destek olabilirsiniz.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Caritas Türkiye’den görüşmecim ise şu önemli noktaların altını çizmektedir:

“Kesinlikle böyle bir destek verilmiyor. Bu noktada STK’ların belirli destek hizmetleri var. Aynı yardım dağıtımını dışında çocuk ve kadın grupları kurularak belirli aktiviteler yapılmaya çalışılıyor fakat çok az. Hiçbir şekilde yeterli değil. Çünkü sayı çok fazla ve STK’ların sayısı fazla da olsa çok küçük destekler verilebildiği için yetişemiyorlar. Psiko-sosyal hizmetler çok yetersiz. Göçten ve yeni bir kültüre giriyor olma durumlarından kaynaklı psikolojik sorunları olan birçok mülteci var. Bunların çoğu da travmatik düzeyde. Fakat devlet hastanesinden bir randevu alınmaya çalışıldığında 1 yıl sonraya randevu veriliyor. Özel hizmet noktaları ise yüksek fiyatlar sebebiyle tercih edilemiyor. Barınma, gıda ve giysi ihtiyaçları ağır basıyor. Belirli kuruluşlar var, travma ve tecavüze maruz kalmış kişilere destek veren birkaç kuruluş var. Fakat buralarda da uzun bekleme süreleri yüzünden yetersiz kalıyor.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi’nden görüşmecim, kampların olduğu bölgelerde bu alanda hizmet birimleri olduğunu; ancak hastanelere erişimde sıkıntılar olduğunu şu sözlerle belirtmektedir:

“Bizim gibi STK’lar dışında devletin ve yerel otoritelerin kurduğu herhangi bir destek hizmeti yok. STK’ların ücretsiz psikolojik danışmanlık hizmetleri var; ama ne kadar yetebiliyor o da ayrı bir konu. Kampların yoğunlukta olduğu güneydoğuda çalışan ekipler var yine bu kuruluşlardan, ama onun dışında yok. Psikiyatri servisleri devlet hastanelerinde üniversite hastanelerinde olduğu için, orda da bir sevk zinciri var ve acil müdahale zor oluyor. Dil problemi yine önemli bir engel.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin psikolojik destek mekanizmalarına erişimleri konusunda, Türkiye hükümetinin herhangi bir destek hizmeti sunmadığı; STK’lar

tarafından sağlanan hizmetlerin de yeterli olmadığı açıkça görülmektedir. Öte yandan dil problemi ve hastanelerdeki yoğunluk sorunlarının da, STK temsilcileri tarafından vurgulanan önemli noktalar olduğu görülmektedir. Ayrıca STK temsilcileri, uzun yıllardır devam eden bu kriz içerisinde yaşam mücadelesi veren Suriyelilerin, artık psikolojik destekten ziyade çalışma hayatına entegrasyonlarının sağlanması ile kendi yaşamlarını idame ettirebilmelerinin sağlanması ve bu şekilde destek olunmasının daha önemli olduğunu vurgulanmaktadır.

3.7. SONUÇ

2016 Şubat, Mart ve Haziran aylarında Türkiye'deki STK temsilcileriyle görüşmeleri tamamladığımda; devam eden savaş nedeniyle ülkesine dönemeyen Suriyelilerin Türkiye'deki yaşam koşulları da gün geçtikçe zorlaşmaktaydı. Bu bölümde, geride kalan sürece dair STK temsilcilerinin değişen koşullara dair genel değerlendirmeleri yer almaktadır. Bu süreçte Türkiye'de değişen koşulların mültecilerin hayatındaki ve ülkedeki yansımalarını değerlendiren STK temsilcileri, belirli kritik noktaların altını çizmekte ve değişimlere dair şu genel durumları da özellikle belirtmektedirler:

İHH İnsani Yardım Vakfı Genel Merkezi'nden görüşmecim:

“İlk geldiklerinde burayı Suriyeliler de geçici olarak görüyorlardı. O yüzden ne kimlik almayı ne de başka hizmetlerden faydalanmayı düşünmüyorlardı. Sadece geçici bir iş bulup, savaşın bitmesini bekleyerek ülkelerine geri dönmeyi düşünüyorlardı. Türk tarafından da ilk önce yardımseverlik daha fazlaydı. Durum genel olarak daha iyiydi. Şimdi Suriyelilere karşı algı değişti. Bu çok kötü oldu. Nasıl olacak bilmiyorum ama bunu düzeltmek için çalışmamız gerekiyor. Artık insanlar kimlik almaları gerektiğini, yasa bir durumları olması gerektiğini biliyorlar. Son genel seçimlere kadar durum olumsuzdu bence. Seçimlerde bazı partiler Suriyelileri kullanmaya çalıştılar. İktidara gelirse bütün Suriyelileri göndereceğiz gibi beyanlar oldu. İnsanlar çok tedirgin oldular. O zaman

Avrupa'ya göç daha fazla oldu. Ben de Suriyeliyim ve bu beni de tedirgin etti. Seçimlerden sonra, Türkiye uyum sürecine girmesi gerektiğini anladı. Çünkü bu insanların artık gidecek bir yerleri yok. Yeni uygulamalar düşünülüyor.” (Kişisel mülakat, 24 Haziran 2016)

SGDD İstanbul Çok Yönlü Destek Merkezi'nden görüşmecim:

“İlk geldiklerinde akut bir durum vardı gerçi şu an da çok farklı değil. Durumun boyutu ne daha önceki İran ne de Afgan mültecilerin durumuna benzemiyordu. Uygulamalar hep günü kurtarmak üzerine oldu. Barınma problemi bence gittikçe artıyor. Çünkü getirebildikleri paraları varsa onlar tükendi. Genelde kalabalık aileler oldukları için, bir aileden bir kişi çalışıyorsa 2.000 TL maksimum kazanç bile olsa ki bu mümkün değil; bu kadar olması da yine de 10 kişilik bir aileye yetmesi mümkün değil. Umutsuzluk gittikçe artıyor. Geri kabul anlaşması da imzalandı AB ile. Buradaki çaresiz hissediş aşında Avrupa umudu barındırıyordu ki her ne kadar parlak bir umut olmasa da. Türkiye'nin coğrafi kısıt sebebiyle daha önce mültecilerin kalacağına dair herhangi bir politikası da yoktu. Şu an Avrupa'nın mülteci korkusu ile de insanlar kendini iyice buraya sıkışmış hissediyor. İnsanlar da istenmediklerinin farkındalar. Umutsuzluk çaresizlik hissini arttırıyor. 4 sene bir ülkede kalıp hala bir kök salamamak büyük bir umutsuzluk yaratıyor.” (Kişisel mülakat, 29 Mart 2016)

Caritas Türkiye'den görüşmecim:

“Çarpıcı değişimler benim gözlemlediğim kadarıyla şöyle; medikal durumlarda az da olsa bir iyileşme oldu. Eğitim noktasında ise özellikle Suriyeli okulların sayısı arttığı için erişim de arttı. Aileler çocuklarının eğitimlerine devam etmelerini istiyorlar en olmadı Kuran kursuna vs. gönderiyorlar. Sosyal yaşama adaptasyonla ilgili de gelişmeler var. İlk geldiklerinde tamamen yabancı oldukları bir ortamdı sonuçta, ama şimdi birçoğu buldukları mahallelere vs. alıştılar. Komşularıyla dayanışma içinde yaşayan birçok aile var. Ailelerde en azından bir kişi bile Türkçe biliyorsa, işlerini daha rahat halledebildiklerini görüyoruz. Özellikle çalışan erkek ve kadınlar zorunlu olarak Türkçe öğrendiler ve bu hayatlarını kolaylaştırdı. Şu an biraz daha kolay iş bulabiliyorlar. Lisans hatta

yüksek lisans başvuruları yapabiliyor gençler belirli programlara. Bu örnekler ne yazık ki çok az.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

Özellikle yaşamsal öneme sahip statü sorununa, çalışma hakkına ve STK'ların bu alandaki rolüne dair değişikliklerin ise ayrıca vurgulanan önemli noktalar olduğu görülmektedir. Öncelikle statü sorununa dair değişiklikler ile ilgili YUVA Derneği'nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“İlk başlarda kayıt altına alınmaları bile büyük bir zorluktu, çünkü rakam tahmini yoktu. Başbakanın 100.000 diye tahmin ettiği rakamlar daha ilk yıl 500.000'leri aşınca, bir anda bu insanlara hizmet götürebilmek için; kim, nerede ve kaç kişi olduğunu bilme ihtiyacı duyuldu. Kayıt sistemleri önce AFAD tarafından şimdi de Göç İdaresi tarafından yapılıyor. Göç İdaresi'nin kurulmuş olması önemli bir aşama. Her ilde müdürlükleri olan bir genel yapı kurulması iyi bir oluşum. En azından göçün yönetilmesi açısından önemli bir aşama. Kayıt işleri düzene sokuldu. UNHCR ve AFAD'ın birlikte çalışmasıyla şu anda önemli bir çoğunluk kayıt altına alınmış gözüküyor. Fakat hala o kayıtlar belli verileri içermediği için hizmete tam ulaşamıyor. Belirli demografik verileri çekmek oldukça zor bu kimliklerden, hatta bu yüzden kimlikleri değiştirmeye dair fikirler var. Geçici Koruma Yönetmeliği önemli bir gelişme. En azından yasal bir zemin hazırlanmış oldu. Çünkü ilk başta gerçekten ne olacakları belirsizdi. Bu zemin ve tanımlanmış haklar onları Iraklılardan ve Afganlılardan ayırıyor. Onları birazcık daha az dezavantajlı noktaya getirdi.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Çalışma hakkına dair yapılan değişiklikler ile ilgili ise YUVA Derneği'nden görüşmecim şunları söylemektedir:

“Sadece istihdam iznini düşünürsek; istihdam demek bu insanlara sadece çalışma izni vermek demek değil, o istihdam edilecek alanların yaratılması için devasa yatırımlar gerekir bu kadar insan için. Türkiye'deki işsizliği bile düşünsek, Türkçe bilmedikleri için niteliksiz hale gelen insanlar ki bizim yaptığımız ilk şey hem günlük hayatta hem de eğitim ve yüksek öğrenime erişimleri, iş bulmaları vs. için Türkçe eğitimiydi ve bu hiç kolay değil. 3 milyar Euro belki insanları bir süre daha tok tutabilir ama o bahsettiğimiz onurlu yaşam şartlarına yetecek bir para değil. Zaten Türkiye'nin de bir yılda harcadığı para bundan çok daha fazla.

Eskiye oranla daha fazla para girişi söz konusu ama bu yine de gerçeklikle örtüşmüyor.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

STK’ların rolüne ve devletle olan ilişkisine dair ise Caritas Türkiye’den görüşmecim şu değişimlerin altını çizmektedir:

“Genel olarak bakacak olursak Türkiye’deki STK’ların çok köklü bir geçmişi yok zaten. Sayıları çok fazla olsa bile etkili bir şekilde çalışmadıklarını görüyoruz. Devlet desteğiyle çalışmalar yapması gerekirken, tam tersine devletin bütün yükü STK’lara yüklediğini görüyoruz. Bu hem STK’larda çalışanlar için hem de o STK’lardan yardım umut eden insanlar için sıkıntılar yaratıyor. Devlet kurumları tarafından STK’lara saygı duyulmuyor ve yardımcı olmak için de çaba sarf etmiyorlar. STK’ların asıl amaçları, yaptıkları esas şeylerin neler olduğu ve her birinin farklı farklı alanlarda neler yaptığını noktasında sıkıntılar var. Devlet her türlü sorumluluğu STK’lara yüklemiş durumda. Asıl sorun burada aslında. STK’lar bu yükün altında eziliyor. Ezildikçe yaptıkları yardımlar da azalmaya başlıyor. Türkiye geçici sığınma verdiği bu insanlara misafir gözüyle baktığı için, çok fazla bir destek vermemeyi amaçlıyor. Şartları iyileştirmek yerine, belirli bir seviyede tutarak o kadarıyla yetinilmesini bekliyor devlet. İnsan hakları ihlalleri inanılmaz boyutlarda. Böylesine sabıkalı bir ülkenin bu kadar yüksek sayıda mülteciyi kabul etmesi mülteciler için büyük bir dezavantaj aslında. Dayak, öldürölme, kaybolma gibi olaylar çok fazla. Devlet bunun takibini yapmıyor veya yapmak istemiyor zaten. Sıkıntı esasında bu; devlet yardımcı olmuyor hiçbir şeye. Devlet buna siyasi bir sorun olarak bakıyor, sosyal bir sorun olarak bakmıyor. Bu yüzden de siyasi hamleler yapıyor sadece. Yaptığı sosyal hamleler ise zaten uygulanabilir seviyede değil. Burada insanlar rahat değiller ve burası üçüncü güvenli bir ülke değil. AIDS olduğu için direkt sınır dışı edilen insanlar var. Üstelik bu insanlar UNHCR’a kayıtlı insanlar. Devlet hiçbir şekilde yardımcı olmuyor çünkü esasında devlet onlardan zaten kurtulmak istiyor.” (Kişisel mülakat, 9 Şubat 2016)

STK’ların sayısı ve kapasitesindeki değişimlere ve devletin tutumlarına dair, YUVA Derneği’nden görüşmecim ise şunları söylemektedir:

“Türkiye ilk başlarda uluslararası bir yardım talebimiz yok söylemini çok dile getiriyordu. Sonra rakamlar arttıkça kendi başına baş edemeyeceğini anladı ve alan uluslararası STK'lara ve fonlara açıldı. Şu anda o yüzden çok daha fazla sivil toplum çalışanı görüyoruz sahada, çok daha fazla hizmet götüren kuruluş var. Hem rakamlar büyüdü hem de organizasyonların ve çalışanların sayısı büyüdü. Öte yandan Avrupa Birliği ile yapılan Geri Kabul Anlaşması bir dönüm noktası olabilir. Kurgulanışını henüz bilemiyoruz. Ama şunu söyleyebilirim ki oradan gelecek fonlar ihtiyaçları karşılayacak seviyede değil. Toplam ihtiyaç bunun çok ötesinde.” (Kişisel mülakat, 2 Mart 2016)

Sonuç olarak, Suriyeli mültecilerin ülkeye ilk giriş yaptıkları 2011 yılında bu güne dek, özellikle statü ve çalışma haklarına dair olumlu gelişmeler olduğu görülse de; devasa boyuttaki krizin çözümüne dair hükümet tarafından yapılan değişikliklerin yetersiz olduğu görülmektedir. Ülkenin kurumsal kapasitesinin yetersizliği, STK temsilcileri tarafından yaşanan sorunların ana nedeni olarak vurgulanırken; yeni kanun ve yönetmelikler olumlu değişimler olarak belirtilmektedir. Statü, barınma, eğitim, çalışma hakkı ve sağlık konularında geçici ve sürdürülebilir olmayan çözümler, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki yaşamlarını gün geçtikçe zorlaştırmakla birlikte; Türkiye toplumu ile Suriyeliler arasında da onarılması güç kırılmalara neden olmaktadır. Psikolojik destek mekanizmalarına erişim ise, tıpkı İsveç'te olduğu gibi hükümetin değil daha çok STK'ların destek hizmeti sunmaya çalıştıkları alanlardan biri olarak belirtilmektedir. STK temsilcilerinin de dillendirdikleri üzere, devletin yeterli ve gerekli sorumluluğu almak yerine, ilk başta sivil toplumdaki gelecek yardımlara tereddütle yaklaştığı görülürken; daha sonra krizin sorumluluğunu tamamen STK'lara yüklediği bir süreç yaşanmaktadır. Bu durum var olan devlet gücünün dahi çaresiz kaldığı bir kriz karşısında, STK'ların böylesine hayati bir konuda bu yükü ezilmesi ve yetersiz hizmet sunması anlamına gelmektedir.

SONUÇ

Göç, dinamik ve karmaşık bir sosyal olgudur (Goularas & Sunata 2015, s.5). Suriye savaşının yarattığı yıkımdan kaçarak başka ülkelere göç etmek zorunda kalan Suriyeliler; savaşın altıncı yılı geride kalırken, göç ettikleri ülkelerin farklı göç politikası rejimleri ve farklı dinamikleri içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Krizin yaşandığı bölgedeki ülkelere olan Türkiye'nin, krizin etkilerinin en yoğun hissedildiği yerlerden biri olduğu görülmektedir. Ancak öte yandan, AB ülkelerini de etkileyen bu yıkıcı yerinden edilme krizi, doğası gereği bütün insanlığı etkileyen insani bir felakettir (Orchard & Miller 2014, s.15).

Bu noktada, dünyada en fazla Suriyeli mültecinin yaşadığı Türkiye ile AB ülkeleri içinde en fazla Suriyelinin sığınma başvurusunda bulunduğu ikinci ülke olan İsveç; göç konusunda birbirinden oldukça farklı göç politikası rejimlerine ve siyasi dinamiklere sahip olsalar da, yaşanan insani krizin sonuçlarının her iki ülkeyi de derinden etkilediği açıkça görülmektedir. İsveç'in sahip olduğu refah ve göç rejiminde, kendi yurttaşlarına sunduğu sosyal haklar ile mültecilere sundukları arasında çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Türkiye ise kapsamlı bir göç rejimine sahip olmadığı için; ülkedeki yurttaşlar ile ülkeye göç edenlere sağlanan sosyal hakların uygulanması noktasında büyük farklılıkların olduğu bir ülkedir. Öte yandan, göç rejimlerini oluşturan sosyal haklar, yasalar, normlar ve o ülkeye göç edenlerin topluma dâhil edilmesi noktasında; Suriyeli mülteci krizinin bu iki farklı ülke örneğinde de büyük kırılmalar yarattığı görülmektedir.

Mülteci hareketleri uluslararası politikaların ayrılmaz parçalarından biridir (Betts & Loescher 2011, s.1). Bu noktada, uluslararası toplumun Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıtın, mültecilerin büyük bir bölümünün güvenlik ve koruma bulma umudunun zalimce kendilerinden esirgendiği açık bir başarısızlık olduğu görülmektedir (Uluslararası Af Örgütü 2014b, s.4). Krize müdahil olan pek çok farklı aktörün, tarihin bu en büyük mülteci krizi karşısında etkili bir sorumluluk

paylaşımında bulunmadıkları görülmektedir. Göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler küreselleşmenin negatif hali olarak görülerek ve kamusal tartışmalarda terörizm ve uluslararası suçlar gibi küresel tehditlerle ilişkilendirilmektedirler (Huysmans, 2000). Diğer bir deyişle, özellikle dünyanın gelişmiş ekonomilerinde, göçmen ve mülteci akışı gittikçe refah sistemleri, kültürel ve ulusal kimlikler ve iç huzur ve istikrar için güvenlik tehdidi olarak görülmektedir (Biehl 2015, ss.65-66). Sonuç olarak, Avrupa'da var olan mülteci rejimi, ihtiyaçlar için yeterli koruma sağlama noktasında yetersiz kalmaktadır (Karageorgiou 2016, s.209). Ne var ki, BMMYK Suriye'deki çatışmalar derinleştikçe ve şiddet ortamı daha kötüye gittikçe, pek çok sivilin ihtiyaçlarının ve güvenlik ile uluslararası sınırların ötesindeki arayışlarının devam edeceğini belirtmektedir (European Resettlement Network 2014). Bölgedeki ülkelerden Türkiye'de ise durum devletin altından kalkamadığı devasa bir insani krize dönüşmüş durumdadır. Çok sayıda Suriyeli mültecinin, barınma, eğitim ve sağlık hizmeti gibi temel haklara erişimleri bulunmamaktadır (Uluslararası Af Örgütü 2014a, s.21). Suriyeli mültecilerin durumunun vahametini ortaya koyan bu tablo, konunun, insani, hukuki, siyasi, toplumsal ve mali yönleriyle çok boyutlu bir analizi gerektiren karmaşık ve sürmekte olan bir soruna dönüştüğüne işaret etmektedir (Kap 2014, s.30).

İsveç'teki ve Türkiye'deki hükümetler ve sivil toplum kuruluşları, tarihin bu en büyük mülteci krizi karşısında oldukça zorlu bir sınav verirken; her iki ülke de Suriyeli mültecilere yönelik uygulamalardaki eksiklik ve başarısızlıklara paralel olarak, ülkelerin yurttaşlarının Suriyeli mültecilere bakışının da gün geçtikçe olumsuz bir yöne evrildiği görülmektedir. Bunun İsveç'te yarattığı etki yükselen sağ popülist söylemler ile artan ırkçılık eğilimleri olurken; Türkiye'de de benzer şekilde, Suriyeli mültecilere yönelik artan nefret söylemleri ve ayrımcılık uygulamaları olduğu görülmektedir. Tarihi ve bulunduğu coğrafi konumu gereği göç alan, göç veren ve transit ülke özelliği taşıyan Türkiye'de, 20. yüzyıl başından bu yana pek çok farklı göç olgusu ile karşılaşmış ve dönemin ve o dönemki şartların özelliklerini yansıtan farklı göç politikaları uygulanmıştır (Goularas & Sunata 2015, s.12). Bu noktada, Türkiye Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi

sınırlamayı, Türkiye'ye yönelik kontrolü dışında insan hareketliliğine karşı önemli bir koruma olarak görüyordu (Kirisçi 1996, ss.17-18). Ancak Suriye krizi ile bu durum hukuki olarak varlığını sürdürse de, fiili olarak son buldu. Suriyeli mülteci krizi, Türkiye'nin göç politikası rejimini kökünden sarsmakla birlikte; göç alanındaki çalışmaları, yeni kurulan kurumları ve uygulamaları ile Türkiye'yi Suriye krizinin en önemli aktörlerinden biri haline getirdi. Rosenberg (2015) ise İsveç ile ilgili şu noktanın özellikle altını çizmektedir; İsveç mülteci meselesi ile ilgili dünyadaki olumsuz politikalar göz önünde bulundurulduğunda, hala istisnai bir konumdadır; ancak yine de dünyanın daha fazla İsveç gibi olması beklenirken, İsveç hızlıca daha fazla dünya gibi olmaktadır (s.53). Yaşanan mülteci krizinin ardından göçmen ve mülteci dostu olarak bilinen İsveç'in de, diğer Avrupa devletleri gibi kısıtlamalara ve politikalarında değişikliklere gittiği görülmektedir.

Bu tez çalışmasının en önemli bulgularından biri, farklı göç rejimi politikalarına sahip olan bu iki ülkede STK'ların Suriyeli mülteci krizinde oldukça önemli roller üstlenmekte olduğudur. Ancak Ward (2012) uluslararası ve ulusal pek çok STK'nın bir yıllık fon döngüleriyle, sürdürülebilirliği sağlama ve stratejik planlama zorluğuyla çalıştıklarını vurgulamaktadır (s.3). Bu durumun sürdürülebilir politikaların mülteciler için yaşamsal önemde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, oldukça sorunlu olabileceği görülmektedir. Öte yandan, örgütler çeşitli yer ve durumlara göre farklılık gösterebilirler; bir yerde cesaretli olurken diğerinde fırsatları gözetebilirler, bir yerde yenilikçi olurken başka yerde tutucu olabilirler, bir dönem başarılı olabilirken başka bir zamanda başarısız olabilirler (Bode 2006, s. 355). Bu noktada, İsveç'teki ve Türkiye'deki STK'lar krizin patlak verdiği 2011 yılından beri, savunuculuk ve insani yardım başta olmak üzere pek çok alanda farklı çalışmalar yürütmektedir. Bu alanda İsveç'teki STK'ların –devletin mültecilerin temel ihtiyaçlarını görece karşılayabilecek kurumsal kapasitesinin olmasının da yardımıyla- devletin çizdiği sınırları olabildiğince esneterek ve eleştirerek çalıştıkları görülürken; Türkiye'deki STK'ların devletin insani yardım alanındaki kısıtlı kapasitesinin bir sonucu olarak ihtiyaçlara karşılık vermek üzere ciddi bir iş yükü altına girdikleri ve yine de var

olan politikaları eleştirerek, devleti daha hak temelli ve etkili politikaların üretilmesi için bir zemine davet ettikleri görülmektedir. Ayrıca son dönemde hükümet tarafından Suriyeli mültecilere yardım eden uluslararası STK'ların faaliyet izinlerinin iptal edilmesi de endişe verici gelişmeler olarak görülmektedir. Örneğin Suriye'de yardım çalışması yapan en büyük kuruluşlardan ABD merkezli Mercy Corps'un Türkiye'deki faaliyetlerinin hükümet tarafından durdurulmasının (BBC 2017); henüz analiz etmek için erken olmakla birlikte, hükümetin çalışma izinlerinin iptaline dair bu eğilim devam ederse, insani yardım alanına çok ciddi zararlar verebileceği tartışılmaktadır.

Türkiye'de göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları, devlet ile Türkiye'deki düzenli ve düzensiz göçmeler arasındaki araçlar olan kritik aktörlerdir (İçduygu & Aksel 2012, s.58) Ancak bu noktada, BMMYK'nın Türkiye'deki uygulama ortağı olan ve alandaki en büyük STK'lardan biri olan SGDD'nin verdiği hizmetlerin dahi, böylesi bir kriz karşısında yetersiz kaldığı ve devletin daha çok sorumluluk alması gerektiğini vurguladığı görülmektedir.

Türkiye'de devletin STK'lara yönelik politikalarının, AKP hükümeti ile daha çok hayırseverlik temelli bir anlayış üzerinden yürütüldüğü göz önüne alındığında; özellikle tez için görüşmeler yapılan STK'lardan biri olan İHH'nin durumu ise ayrı bir önem kazanmaktadır. Özden (2013) bu noktada, Türkiye otoritelerinin bağımsız gözlemcilerin, gazetecilerin, STK'ların ve uluslararası insani yardım örgütlerinin kamplara erişimlerini engelleme konusunda oldukça katı bir politika izlediklerini; yalnızca hükümete yakın bir ideolojide olan İHH'nin, kampaların kurulmaya başlandığı ilk zamanlarda kamplara erişiminin olduğunu belirtmektedir (ss.8-9).

Görüşme yapılan dönemde daha çok yereldeki Suriyeli mültecilerle çalışan YUVA Derneği'nin ise, etkileri uzun yıllar devam edecek olan böylesi bir kriz karşısında; kendilerinin de çalışma alanı olan eğitim konusunda, Suriyeli mültecilerin Türkçe öğrenmelerinin ve meslek sahibi olmalarının önemini vurguladığı görülmektedir.

Öte yandan, aynı STK'nın farklı ülkelerde farklı politikalar izleyebildiği görülmektedir (Tvedt 2009, s.215). Bu noktada her iki ülkede de çalışmalar yürüten uluslararası bir STK olan Caritas'ın, farklı ülkelerde farklı çalışma tarzlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu farklılığın temelinde, iki ülkenin sahip olduğu farklı göç rejimleri içinde, oldukça farklı sayılardaki Suriyeli mülteciler için; Caritas İsveç'in daha çok devletin eksik kaldığı alanlarda mültecilere destek hizmeti sunması, Caritas Türkiye'nin ise aslında devletin sağlaması gereken temel hak alanlarında dahi mültecilere yardım etmeye çalışması yatmaktadır.

İsveç'te sivil toplum ve devlet kesişimindeki en büyük kırılmanın, sosyal devletin STK'lar için çizdiği sınırların; Suriyeli mülteci krizi ile değişmeye ve esnemeye başladığı nokta olduğu görülmektedir. Yine görüşme yapılan STK'lardan biri olan Refugees Welcome Stockholm inisiyatifinin, Suriyeli mültecilere yardım amaçlı acil müdahale olarak açtıkları kampın ve yürüttükleri çalışmaların, bu noktada hükümete yol gösterici bir rol üstlenmesi açısından son derece önemli olduğu görülmektedir. Öte yandan FARR'ın danışmanlık ve eğitim alanlarında mültecilere verdikleri desteklerle birlikte; İsveç'te var olan göç rejimine yönelik eleştirel yaklaşımları ve yürüttükleri savunuculuk faaliyetleri de dikkat çekmektedir. SICE'm ise ilk defa Suriyeli mültecilerin İsveçliler ile birlikte kurdukları ve krize dair geliştirilen en alternatif çözümlerden biri olduğu görülmektedir.

Her iki ülkede de hükümetler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki dinamiklerin; Suriye krizi sonrası önemli değişimler geçirdiği görülmektedir. Hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının, devam eden acil insani yardım ve geçici koruma ile ilgili politikalarını mültecilerin Türk toplumuna olası nihai birleşimine olanak sağlayan uzun vadeli politikalar ile değiştirmeye ihtiyacı olduğu görülmektedir (Kirişçi 2014, s.45). İsveç'te ise hükümet ve sivil toplumun devam eden krize dair üretilen yeni politikalarda iş birliği yaparak; devletin daha fazla Suriyeli mülteci için kapılarını açması, Suriyeli mültecilerin ülkedeki yaşamlarının iyileştirmesi ve entegrasyona yönelik daha etkili politikalar geliştirilmesinin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

İsveç'te görüşmelere yapılan FARR, SICE, Refugees Welcome Stockholm ve Caritas İsveç temsilcilerinin Suriyeli mülteci krizine dair dile getirdikleri ortak mesele, İsveç hükümetinin önemli adımlar atmış olsa da, bu denli büyük bir kriz ile mücadelede daha etkili uygulama ve politikalar üretilebileceğine dair beklentileri olduğu görülmektedir. Türkiye'de görüşmeler yapılan YUVA, İHH, Caritas Türkiye ve SGDD temsilcileri ise, Suriyelilerin ülkede yaşadıkları mağduriyetlerin giderilebilmesi adına, Türkiye hükümetinin her şeyden evvel hak temelli bir politika benimsemesi gerektiğinin altını çizmektedirler.

İsveç'teki Suriyeli mültecilerin statü sorununa dair, görüşülen STK temsilcileri devletin bu noktada etkili ve iyi işleyen bir sisteminin olduğunu; ancak Temmuz 2016 itibarıyla yürürlüğe giren geçici oturma uygulaması ile Suriyeli mültecilerin ciddi mağduriyetler yaşayabileceklerini özellikle belirtmektedirler. Türkiye'deki STK temsilcilerinin ise, mültecilik statüsü verilmeyen Suriyelilerin yaşadıkları problemin temelinde, bu statü belirsizliğinin yattığını vurguladıkları görülmektedir.

Barınma konusunda İsveç'teki STK temsilcileri, mülteci sayısı çok yüksek dahi olsa, devletin bunu kaldırabilecek ve yeni opsiyonlar üretebilecek kapasitesinin olduğunu vurgulamaktadırlar. Türkiye'deki STK'lar ise, yalnızca kamplarda kalan Suriyelilerin barınma konusunda desteklendiklerini; kamp dışında yaşayanların ise çok ağır şartlar altında kendi kendilerine bir yaşam mücadelesi verdiklerini belirterek hükümeti eleştirmektedirler. Türkiye yetkililerinden, STK'lardan ve uluslararası fon veren kuruluşlardan neredeyse hiç yardım alamayan ve kendilerini idame ettirmek zorunda kalan kamp dışındaki Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğunun içinde bulunduğu mevcut durum, kabul edilemez bir niteliktedir (Uluslararası Af Örgütü 2014b, s.35). Öte yandan, kamplara erişimin hükümet tarafından yasaklanması, kamplarda yaşanan veya yaşanması olası hak ihlalleri ve istismarlara dair ciddi şüpheler yaratmaktadır. Baysal (2015) birçok Suriyeli kadının, sokakta kalsalar dahi AFAD kampına gitmek istemediklerinden bahsetmektedir.

Eğitim konusunda ise, İsvetç'te yine yaşanan yoğun Suriyeli mülteci göçü ile sıkıntılar yaşansa da sistemin genel olarak iyi işlediği STK'lar tarafından belirtilmektedir. Türkiye'deyse eğitim, sıklıkla dile getirilen "kayıp nesil" söylemi ile STK temsilcileri tarafından en sorunlu alanlardan biri olarak görölmektedir.

İsvetç'te Suriyeli mültecilerin resmi olarak çalışma hakları olduğu görölmektedir. Görüşülen STK temsilcileri bu alanda çeşitli sorunlar olduğunu söyleseler de, çeşitli yol göstericiler olduğunu ve kendilerine sağlanan kurslarla İsvetçe öğrenme süreci sonrasında Suriyeli mültecilerin genellikle iş bulabildiklerini belirtmektedirler. Türkiye'de çalışma haklarına dair sorunlar ise, STK temsilcileri tarafından, işverenin Suriyeliler için resmi olarak çalışma izni alabilme hakları olduğu halde, yine uygulamada oldukça sorunlu alanlardan biri olarak vurgulanmaktadır. Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümünün aldığı ücretler yeterli yaşam standardına erişimlerini sağlamaya yetmemektedir (Uluslararası Af Örgütü 2014b, s.26). Bu noktada dil bariyeri ise hem eğitim alanında hem iş bulma konusunda ciddi zorluklara sebep olurken; hem de sağlık hizmetlerine erişimde Mardin ve Özgölner'm (2016) da belirttikleri gibi ciddi hak ihlallerine neden olmaktadır (s.6).

Türkiye'de Suriyeliler için ücretsiz olarak sağlığa erişim hakkı sunulmuş olsa da, STK temsilcileri yine bu alanda da yaşanan çok ciddi ayrımcılık ve hak ihlallerine dikkat çekmektedirler. İsvetç'teyse Suriyelilere ücretsiz olarak sunulan sağlık hizmetlerine dair, STK temsilcileri tarafından artan sayılara bağlı olarak bir kalite düşüşü yaşandığı ve sistemin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Psikolojik destek mekanizmalarına erişim ise, hem İsvetç'te hem de Türkiye'de, STK temsilcilerinin belirttikleri üzere; devletin oldukça zayıf kaldığı bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada her iki ülkede de, daha çok STK'ların sağladığı psikolojik destek hizmetleri oldukça önem arz etmektedir.

Özetle İsvetç'te görüşme yapılan STK temsilcileri; haklara erişimde yaşanan eksiklik ve sıkıntılara, Suriyeli mültecilere geçici oturma izni verilmesiyle başlayan belirsizlik sürecine ve ülkede yükselen sağ parti söylemlerine karşı

eleştirilerini dile getirerek, dayanışmayı büyütmenin öneminden bahsetmektedirler. Türkiye’de görüşme yapılan STK temsilcileri ise; haklara erişim konusunda Suriyeli mültecilerin maruz kaldıkları ayrımcılıkların ve ülkede yayılan nefret söylemlerinin önüne geçilebilmesi için, daha kalıcı ve hak temelli politikaların acilen hayata geçirilmesinin önemini vurgulamaktadırlar.

Türkiye, bütün dünyada BMMYK’nın idaresi altında olan en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaya devam etmektedir (UNHCR 2016b). Ancak Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin bir bölümü, ekonomik sebepler başta olmak üzere ülkede yaşamlarını devam ettiremedikleri için Avrupa’ya gidiş yolları aramaktadır. Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümü, ekonomik ve sosyal haklarının ihlal edilmesine karşı bir hukuk yoluna başvurabilecek durumda değildir (Uluslararası Af Örgütü 2014b, s.31). Türkiye Suriyelilere kâğıt üzerinde pek çok hak tanımış olsa da, bu hakların kamu otoritelerine ve halka iletilmesi noktasındaki eksiklikler ve uygulamada yaşanan başarısızlıklar ve denetimsizlikler nedeniyle, mülteciler pek çok hak ihlali ile karşılaşmakta ve bununla mücadele edememektedirler. Öte yandan, hak temelli bir anlayış yerine hayırsever bir yaklaşım, Türkiye’deki mültecilere yönelik olumsuz kamuoyunu da güçlendirmektedir (Özden 2013, s.5). Bu durumun toplumsal kabulü ciddi bir biçimde olumsuz yönde etkilediği ve yerel halkın Suriyelileri bir “sorun” ve “yük” olarak görmelerine katkı sağladığı söylenebilir (Erdoğan 2015, s.93). Dikkat çeken önemli bir unsur da, ülkelerinden kaçıp Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin; “vatan haini” olarak nitelenmesi ve özellikle “Arap etnik kimliği”ne yönelik geliştirilen negatif yöndeki düşüncelerin ayrımcı ve dışlayıcı bir nitelik kazanmış olmasıdır (Ünal 2014, s.80).

Öte yandan, Avrupa’da İsveç gibi az olan nüfusuna oranla en fazla mülteciyi barındıran başka bir ülke bulunmamaktadır (Rosenberg 2015, s.52). Ancak 2016 yılında yapılan son hukuki değişiklikler ile yeni gelecek olanlara yalnızca geçici oturum izni verilmesi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi, İsveç’teki Suriyeli mülteciler için de belirsiz bir gelecek anlamına gelmektedir. Bu uygulama ile ülkeye giren mültecilerin sayısının düşürülmesi amaçlanmaktadır (UNHCR

2016a). Bu durumun, ülkedeki Suriyeli mültecilerin güvenli bir gelecek algısını yok ederken; aynı zamanda İsveç toplumu ile aralarında bir sosyal bölünmüşlüğe de neden olabileceği tartışılmaktadır. Sosyal bölünmüşlük ise yayılan ırkçı uygulamalar, ayrımcılık ve farklı etnik kökenlerdeki insanlara karşı düşmanlık ile körüklenmektedir (Schierup 2006, s39).

Özetle, Türkiye’de mülteciler kendilerini uzun süreli bir kalış, iş ihtiyacı ve gerçek bir ev için beklerken bulmaktadırlar (Krajeski 2012, s.60). Ayrıca, kamu görevlileri ve Suriyeli mültecilerin, Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki hak, hizmet ve yükümlülüklerden tam olarak haberdar olmalarının sağlanması oldukça önemlidir (Uluslararası Af Örgütü 2014b, s.37). İsveç’te ise hükümet, ülkenin var olan kapasitesinin dolduğu vurgusunu yaparak, artık yeni gelenlere geçici süreciliğine bir mültecilik hakkı sağlarken; esasında ülkenin var olan refah düzeyinin çok daha kapsamlı bir göç politikası yaratabileceği, STK’lar tarafından sürekli vurgulanmaktadır. Buna dair Hall (2013), şiddete maruz kalanlara mültecilik hakkı sağlanmasının, mültecilerin savaş zamanı koşullarından uzaklaşmaları için yerleştikleri ülkenin kendi çıkarlarına etkisine bakmadan atılması gereken önemli bir adım olduğunu söylemektedir (p.32).

Son olarak, yabancıları dışarı atma ve yeni gelenlere kapıları kapama isteği beraberinde daima, kendi bölgesi içinde yaşayıp da gruba dâhil olamayanları baskı altında tutma ve reformu, yeniliği, muhalefeti ve dönüşümü engelleme ihtiyacını getirir (Benhabib çev. Akkıyal 2006, s.181). Bu sebeple her iki ülkenin de mültecilere yönelik ürettikleri ve üretecekleri politikalar, esasında kendi yurttaşlarının ve ülkelerinin refahı ile paralel bir doğrultuda ilerleyecektir. Benhabib (2002) her ulusun içeride ve dışarıda bir ötekisi olduğundan bahseder. Bu bağlamda, bütün ulusların dışarıdaki ‘ötekisi’ haline gelen Suriyelilerin; tüm dünya ülkelerinin içindeki ‘ötekiler’ haline gelmelerinin de önüne; ancak evrensel insan hakları ilkeleri temelinde ve insani bir perspektiften bakılarak geçilebileceği gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Akgül, A, Kaptı, A, & Demir, OÖ 2016, 'Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz', *The GLOBAL: A Journal of Policy and Strategy*, cilt. 1, sayı. 2, ss. 1-22.

Alkan, UT 2015, 'Avrupa'da refah devleti ve göç ilişkisi: Refah şovenizmi örneği', *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt. 70, sayı. 3, ss. 751-768.

Bade, KJ, Emmer, PC, Lucassen, L, & Oltmer, J 2011, *The encyclopedia of European migration and minorities: From the seventeenth century to the present*, Cambridge University Press, New York.

Bahçekapılı, C, & Cetin, B 2015, The impacts of forced migration on regional economies: The case of Syrian refugees in Turkey, *International Business Research*, cilt. 8, no. 9, ss. 1-15.

Benhabib, S 2002, *The claims of culture: Equality and diversity in the global era*, Princeton University Press, Princeton.

Benhabib, S 2006, *Ötekilerin hakları-yabancılar, yerliler, vatandaşlar*, çev. B.Akkıyal, İletişim Yayınları, İstanbul.

Betts, A & Loescher, G 2011, *Refugees in international relations*. Oxford University Press, Oxford.

Biehl, KS 2015, Governing through uncertainty: Experiences of being a refugee in Turkey as a country for temporary asylum, *Social Analysis*, cilt. 59, sayı.1, ss. 57-75.

Binder, A & Erten, C 2013, From dwarf to giant–Turkey’s contemporary humanitarian assistance, *In World Conference on Humanitarian Studies: Human Security-Humanitarian Perspectives*, İstanbul, Ekim, s. 11.

Bode, I 2006, Disorganized welfare mixes: voluntary agencies and new governance regimes in Western Europe, *Journal of European Social Policy*, cilt. 16, no. 4, ss. 346-359.

Brochmann, G & Hagelund, A 2011, Migrants in the Scandinavian welfare state. *Nordic Journal of Migration Research*, cilt. 1, no. 1, ss. 13-24.

Buz, ST 2008, Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, cilt. 10, sayı. 4, ss. 1-14.

Dahlstedt, M, Hertzberg, F 2007, Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, REMESO - Institutet för forskning om Migration, Etnicitet och Samhälle, & Filosofiska fakulteten, Democracy the swedish way? The exclusion of ‘Immigrants’ in Swedish politics. *Scandinavian Political Studies*, cilt. 30, sayı. 2, ss. 175-203.

Dedeoğlu, S 2007, Avrupa’da ev içi hizmetlerinde göçmen kadın emeği ve sosyal refah devleti, *Eğitim Bilim Toplum*, cilt. 17, sayı. 5, ss. 78-91.

Demirtas, U, & Ozden, A 2015, Syrian refugees: health services support and hospitality in Turkey. *Public Health*, cilt. 129, sayı. 11, ss. 1549-1550.

Döner, P, Ozkara, A & Kahveci, R 2013, Syrian refugees in Turkey: numbers and emotions, *The Lancet*, cilt. 382, sayı. 9894, s. 764.

Erdoğan, MM 2015, *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Eroğlu, D & Gümüş, B 2015, Partial integration of Syrian 'escapees' under the rule of Turkey's Justice and Development Party (JDP), *Contemporary Arab Affairs*, cilt. 8, sayı. 4, s. 469.

Gaston, N 2015, International migration, immigration policy and welfare spending, *International Migration*, cilt. 53, sayı. 2, ss. 386-396.

Gatrell, P 2016, The world-wide web of humanitarianism: NGOs and population displacement in the third quarter of the twentieth century, *European Review of History*, cilt. 23, sayı. 1/2, s. 101-115.

Geddes, A 2014, Relationships between research and policy on migration in the European Union: A practice-based analysis, EUI-RSCAS Working Papers, RePEc, EBSCOhost [10 Mart 2016].

Goularas, GB & Sunata, U 2015, Türk dış politikasında göç ve mülteci rejimi. *Moment Dergi*, cilt. 2, sayı. 1, ss. 12-40.

Gurhanlı, H 2014, The Syrian refugees in Turkey remain at the mercy of the Turkish Government, *Turkey Analyst*, cilt. 7, sayı. 23, s. 17.

Hall, J 2013, *Migration and perceptions of war: Simultaneous surveys in countries of origin and settlement*. Uppsala University Press, Sweden.

Harvey, P 2013, International humanitarian actors and governments in areas of conflict: Challenges, obligations, and opportunities, *Disasters*, cilt. 37, sayı. 2, ss. 151-170.

Huysmans, J 2000, The European Union and the securitization of migration. *Journal of Common Market Studies*, cilt. 38, sayı. 5, ss. 751-777.

Ihlamur-Öner, SG 2014, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Middle Eastern Analysis / Ortadoğu Analiz*, cilt. 6, sayı. 61, ss. 42-45.

İçduygu, A & Aksel, DB 2012, Türkiye’de düzensiz göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.

Karageorgiou, E 2016, Solidarity and sharing in the Common European Asylum System: the case of Syrian refugees, *European Politics & Society*, cilt. 17, sayı. 2, ss. 196-214.

Kap, D 2014, Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, Aralık, ss. 30-35.

Kerwin, DM 2009, The role of government–NGO partnerships in immigrant integration: A response to Howard Duncan from the perspective of US civil society, *Studies In Ethnicity & Nationalism*, cilt. 9, sayı. 2, ss. 310-315.

Kırmızıgül, ÇM 2013, Experiences of asylum seekers in Turkey, *International Journal Of Social Inquiry*, cilt. 6, sayı. 2, ss. 39-55.

Kim, D 2011, Catalysers in the promotion of migrants’ rights: Church-based NGOs in South Korea, *Journal Of Ethnic & Migration Studies*, cilt. 37, sayı. 10, ss. 1649-1667.

Kirisci, K 1996, Is Turkey lifting the geographical limitation - the November 1994 Regulation on Asylum in Turkey, *International Journal Of Refugee Law*, cilt. 8, sayı. 3, ss. 293-318.

Krajeski, J 2012, Taking refugee: The Syrian revolution in Turkey. *World Policy Journal*, cilt. 29, sayı. 2, ss. 59-67.

Kutlu, Z 2015, Bekleme odasından oturma odasına Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme, *Anadolu Kültür & Açık Toplum Vakfı*.

Mardin, FD & Ozgulnar, N 2016, Access to health services for migrants in Turkey. *The European Journal of Public Health*, cilt. 26, sayı.1, ss. 164-174.

Morissens, A & Sainsbury, D 2005, Migrants' social rights, ethnicity and welfare regimes. *Journal of Social Policy*, cilt. 34, sayı. 4, ss. 637-660.

Neuman, WL 2006, *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*, Pearson/Allyn and Bacon, Boston.

Orchard, C & Miller, A 2014, Protection in Europe for refugees from Syria. *Forced Migration Policy Briefing*, 10.

Orhan, O 2014, Suriye iç savaşının insani maliyeti: Mülteci krizi. *Middle Eastern Analysis / Ortadoğu Analiz*, cilt. 6, sayı. 61, ss. 36-39.

ORSAM 2014, Türkiye başarısını tecrübesine, sistemli olmasına ve siyasi iradesine borçlu [Söyleşi]. *Middle Eastern Analysis / Ortadoğu Analiz*, cilt. 6, sayı. 61, ss. 92-99.

Ostrand, N 2015, The Syrian refugee crisis: A comparison of responses by Germany, Sweden, the United Kingdom, and the United States, *Journal on Migration and Human Security*, cilt. 3, sayı. 3, ss. 255-279.

Ozdogan, HK, Karateke, F, Ozdogan, M & Satar, S 2014, Syrian refugees in Turkey: Effects on intensive care, *Lancet (London, England)*, cilt. 384, sayı. 9952, ss. 1427-1428.

Rosenberg, G 2015, Why Sweden is the exception on refugees-for now, *NPQ: New Perspectives Quarterly*, cilt. 32, sayı. 4, ss. 51-53.

Sainsbury, D 2006, Immigrants' social rights in comparative perspective: Welfare regimes, forms in immigration and immigration policy regimes. *Journal of European Social Policy*, cilt. 16, sayı. 3, ss. 229-244.

Sager, M 1976, *Everyday clandestinity: Experiences on the margins of citizenship and migration policies*, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Samhällsvetenskap, Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet, Centre for Gender Studies, Lund University.

Schierup, C 2006, Migration, citizenship and the European welfare state: a European dilemma, Oxford University Press, Oxford.

Semerci, PU & Erdoğan, E 2013, *Farklı pencereler, farklı manzaralar: Sosyal bilimlerde yöntem tartışmaları*, İstanbul Yayınevi, İstanbul.

Seydi, AR 2014, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı. 31.

Sharry, F 2000, NGOs and the future of the migration debate, *Journal Of International Migration & Integration*, cilt. 1, sayı. 4, s. 121-130.

Tvedt, T 2009, *Angels of mercy or development diplomats? NGOs & foreign aid*, James Currey Ltd. & Africa World Press, Inc.

Uzmanları, OO 2013, Halep izlenimleri ve Türkiye'nin sınır illerinden gözlemler, *Middle Eastern Analysis / Ortadogu Analiz*, cilt. 5, sayı. 55, ss. 79-86.

Ünal, S 2014, Türkiye'nin beklenmedik konukları: "Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi, *Journal Of World Of Turks / Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, cilt. 6, sayı. 3, ss. 65-89.

Valutis, T 2013, Understanding the role of NGOs for immigrant integration in Sweden: a case study of Tamam, Lund Sweden, Erişim: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/3801181>. [26 Nisan 2017].

Ward, P 2012, Evolving roles of national and international NGOs in protracted urban refugee contexts: The case of Iraqis in the Middle East, *Oxford Monitor of Forced Migration*, cilt. 2, sayı. 1, ss.17-20.

Yıldız, ÖT 2013, Türkiye kamplarında Suriyeli sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve gelecek algısı, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, cilt. 16, sayı. 1, ss. 140-169.

Zrinscak, S 2011, 'Local immigrant communities, welfare and culture: an integration/segregation dilemma' in *Migration and welfare in the new europe: Social protection and the challenges of integration*, ed E Carmel, A Cerami, & T Papadopoulos, Policy Press, Bristol, ss. 204-205.

Kanun ve Yönetmelikler

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR), *The 1951 United Nations Convention Relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 28 Eylül 2015 tarihinde erişildi. <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

Resmi Gazete, *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi*, 05.09.1961 tarihinde yayımlandı, 10898 sayılı Resmi Gazete'de ilan edildi. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti, *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22.10.2014 tarihinde yayımlandı, 29153 sayılı Resmi Gazete'de ilan edildi.

Türkiye Cumhuriyeti, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Kanun no. 6458, 04.04.2013 tarihinde kabul edildi, 28615 sayılı Resmi Gazete'de ilan edildi.

Gazeteler

Baysal, N 2015, 'Göçmenlerin sesine ses mi olacağız, yoksa yaşamlarının yitip gitmesine göz mü yumacağız?', *T24*, 17 Nisan. Erişim <<http://t24.com.tr/yazarlar/nurcan-baysal/gocmenlerin-sesine-ses-mi-olacagiz-yoksa-yasamlarinin-yitip-gitmesine-goz-mu-yumacagiz,11696>>. [27 Eylül 2015].

BBC 2017, 'Türkiye ABD merkezli yardım kuruluşu Mercy Corps'un faaliyetini durdurdu' Erişim <<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39205825>>. [22 Haziran 2017].

Brenner, Y 2013, 'Sweden's Refugee Policy Sets High Standard', *Aljazeera*, 24 Kasım, Erişim <<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/11/sweden-refugee-policy-sets-high-standard-2013112485613526863.html>>. [16 Ekim 2015].

Greenwood, P 2015, 'Swedish asylum policy fuels support for far-right nationalist party', *The Guardian*, 24 Kasım, Erişim <<https://www.theguardian.com>>. [5 Nisan 2016].

Nebehay, S 2015, 'Syrians largest refugee group after Palestinians: UN', *Reuters*, 7 Ocak, Erişim <<http://www.reuters.com/article/2015/01/07/us-mideast-crisis-syria-refugees-idUSKBN0KG0AZ20150107#u0fUHW8gjcUtxirE.97>>. [27 Ekim 2015].

The Local 2015, 'Syrian refugees speed into top jobs in Sweden' Erişim <<http://www.thelocal.se/20150614/syrian-refugees-take-sweden-fast-track>>. [14 Haziran 2015].

The Local 2016, 'Why do refugees prefer Sweden to Denmark?' Erişim <<http://www.thelocal.se/20150910/why-do-refugees-prefer-sweden-to-denmark>>. [4 Ocak 2016].

STK, Uluslararası Örgüt ve Devlet Kurumları Raporları

Asylum in Sweden Advisory 2016, *Regulations and Information for Asylum in Sweden*, Erişim <<http://www.seekasylumsweden.info/>>. [10 Ağustos 2016].

BMMYK İsveç 2016, *Sweden*, Erişim <<http://www.unhcr-northerneurope.org/where-we-work/sweden/>>. [4 Aralık 2016].

BMMYK İsveç Entegrasyon Raporu Eylül 2013, *A New Beginning: Refugee Integration in Sweden - It's about time!*, Erişim <http://www.refworld.org/docid/5295a60e4.html>. [4 Aralık 2016].

European Resettlement Network 2014, *Introduction to Resettlement in Europe*, London: *European Resettlement Network*, Erişim <http://resettlement.eu/page/introduction-resettlement-europe>>. [10 Şubat 2017].

IDMC-UNHCR Press Release 2014, *UN-backed report reveals record 33.3 million people displaced by war last year*, Erişim <http://www.un.org/News/dh/pdf/english/2014/14052014.pdf>> [27 Eylül 2016].

İsveç Adalet ve Göç Bakanlığı 2016, *Proposal to temporarily restrict the possibility of being granted a residence permit in Sweden*, Erişim: <http://www.government.se/press-releases/2016/02/proposal-to-temporarily-restrict-the-possibility-of-being-granted-a-residence-permit-in-sweden/>>. [15 Şubat 2016].

İsveç Başbakanlık Ofisi 2015, *Agreement Measures To Tackle The Refugee Crisis*, Erişim <http://www.government.se/contentassets/f8effa03946941c5987f7ae76b356a02/agreement-measures-to-tackle-the-refugee-crisis.pdf>>. [23 Ekim 2015].

İsveç Dışişleri Bakanlığı 2015, *Sweden Increases Humanitarian Aid To Syria*, Erişim <http://www.government.se/opinion-pieces/2015/03/sweden-increases-humanitarian-aid-to-syria/>>. [30 Mart 2015].

İsveç Dışişleri Bakanlığı 2015, *Sweden Supporting People Who Are Fleeing*, Erişim <<http://www.government.se/articles/2015/10/sweden-supporting-people-who-are-fleeing/>>. [22 Ekim 2015].

Migrationsverket 2016a, *20 July 2016: New law that affects asylum seekers and their families*. Erişim: <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Legislative-changes-2016/Nyheter/2016-07-20-20-July-2016-New-law-that-affects-asylum-seekers-and-their-families.html> > [16 Eylül 2016].

Migrationsverket 2016b, *How to apply for asylum*, Erişim <<http://www.migrationsverket.se/English/Private-individuals/Protection-and-asylum-in-Sweden/Applying-for-asylum/How-to-apply-for-asylum.html>>. [28 Mayıs 2016]

Migrationsverket 2016c, *The Riksdag (the Swedish Parliament) has decided to temporarily restrict the possibility of being granted a residence permit in Sweden*. Erişim: <<https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Legislative-changes-2016/Nyheter/2016-07-01-The-Riksdag-the-Swedish-Parliament-has-decided-to-temporarily-restrict-the-possibility-of-being-granted-a-residence-permit-in-Sweden.html>> [16 Eylül 2016]

Migrationsverket 2016d, *You cannot choose the country where your application for asylum is examined (the Dublin Regulation)*, Erişim <<http://www.migrationsverket.se/English/Private-individuals/Protection-and-asylum-in-Sweden/Applying-for-asylum/You-cannot-choose-the-country-where-your-application-for-asylum-is-examined-the-Dublin-Regulation.html>>. [16 Eylül 2016].

Migrationsverket 2017, *Increased refugee quota with a focus on Syria*, Erişim <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/News->

archive/News-archive-2017/2017-03-06-Increased-refugee-quota-with-a-focus-on-Syria.html. [12 Nisan 2017]

Özden, Ş (MPC Research Reports) 2013/05, *Syrian Refugees in Turkey*, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute.

Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu 2013, *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği*, Erişim <<http://www.ihd.org.tr/yok-sayilanlar-kamp-disinda-yasayan-suriyeden-gelen-siginmacilar-istanbul-ornegi>>. [3 Mart 2017].

Uluslararası Af Örgütü 2014a, *Dışarıda Bırakılanlar: Uluslararası Toplum Tarafından Terk Edilen Suriyeli Mülteciler*, Erişim<<http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/disarida-birakilanlar-uluslararasi-toplum-tarafindan-terkedilen-suriyeli-multeciler643.pdf>>. [29 Ekim 2015].

Uluslararası Af Örgütü 2014b, *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Erişim <<http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>>. [29 Ekim 2015].

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR 2016a), *Europe's Refugee Emergency Response - Update #17*, Erişim <<http://www.refworld.org/docid/56bda0774.html>> [4 Aralık 2016].

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR 2016b), *Overview on UNHCR's operations Regional update - Europe*, Erişim <<http://www.refworld.org/docid/57f25a734.html>> [4 Aralık 2016].

Diğer İnternet Kaynakları

www.afad.gov.tr

www.amnesty.org.tr

<http://www.caritas.org/>

<http://www.calismaizni.gov.tr>

<http://www.ecovillage.nu/>

<http://www.farr.se/en/>

<http://www.goc.gov.tr>

<http://www.government.se>

<http://www.mipex.eu/>

<http://www.orsam.org.tr>

<http://www.refugeeswelcomestockholm.se/>

www.resmigazete.gov.tr

<http://syrianrefugees.eu/>

<http://www.seekasylumsweden.info/>

<http://www.thelocal.se/>

<http://www.therefugeeproject.org/>

<http://www.unhcr.org>

www.unhcr.org.tr

EK 1

Yazar Tarafından Yapılan Mülakatların Listesi

Kurum	Tarih
The Syrian Initiative Craftsmanship Ecovillage	23.11.2015
Refugees Welcome Stockholm	02.12.2015
The Swedish Network of Refugee Support Groups	14.12.2015
Caritas İsveç	18.12.2015
Caritas Türkiye	09.02.2016
YUVA Derneği	02.03.2016
Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği	29.03.2016
İHH İnsani Yardım Örgütü	24.06.2016